T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İHSAİYAT MECMUASI YILLIKLARINA GÖRE DİYARBAKIR VİLAYETİ EĞİTİM İSTATİSTİKLERİ (1923-1927)

ECE GÜL MAHMAT KARANFİL

Aralık-2024
BATMAN

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İHSAİYAT MECMUASI YILLIKLARINA GÖRE DİYARBAKIR VİLAYETİ EĞİTİM İSTATİSTİKLERİ (1923-1927)

Ece Gül MAHMAT KARANFİL

Danışman
Doç. Dr. Tekin İDEM

Diğer Jüri Yeleri

Dr. Öğr. Üyesi Canan SARIYAR SEZAN **Dr. Öğr. Üyesi Türker UYGUR**

Aralık-2024
BATMAN

TEZ KABUL VE ONAYI

Ece Gül MAHMAT KARANFİL tarafından hazırlanan "İhsaiyat Mecmuası Yıllıklarına Göre Diyarbakır Vilayeti Eğitim İstatistikleri (1923-1927)" adlı tez çalışması 29/11/2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	**İmza**
Başkan/Danışman Doç. Dr. Tekin İDEM	……..
Üye Dr. Öğr. Üyesi Canan SARIYAR SEZAN	……..
Üye Dr. Öğr. Üyesi Türker UYGUR	……..

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Murat ÖTER
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

Bu tez çalışması ……. tarafından ……. nolu proje ile desteklenmiştir.

ETİK BEYANI

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sorumluluğu kabullendiğimi bildiririm.

ETHICAL DECLARATION

I declare that all the information in this thesis has been obtained within the framework of ethical behavior and academic rules, and that the source of any statements and information that do not belong to me in this study prepared in accordance with the thesis writing rules has been fully cited, and I declare that I accept all kinds of legal responsibility in case of any contrary situation.

İmza
Ece Gül MAHMAT KARANFİL
Tarih: 27.12.2024

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İHSAİYAT MECMUASI YILLIKLARINA GÖRE DİYARBAKIR VİLAYETİ EĞİTİM İSTATİSTİKLERİ (1923-1927)

Ece Gül MAHMAT KARANFİL

Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Tekin İDEM

2024, 87 Sayfa

Milli bilincin temel faktörü olan tarih, toplumların geçmişleri ile bugününü birbirine bağlama işlevini yerine getirmektedir. Geçmişten bugüne biriken tecrübelerin aktarılmasında en önemli hususlardan biri kayıt altına alınmasıdır. Kayda alınan tarih, dönemlerine ve uzmanlarına göre farklı başlıklar altında incelenmektedir. Bu başlıklardan bir tanesi olan "Eğitim Tarihi" aynı şekilde var olduğu dönemden bugüne dek uzmanlar tarafından araştırılmakta ve bu araştırmalar ışığında yorumlanmaktadır. Eğitim Tarihi genel bir başlık olması ile beraber, alt başlık olarak tarafımızca "Türk Eğitim Tarihi" mikro başlığı altında incelenerek, araştırılmakta ve elde edilen bilgiler baz alınarak yorumlanmaktadır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında eğitim reformlarının sonuçları Diyarbakır vilayetinde ve kazalarında nasıl uygulandığı bu çalışmanın temel araştırma sorularını oluşturmaktadır. Diyarbakır vilayeti ve kazalarının mevcut sosyo-kültürel yapısını göz önünde bulundurularak, eğitim reformlarına vermiş oldukları dönütler istatiksel açıdan tablo şeklinde detaylandırılmaktadır. Çalışmada, Cumhuriyet Dönemi arşiv belgeleri, resmi istatistiksel nicel veriler kullanılarak, Cumhuriyetin ilk yıllarında Diyarbakır vilayetinde ve kazalarında eğitim istatistiklerine dair kapsamlı bir bakış açısı sunulmuştur.

Bu tez çalışması ile beraber, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra Diyarbakır vilayetinde 1923-1927 yılları arasında ihsaiyat mecmuasına göre eğitim alanında gerçekleşen gelişmeleri, okullaşma istatistiklerini, öğretmen sayısını, öğrenci sayısını ve eğitim öğretim alanındaki diğer önemli parametreleri incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Maarif Vekâleti, İhsaiyat Mecmuası, Diyarbakır.

ABSTRACT

MASTER THESIS

EDUCATION STATISTICS OF DIYARBAKIR PROVINCE ACCORDING TO İHSAİYAT MECMUASI YEARS (1923-1927)

Ece Gül MAHMAT KARANFİL

Batman University Graduate Education Institute

History Department of Science

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Tekin İDEM

2024, 87 Pages

History, as a fundamental factor of national consciousness, serves the function of connecting the past and present of societies. One of the most crucial aspects of transmitting accumulated experiences from the past to the present is the documentation of these experiences. Recorded history is examined under various categories depending on its era and the expertise of its scholars. One such category, “History of Education,” has been studied and interpreted by experts from its inception to the present day. While the History of Education constitutes a broad category, this study focuses specifically on a subfield: the "History of Turkish Education." The subject is analyzed and interpreted based on the findings obtained.

This study primarily investigates how the outcomes of educational reforms during the early years of the Republic were implemented in the province of Diyarbakır and its districts. Taking into account the existing socio-cultural structure of Diyarbakır and its districts, the study provides a detailed statistical representation of their responses to these educational reforms. Using archival documents from the Republican era and official quantitative statistical data, the research offers a comprehensive perspective on educational statistics in Diyarbakır province and its districts during the early years of the Republic.

This thesis examines the developments in education, including school enrollment statistics, the number of teachers, the number of students, and other significant parameters in the field of education in Diyarbakır province between 1923 and 1927, based on data from the Ihsaiyat Mecmuası (Statistical Journal).

Keywords: Education, Maarif Vekâleti, İhsaiyat Magazine, Diyarbakır.

ÖN SÖZ

Eğitim ve öğretim alanlarında değişiklerin sıkça yaşanması, dönemin maarif konularında verilerin işlenmesi hususu eğitim bilimcilerin önemli konularından biri olmuştur. Çeşitli maarif modellerinin uygulanması, konuya ilişkin farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmakla birlikte, toplumların eğitim ve öğretim düzeylerinin yanlı değişimlerden etkilendiğine ve bu etkileşimin geçici olduğuna dair veriler dönem dönem yayınlanmaktadır. Ancak Cumhuriyet'in ilanından sonra uygulanan Maarif politikalarından aldığımız veriler neticesinde, uygulanan reformların dönemi etkilemek adına yapılmadığı ve kalıcı değişimlerden yana olduğunu görebiliriz.

Konunun tespitinde ve tez çalışma sırasında benden maddi ve manevi hiçbir yardımı esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Tekin İDEM'e; Tez çalışmam sürecinde yanımda olan, aldığım kararları her zaman destekleyen Annem İnci Mahmat, Babam Avni Mahmat, kardeşim Kağan Mahmat'a ve Sevgili Eşim İrfan Karanfil'e teşekkürü bir borç bilirim.

Ece Gül MAHMAT KARANFİL
BATMAN-2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET iv

ABSTRACT v

ÖN SÖZ vi

İÇİNDEKİLER vii

SİMGELER VE KISALTMALAR ix

1. GİRİŞ 1

2. YÖNTEM 2

BİRİNCİ BÖLÜM KLASİK DÖNEMDE OSMANLI DEVLETİ'NDE EĞİTİM ... 3

1.1. Medrese 3

1.2. Sıbyan Mektepleri 5

1.3. Yenileşme Dönemi Osmanlı Eğitim Sistemi 6

1.4. Tanzimat Döneminde Eğitim 8

1.5. Meşrutiyet Dönemi Eğitim Sistemi 9

1.5.1. I. Meşrutiyet dönemi eğitim sistemi 9

1.5.2. II. Meşrutiyet dönemi eğitim sistemi 10

İKİNCİ BÖLÜM CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİM 12

2.1 Milli Mücadele Günlerinde Eğitim 12

2.1.1. Maarif kongresi 15

2.2. Cumhuriyet Dönemi Milli Eğitim (1923-1927) 16

2.2.1. Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924) 17

2.2.2. Maarif Teşkilatına Dair Kanun 18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DİYARBAKIR VİLAYETİNDE EĞİTİM İSTATİSTİKLERİ 24

3.1. 1923-1924 Ders Yılına Ait İhsaiyat Mecmuası 24

3.1.1. 1923-1924 Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası'na göre Diyarbakır vilayeti eğitim istatistikleri 25

3.2. 1924-1925 Ders Yılına Ait İhsaiyat Mecmuası 28

3.2.1. 1924-1925 Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası'na göre Diyarbakır vilayeti eğitim istatistikleri 29
3.3. 1925-1926 Ders Yılına Ait İhsaiyat Mecmuası **43**
3.3.1. 1925-1926 Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası'na göre Diyarbakır vilayeti eğitim istatistikleri 45
3.4. 1926-1927 Maarif Vekâleti İstatistik Yıllığı **59**
3.4.1. 1926-1927 Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası'na göre Diyarbakır vilayeti eğitim istatistikleri 60
SONUÇLAR VE ÖNERİLER **74**
KAYNAKLAR **77**
EKLER **80**

SİMGELER VE KISALTMALAR

MVİM: Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

1. GİRİŞ

Eğitimin birçok tanımı olmakla beraber, eğitimin tanımını yapan her kaynak farklı bir yönünü ele alarak yola çıkmaktadır. Eğitim, bireysel ve toplumsal ihtiyaç ve beklentilerin gelişip değişmesiyle, amacı, içeriği, işlevleri, süreci ve süresi değişen toplumsal bir kurum olarak tanımlanmaktadır. Eğitim aracılığıyla kazanılan bilgi, beceri ve tutumlar ile bunları kazanma yöntemleri toplumdan topluma ve dönemden döneme göre değişmekte; ancak toplumun yeni kuşaklarının eğitilme ihtiyacı varlığını korumaktadır (Okçabol, 2005, s. 108). Bireysel, toplumsal ve evrensel ihtiyaçlar, bireyin hangi doğrultuda eğitilmesi gerektiğini belirlemektedir (Uras, 2002, s. 190).

Türk eğitim tarihi, bilinen ilk Türk toplumlarıyla başlar. İslamiyet öncesi Türk eğitim tarihinde kurumlar hakkında pek bilgi bulunmamaktaydı. Bilinen edebi eserler aracılığıyla ve yaşam biçimine göre eğitim uygulamalarının gerçekleştirildiğiydi. İslamiyet'in kabulünden önce orta Asya'da kurulan hunlar, Uygurlar ve Göktürkler gibi büyük Türk devletlerinde savaşçılık, yöneticilik, el zanaatları, dini inanış ve çocuk yetiştirme gibi alanlarda eğitim yapılmıştır (Akyüz, 2021, s. 5). Türklerin İslamiyet'le tanışmasıyla Türk toplumu yeniden şekillenmiştir. Değerler, yazı ve töreler değişmiştir. Karahanlılar döneminde (840-1212) eğitim, medreseler aracılığı ile devreye girmektedir.

Türk tarihinde Osmanlı Devleti veya Osmanlı imparatorluğu olarak da adlandırılan Osmanlılar, 1302-1922 yılları arasında varlık göstermiştir. Kendinden önceki devletlerde eğitim kurumu olan medrese, Osmanlı Devleti için de geçerli olmuştur. Osmanlı devleti kendinden önceki Türk devletlerinin sultanları gibi bilimi ve bilgini, sanatı ve sanatçıyı korumuş ve desteklemişlerdir. Özellikle ilk dönem Osmanlı padişahları Anadolu'da bilim ve sanatın dolayısıyla eğitimin gelişmesini sağlamışlardır.

Türk-İslâm kültür ve medeniyetinin ve eğitim kurumlarının kökleştiği dönem, şüphesiz ki Osmanlı dönemidir. Osmanlı eğitim sisteminin dönüm noktası, 1839 Tanzimat Fermanı'nın ilânıdır. Tanzimat'ın ilânından önceki dönem, "Klasik Dönem" olarak adlandırılırken, sonrası ise "Modern veya Yenileşme Dönemi" şeklinde tanımlanmıştır (Yıldız, 2007, s. 1).

2. YÖNTEM

Eğitim politikalarına olan ilgim sebebiyle "İhsaiyat Mecmuası Yıllıklarına Göre Diyarbakır Vilayeti Eğitim istatistikleri (1923-1927)" adlı tez konumu belirlenmiştir.

Belirlenmiş olan anahtar kelimler ile bu konu hakkında veya bu konuya yakın yazılmış olan kaynakların araştırması yapılmıştır. Bulunmuş olan kaynakları 1. El kaynak, 2. El kaynak ve daha sonra kitap, makale ve tez gibi kaynak gruplarına ayrılmıştır. Öncelikle yazılmış olan tez birinci elden kaynaklar ve arşiv kaynaklarına bağlı olarak yazmaya özen gösterilmiştir. Okumalarım neticesinde tez 2 ana başlık altında anlatılmaya karar verilmiştir.

Birinci bölümde Klasik Dönemde Osmanlı Devleti'nde eğitim ve ikinci bölümde Cumhuriyet Dönemi Eğitim başlıklarında telif ve tetkik eserlerden faydalanarak hazırlanmıştır.

Üçüncü bölümde Diyarbakır Vilayetinde eğitim istatistikleri bölümünü ana kaynak olarak belirlenmiş olan Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti İhsaiyat Mecmualarından faydalanarak hazırlanmıştır.

Daha sonra Pdf formatında bulmuş olduğum 1923-1927 yılları İhsaiyat Mecmuaları taranmıştır. Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olan kısımların çevirileri doğrultusunda mecmualar içerisinde ki verilerin tasnifi yapılarak Diyarbakır Vilayetini içeren bilgilere erişilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM KLASİK DÖNEMDE OSMANLI DEVLETİ'NDE EĞİTİM

XIV. yüzyıl ve XVIII. yüzyılda kültür müesseseleri mektep ve medrese olarak ikiye ayrılmaktadır. Öncelikle mektepler saray, hükümet ve askerlik işlerinde çalışacak memurlara, medreseler ise dini ve hukuki bilgileri öğrenmek isteyen halk tabakasına mahsustu. Tahsilin ilk basamağı olan sıbyan mektepleri de yalnız Kur'an okumaya, namaz surelerini öğrenmeye ve biraz da yazı yazmayı öğrenmeye yaramaktaydı (Ergin, 1940, s. 5).

1.1. Medrese

Osmanlı Devleti'nde kuruluşun ilk dönemlerinden itibaren ilim ve kültür alanında çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Zira Türkler Anadolu'ya gelmeden önce de ilmi faaliyetlerde bulunmuşlar ve özellikle Büyük Selçuklularda olduğu gibi Anadolu Selçuklu Devleti'nde de çeşitli şehirlerde her biri önemli ilmi araştırmaların yapıldığı ve hemen hemen hepsi bugün ki manada birer üniversite hüviyeti arz eden medreseler tesis etmişlerdi. Ders okunan yer manasına gelen medreseler gerek teşkilat, gerekse idari bakımdan daha sonra kurulacak olan Osmanlı medreselerine örnek olmuşlardır (Halaçoğlu, 2014, s. 135).

Osmanlılar zamanında ilk medrese İznik'in fethine müteakip (1330) Orhan Gazi tarafından bir kilisenin camiye, bir manastırın da medreseye çevrilmesiyle vücut bulmuştur. Medreseye Sultan Orhan Gazi tarafından Kozluca köyü ve çevresiyle birlikte İznik şehrindeki evler vakıf olarak bağlanmıştır. Vakıf gelirlerinden altıda biri talebelere, altıda beşi müderrise tahsis edilmiştir. Bu ilk medresenin müderrisi ise zamanın büyük Türk alim ve müteferriklerinden Şerefüddin Davud-ı Kayseri ile Konya'da Siraceddin Urumi'nin şakirdi olan Taceddin Kürdi tayin edilmiştir (Halaçoğlu, 2014, s. 136).

Osman gazi ve Orhan Gazi dönemlerinde başlayan çalışmalar sonra ki padişahlar tarafından da devam ettirilmiştir. II. Mehmet, İstanbul'un fethinden sonra İstanbul'u Dünyanın bilim ve kültür merkezine dönüştürmeye çalışmıştır. Ünlü Türk astronomları olan Uluğ bey ve Kadızade Rumi'nin Rahle-i tedrisinden geçen Ali Kuşçu'yu İstanbul'a davet etmiş ve Ayasofya medresesine günde 100 akçe maaşla müderris olarak atamıştır. Bu dönemde kurulan Sahn-ı Seman medreselerinin programının hazırlanmasında katkı

sunan Ali Kuşçu pozitif bilimlerinde programda yer almasını sağlamıştır (Şanal ve Alaca, 2021, s. 40).

Osmanlı padişahları ve üst düzey yöneticiler, kurmuş oldukları vakıflar aracılığı ile eğitim öğretim faaliyetlerinden yararlanan öğrencilere, belirli oranlarda maddi yardımlarda bulunmuşlar, müderrisleri ise mali açıdan sürekli desteklemişlerdir. Böylece hem maddi hem de manevi olarak gelişen ve kurumsallaşan Osmanlı Medrese sistemi 15.yüzyılda II. Mehmet Döneminde kurulan Sahn-ı Seman ve 16.yüzyılda I.Süleyman Döneminde kurulan Süleymaniye Medreseleri ile zirve dönemini yaşamıştır. Selçukluların etkisi ile gelişen Osmanlı Medreseleri, zaman içerisinde kendine özgü nitelik kazanmış ve Osmanlıların ilk dönemlerinde görülen başka ülkelerden bilim insanlarının Osmanlı Eğitim kurumlarına katkı sunmaları için davet edilmeleri durumu yerini, Osmanlı Medreselerine kendini daha da geliştirmek için gelen bilim insanlarına ya da Osmanlı bilim insanlarının başka ülkelerden davet edilmelerine bırakmıştır (Kılıç ve Yıldırım, 2018, s. 603-627).

Medreselerde Kur'an, hadis, tesfir, kelam, ferais, fıkıh gibi İslami nahiv, sarf, lügat, ma'ni, badi, beyan, adap gibi lisani hesap, hendese, mantık, hikmet, tıp heyet, felsefe gibi akli ilimler okutulmaya başlanmıştır. Bu dönemde kitaplar ve öğrenim dili esas olarak Arapça olarak görülmektedir. Türkçe kısmen, sözlü açıklama ve tartışmalarda kullanılmaktaydı. Fakat 14.yüzyıldan itibaren, kitaplar Türkçe'ye çevrilmeye başlanmıştır. Farsça ise ilk kez Damat İbrahim Paşa'nın yaptırdığı medresede okutulmaya başlanmıştır (Ergin, 1940, s. 155).

Medreselere, sıbyan mekteplerini bitirenler ya da sıbyan mektepleri kadar özel öğrenim gören erkek öğrenciler girmekteydi. Öğrenci sayısı vakıf şartlarına, binanın büyüklüğüne ve dönemlere göre değişmekle beraber genellikle bir medresede tüm öğrenci sayısı yirmi otuzu geçmezdi. Öğrencilere vakıf gelirinden karşılıksız para ve imaretten parasız yemek verilmekteydi (Akyüz, 2021, s. 69).

Osmanlıların her alanda zirvede olduğu, I. Süleyman Döneminin sonları, aynı zamanda ilk bozulma belirtilerinin ortaya çıktığı dönem olmuştur. Bozulmalar zaman içerisinde, medreselerin değişik zaman ve değişik yerlerde kurulması, derecelendirilmesi öğretim programlarından akli bilimlerin çıkartılması ve beşik ulemalığı gibi bazı düzenlemeler, bazı yanlış uygulamalar ile artarak devam etmiştir. Medreseler özellikle 17.yüzyıldan itibaren kademe kademe genel eğitim veren kurumlar olmaktan

uzaklaşarak, sadece dini eğitim verilen kurumlar haline gelmiştir (Akyüz, 2021, s. 82). 17.yüzyılda Koçibey ve Katip Çelebi gibi dönemin önemli devlet adamları, kurumlardaki bozulmalar üzerine tespitlerde bulunmuşlarsa da tespitten öteye gidilememiştir. Bu sebeple, kalıcı çözümler üretilememiştir. Katip Çelebi 1656'da bu bozulmayı özetle şöyle açıklar; 'Kanuni Dönemi'ne gelinceye kadar hikmet ile dini bilimleri, uzaklaştıran bilim adamları vardı. Fatih, kelam derslerine yer vermiştir. Sonra gelenler, bunlar felsefedir diye kaldırıp, yerlerine fıkıh derslerine koymuşlardır. Böylece bilim alanı fakirleşmiştir. Kıyıda köşede, Doğu Anadolu'da yer yer hikmet okumayı sürdüren öğrenciler, İstanbul'a gelip tafra satar (böbürlenir) oldular (Çelebi, 2021, s. 9-10).

Daha sonraları Koçi Bey, Katip Çelebi ve başka düşünürler medreselerin ıslahına ilişkin fikirler ortaya atmışlardır. I. Ahmet, IV. Murat, III. Ahmet, I. Mahmut ve III. Selim zamanında da medreselerin ve ilmiye sınıfının ıslahına çalışılmışsa da başarı sağlanamamış, bozulma ve yolsuzluklar sürmüştü. XIX. Yüzyılın ikinci yarısında medreselerin ıslahı tekrar düşünülmeye başlanmış, özellikle I. Meşrutiyet yıllarında ciddi ıslahat girişimleri yapmışlardır.

Osmanlı Devleti'nde eğitime yönelik ilk ıslahat hareketleri askeri alanda yapılmıştır. XVIII. Yüzyılda Avrupalı uzmanların Osmanlı Devleti'ne getirilmesi ile bir batılılaşma süreci başlamıştır. Dünya güç dengesinin değiştiği bu dönemde, Osmanlı Devleti tekrar eski gücüne kavuşabilmelerinin batılı kurumları tamamen almak ve batılılar gibi hareket etmek olduğunu düşünmüşlerdir. Bu çerçevede eğitim üzerine yoğunlaşılmış ve batı tarzı eğitim veren eğitim kurumlarına önem ve öncelik verilmiştir. Böylece bir dönem Osmanlı temel eğitim kurumu olan medreseler ihmal edilmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında da varlık gösteren "Medresetü'l İrşad" 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen "Tevhid-i Tedrisat kanunu" kapsamında kurulan imam hatip okullarının temelinin oluşturmuştur (Şanal ve Alaca, 2021, s. 47).

1.2. Sıbyan Mektepleri

Arapça'da henüz aklı ermeyen olgunluğa ulaşmamış küçük çocuk anlamına gelen "sabi" kelimesinin çoğulu olan sıbyan kelimesi ilkokul düzeyinde temel eğitim veren kurumların temel adını oluşturmuştur (Parlatır, 2012, s. 1501).

İlk dönemlerde devlet tarafından düzenlenmiş bir programları olmadığından dersler genel olarak medrese eğitiminden geçmiş veya okuma yazma bilen imam, müezzin gibi kişiler tarafından verilmiştir.

Sıbyan mekteplerinin genel amacı, çocuklara okuma-yazma öğretmek, İslam dininin kaidelerini ve Kur'an-ı Kerim'i öğretmektir. Mekteplerde elifba, Kur'an-ı Kerim, sure ezberletilmesi, temel ilmihal bilgiler, yazı yazma ve dört temel aritmetik işlemler öğrencilere ders olarak gösterilmiştir. Mekteplerde belirli bir öğrenim süresi olmamakla beraber, mezun olabilmek için en az bir defa Kur'an-ı Kerim hatmedilmesi mecburiyeti bulunmaktaydı (Memioğlu, 2003, s. 242).

Sıbyan mekteplerine başlama zamanı kız ve erkek çocuklar için genel olarak 4-7 yaşları idi. Kız ve erkek çocukların ayrı ayrı devam ettikleri sıbyan mektepleri olduğu gibi, beraber eğitildikleri mektepler de vardı. Kız öğrencilerin eğitim gördüğü mekteplerde, hocalar ya imamların eşleri ya da yaşlı kadınlardı (Şanal ve Alaca, 2021, s. 50).

Tanzimat Dönemine kadar sıbyan mekteplerinin durumunun ıslahı için hiçbir şey yapılmamıştır. Tanzimat döneminde devletin eğitim ve öğretim faaliyetlerine müdahale etmesine bağlı olarak 1847'de "Mekatib-i Umumiye Nezareti" kurulmuştur. Mekatib-i Umumiye Nezareti Sıbyan Mekteplerinde değişiklikler yapılması ve rüşdiyelerin fazlalaştırılması gibi değişiklikler yapabilmekteydi. Nezaret kararları ile beraber Rüşdiyeler yaygınlaştırılmış ancak Sıbyan Mekteplerinde bir değişiklik yapılmamıştır. Nezaretin bu kararları eğitim ve öğretimde noksanlığın devam ettiğini göstermekteydi (Şanal ve Alaca, 2021, s. 50).

Sıbyan mektepleri, Osmanlı Devleti'nde başlangıçta din eğitimi içerikli mektepler iken, Tanzimat'tan sonra programlarına dünya hayatı ile ilgili dersler de konularak ibtidai mekteplere dönüşmüş ve Cumhuriyet Dönemi ilköğretiminin temelini oluşturmuştur (Yıldız, 2007, s. 5).

1.3. Yenileşme Dönemi Osmanlı Eğitim Sistemi

Yenileşme dönemi olarak adlandırdığımız reformlar dönemi 1774-1839 yılları arasını kapsamaktadır. Yenileşmeyi hızlandıran reformlar her ne kadar 1774 yılında başlamışsa da 1699 yılında imzalanan Karlofça antlaşması, Osmanlı tarihinde gerçek bir

dönüm noktası olmuştur. Bundan sonra devleti kalkındırmak için bir takım köklü ıslahat önlemleri uygulanmaya başlamıştır. Avrupa karşısında yenileşmenin mutlak bir zorunluluk olduğu artık ortaya çıkmıştır (İnalcık, 2020, s. 5).

Mevcut yenileşme zorunluluğu ve Avrupa karşısında geri kalmama çabası III. Ahmet döneminde Lale Devri'nin başlamasına neden olmuştur. (1718-1730). Bu dönemde Batı'nın askeri eğitimi ve teknolojisi konusundaki bilgilere imparatorlukta önem verilmeye başlanmış ve Avrupa'nın gelişimini öğrenmek için çeşitli kentlerine elçiler gönderilmiştir(Soydan ve Tüncel, 2013, s.113).

Toplumun bir kesimi yeniliklere hazırlıklı olsa da bir kısmı ise her zaman gelenekçi tavır sergilemekteydi. Osmanlı'nın Avrupa'yı takip etme politikası ve beraberinde gelen yenilikler toplumun ikiye ayrılmasına sebebiyet vermiş ve beraberinde birçok karmaşayı getirmiştir. Patrona Halil isyanı bu karmaşıklıklardan bir tanesi olmakla beraber, neticesinde yenileşme sürecinde duraklama olmuş. Bir sonraki dönemlerde yenileşme hareketleri ve Batı'nın kurumlarından örnek alma çalışmaları I. Mahmut, I. Abdülhamit ve III. Selim döneminde hızlanmıştır.

I.Mahmut döneminde 1734 yılında ilk batı tarzı eğitim kurumu olan Hendeshane kurulmuştur. Kuruluşunda humbaracı Ahmet adı ile bilinen Fransız asıllı Claude Alexandre Comte de Bonneval görev almıştır. Bu okulun kuruluşunu I. Abdülhamit döneminde 1775 yılında açılan Mühendishane-i Bahri Hümayun izlemiştir. Donanmanın ihtiyacı olan subay ve mühendisleri yetiştirmek amacıyla kurulan bu okulda İsmail Gelenbevi ve Baron de Tott gibi devrin önemli isimleri hocalık yapmıştır (Hayta ve Ünal, 2017, s. 40-42).

Osmanlı modernleşmesinde önemli bir yere sahip olan III. Selim döneminde, 1793 yılında kara kuvvetlerine topçu ve istihdam subayı yetiştirmek amacıyla Mühendishane-i Berri Hümayun kurulmuştur (Hayta ve Ünal, s. 77). III. Selim zamanında uygulanan yenilik hareketleri askeri alanla sınırlı kalmıştır.

Osmanlı sivil modern eğitim sisteminin temelleri, II. Mahmut döneminde atılmıştır. II. Mahmut sadece askeri alanda eğitim değil, halk eğitimine de yönelik çalışmalarda da bulunmuştur. 1827 yılında ordunun doktor ve cerrah ihtiyacını karşılamak üzere Tıphane-i Amire Cerrahhane-i Mamure kurulmuştur. (mekteb-i Tıbbiye) son dönem Osmanlıda ve cumhuriyet döneminde modern tıp eğitiminin gelişmesinde ve tıbbın her dalında uzmanlar yetişmesinde etkili olmuştur (Şanal ve Alaca, 2021, s. 54).

II. Mahmut döneminde sivil okulların gelişimi için önemli bir adım atıldığı söylenemezse de rüştiyelerin açılması ve bunları yönetmek için Mekatib-i Rüşdiye Nezareti'nin kurulması önem taşımaktadır (Karataş, 2003, s.231-242).

1838 yılında kurulan rüştiyeler ise kuruldukları zaman Sıbyan mekteplerinin uzantısı olarak düşünülmüş, daha üst düzeyde eğitim-öğretim veren üst sınıflar olarak örgütlenmiştir. Ancak, rüştiyeler bir süre sonra orta öğretimin en alt düzeyi durumuna gelmiştir. İki yıllık süreyle eğitim veren bu okullara devlet hizmetinde bulunanların ve tanınmış çevrelerin çocukları seçilerek alınmıştır. II. Mahmut döneminde rüştiye düzeyinde olan ve özellikle sivil memur yetiştirmeyi amaçlayan Mekteb-i Maarif-i Adliye (1838) ve yine rüştiye düzeyinde olan ve gerek halka gerek memur olacaklara, doğru ve etkili yazı yazabilme öğretimi yapmak üzere 1839'da kurulmuş olan Mekteb-i Ulum-i Edebiye okullarının açılmış olmasından da söz edilebilir. Bu okullar sivil bürokrasiye yetişmiş eleman temin etme ihtiyacını ve isteğini yansıtmaktadır (Şanal ve Alaca, 2021, s. 54).

1.4. Tanzimat Döneminde Eğitim

Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli tarihsel süreci olan 3 Kasım 1839 tarihli Gülhane-i Hatt-ı Hümayun veya Tanzimat Fermanı, Osmanlı açısından yeni bir hukuk ve yönetim anlayışının egemen olması yolunda atılmış ilk adım olması bakımından önemlidir (İnalcık ve Seyitdanlıoğlu, 2019, s. 377).

1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanında eğitimle ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Fakat eğitimin geliştirilmesi, devleti felakete gidişten kurtaracak bir yol olarak görülmeye başlanmıştır. Eğitimin böyle bir siyasal ve toplumsal işlevinin bulunduğunun fark edilmesi, eğitim tarihimizde çok önemli bir teşhistir ve o zamandan günümüze değerini korumuştur (Akyüz, 2021, s. 159).

Tanzimat dönemi, Meclis-i maarif-i umumiye'nin kurulması, yatılı Darülfünun açılması, sultanilerin eğitim tarihinde yer almaya başlaması ve orta öğretimin ilk basamağı olan rüştiyelerin çoğaltılmaya çalışılması gibi eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü bir dönem olmuştur (Demirkıran, 2020, s. 75).

1857 tarihinde Maarif-i umumiye nezareti adı ile kurulan nazırlıkta eğitim ve öğretim işleri sistemli bir hal almıştır. Maarif nazarı Safvet Paşa öncülüğünde hazırlanan Maarif-i umumiye nizamnamesi, Osmanlı devleti'nin genel eğitimini bütünüyle kapsayacak bir planlama inşa etmiştir (Demirkıran, 2020, s. 75).

Maarif-i umumiye nizamnamesi 5 bölüm ve 198 madde olarak hazırlanmış ve eğitimin hemen hemen her konusu ile ilgilenmiş bir kanun mahiyetinde olmuştur. Bu nizamname ile eğitim-öğretim meseleleri idari, iktisadi ve mesleki açılardan ele alınmıştır (Altın, 2008, s. 272).

Nizamname, ilköğretimi zorunlu hale getirmeyi ve yaygınlaştırmayı öngörmüş, Müslümanlar ve Hristiyanlar için ortak bir üniversite kurulmasını, meslek okullarının çoğaltılmasını, maarifin merkez teşkilatının yanı sıra taşradaki örgütlenmesine de ağırlık verilmesini istemiştir (Demirkıran, 2020, s. 76). Nizamname'de kızların eğitimine önem verilmesi, özel okulların açılmasını şartlara bağlaması gibi yönleriyle Osmanlı eğitim sisteminin modern bir yaklaşımla ele almış ve neler yapılması gerektiğini tespit etmiştir.

Osmanlı Devleti'nde her alanda görülen Fransız etkisi eğitimde de kendini göstermiş, dönemin padişahlarından Abdülaziz'in Paris'e yaptığı bir ziyaret sırasında, Fransız eğitim sistemi ve okullarından etkilenmiştir. Fransız modeli esas alınarak Osmanlı'da bu tarz eğitim verilen kurumların açılmasını sağlamıştır. Bu kapsamda 1868 yılında "Mekteb-i Sultani" kurulmuştur (Şanal ve Alaca, 2021, s. 56-57).

Tanzimat dönemi eğitimi batılı tarzda yeniden yapılandırılırken, mevcut kültür ve gelenek korunmuştur. Batılı tarzda eğitim model alınarak, yerli eğitim sistemi kurma girişimleri günümüze kadar devam etmiştir.

1.5. Meşrutiyet Dönemi Eğitim Sistemi

Kanun-ı Esasi'nin ilanı ile başlayan 1876 ve 1908 yıllarını kapsayan dönem Meşrutiyet Dönemi olarak adlandırılmaktadır. I. Meşrutiyet dönemi 1876-1878 yıllarını kapsayan dönem, II. Meşrutiyet dönemi ise 1908-1918 yıllarını kapsayan dönem olarak bilinmektedir (Akyüz, 2011, s. 16).

1.5.1. I. Meşrutiyet dönemi eğitim sistemi

Kanun-ı Esasi'nin ilanı ile başlayan bu dönem toplam iki yıl sürmüştür. İlan edilen Kanun-ı Esasi'de işlenen 3 madde eğitim sistemi ile ilgilidir. "Emr-i tedris serbesttir, muayyen olan kanuna tebaiyet şartı ile her Osmanlı umumî ve hususî tedrise mezundur" olarak ifade edilen 15.maddede, mevcut konuna uymakla beraber her Osmanlı vatandaşı eğitim ve öğretim işini özgürce yapabilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kanunla beraber, eğitim ve öğretim başlığı altında her Osmanlı vatandaşı eşit sayılmıştır.

16. Maddede ise "umur-ı itikadiyelerine müteallik olan usûl-i tâlimiyeye halel getirilmeyecektir" kararı ile Osmanlı'daki çeşitli dinsel inanışların olduğuna vurgu yapılarak, kendilerine has olan öğretme yöntemlerine ve biçimine karışılmayacağına karar verilmiştir. Farklı inanışları ve öğretim yöntemlerini içinde barındıran Osmanlı Devleti'nde, mekteplerin devlet denetiminde olduğunu belirten karar 16. Maddede yer almaktadır (Satı Bey, 2001, s. 197-207).

İlgili kanunun 114. Maddesinde ise "Osmanlı efradının, kâffesince tahsil-i maarifin birinci mertebesi zorunlu olacak ve bunun derecat ve teferruatı nizam-ı mahsus ile tâyin kılınacaktır." kararı alınmıştır. Bu karara göre, Osmanlı bireylerinin tümü için, ilköğretim zorunlu olacak ve ilgili konunun teferruatı farklı bir düzenleme ile ele alınacaktır. Böylece eğitim ve öğretimde özgürlük, devletin çizdiği sınırlar çerçevesinde ele alınmıştır (Akyüz, 2011, s. 17).

1.5.2. II. Meşrutiyet dönemi eğitim sistemi

Kanun-ı Esasi'nin tekrar yürürlüğe konulduğu 23 Temmuz 1908 ve 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesini kapsayan dönem II. Meşrutiyet dönemi veya Meşrutiyet Dönemi olarak adlandırılmaktadır. 31 Mart olayı ile birlikte mevcut parlamentoya darbe yapılması amaçlanmış fakat ordu tarafından bastırılarak II. Abdülhamit tahttan indirilmiştir. Yerine Mehmet Reşat getirilmiştir (Akyüz, 2011, s. 18). Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşları ve sonrasında gelen Mütareke Dönemi gibi olayları içinde barındıran bir dönem olmasına rağmen eğitim ve öğretime büyük ölçüde önem verilerek, bazı reformlara imza atılmıştır.

Öncelikle Meşrutiyet döneminde yaşanan öğrenci olayları, siyasal hayat ve fikir hareketleri bakımından canlı bir dönem olmasına neden olmuştur. Özellikle Balkan Savaşlarında yaşanan acılar sebebi ile aydınların mevcut dertleri acımasız bir üslup ile ortaya çıkarmaya itmiştir. Öncelikle Osmanlıcılık, Türkçülük, İslamcılık, Batıcılık ve Sosyalizm gibi fikir akımları tartışma konusu olmuştur. I. Meşrutiyet ile verilen ayrıcalık gibi görülen eğitim- öğretim hakkı fikirlerin daha geniş perspektifte, daha açık tartışılmasına neden olmuştur. Farklı fikir akımlarının tartışılması devlet otoritesi bakımından risk olarak görülmektedir. Ayrıca milli eğitim, toplumsal eğitim, faydacı bakış açısı ile değerlendirilen eğitim, kızların eğitimi, zanaatkar birey yetiştirmeyi hedefleyen eğitim biçimleri tartışma konuları arasına dahil edilmiştir. Bir önceki dönem,

devlet kontrolünde tek tip ama özgür olan eğitim modeli yerini uygar ve modern eğitim modelini barındıran tartışmalara bırakmıştır (Tokdemir ve Şahin, 2011, s.851-876).

Özgürlük ortamının en üst safhaya çıkması, okullarda da etkisini göstermiştir. Bu dönemde yaşanan savaşlar ve farklı fikir akımları, toplumların bağlı oldukları medeniyetlerde eğitim ve öğretime olan inancı arttırmıştır. Özellikle Balkan Savaşları sonrası, toplumun kurtarıcıları olarak öğretmenler işlenmiştir. Uyuşukluğu reddeden, tek çatı altında eğitim ve öğretimi hedefleyen ama tek çatı altından yönetilmeyi eğitim modelleri örnek alınmıştır. Böylece sadece kızların eğitim ve öğretim modelini yükseltmek amacı ile liseler ve yüksek öğretim kurumları açılmıştır. Gelenekçi yapıyı içinde barındıran eğitim kurumları kapatılmış yerlerine modern toplum görüşünü içinde barındıran eğitim-öğretim kurumları açılmıştır. Sıbyan mektepleri yerini anaokuluna bırakmıştır. Eğitimde drama birlikte, medreselerin ıslahı ile ilgili fikirler bu dönemde ortaya atılmıştır (Akyüz, 2021, s. 266).

Balkan Savaşlarına kadar etkili olan Osmanlıcılık Düşüncesi yerini Türkçülük Düşüncesine bırakmıştır. Türkçülük fikir akımı ile birlikte, toplumun resmi kurumları da bu fikir akımını benimsemiştir. Savaşı görmüş olan nesil, fikir akımına uygun görüşler ve düşünceler ortaya atarak bir sonraki nesle miras bırakacağı bir düzen oluşturmaya çalışmıştır (Akyüz, 2021, s. 267).

Meşrutiyet Dönemi ile birlikte özellikle Balkan Savaşları sonrası toplumun adeta bir ders niteliğinde Türkçülük fikrine yönelmesi, toplumun batıyı takip eden değil kendine ait olan bir eğitim-öğretim biçimi belirleme gayreti Cumhuriyet'in ayak sesleri olarak nitelendirilmiştir. Özgürlük ortamının getirmiş olduğu rahatlık, farklı düşüncelerin (zararlı olsalar dahi) tartışılmasına neden olmuştur. Tartışmalar toplumun fikir olarak ikiye bölünmesine neden olmuş ve Türk Toplumu açısından yeni bir mücadelenin başlayacağının da sinyallerini vermiştir.

İKİNCİ BÖLÜM CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİM

Tarihinde hiçbir zaman esareti kabul etmemiş olan Türk Milleti, birçok zafer ve başarısına rağmen diplomatik olarak yenilmiş sayılmıştır. Yenilmiş düşüncesi, Türk Milletinin bağımsızlığına gölge düşürecek olan sözel ve fiziksel baskılar (işgaller ve dergilerde İstanbul'un Türk Milleti tarafından işgal edilmesi ile ilgili algı yaratılması) Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde adını "İstiklal Savaşı" (Kurtuluş Savaşı) olarak andığımız, dünyaya örnek teşkil eden bir Milli Mücadele planını ortaya çıkarmıştır. Osmanlı Devleti'nin yıkılışını ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu hazırlayan süreç olması sebebi ile Milli Mücadele sonrası Milli Eğitim iki başlık altında incelenecektir.

2.1 Milli Mücadele Günlerinde Eğitim

Tanzimat'ın ilanı ve Meşrutiyet dönemi reformların getirmiş olduğu birikimler İstiklal Savaşı'na rağmen korunmaya çalışılmıştır. Birçok farklı cephede İstiklal Harbi yönetiliyor olunmasına rağmen, bir önceki dönemlerden miras kalan eğitim sistemini korumak, aynı zamanda eğitim sistemini bir adım ileriye taşımak demektir. Cumhuriyet'in ilanı yolunda ve sonrasına Milli Eğitime verilen önem bir önceki eğitim sistemlerini korumaktan geçmektedir. Milli Mücadele devam ederken, Tanzimat döneminde kurulmuş olan iptidaiye, rüşdiye, idadi ve sultani mesleki okullar ile birlikte Darülfünunun muhazafa edilmesi, Cumhuriyet sonrası kurulacak olan meclisin Osmanlı dönemi mirası devraldığının göstergesidir (Akyüz, 2011, s. 20).

Osmanlı eğitim sisteminin ana fikir herkese fırsat eşitliği sağlayan bir sistem üzerine kuruluydu. Kişinin Müslüman veya gayrimüslim olması devletin tanımış olduğu imkanlardan yararlanma noktasında bir engel teşkil etmiyordu. Bu düşünceden hareket ile Osmanlı kendi vatandaşlarını eğitim maksadı ile Avrupa'daki farklı ülkelere göndererek batıyı takip etmeye gayret göstermiştir. II. Abdülhamid döneminde ise okullar çoğaltılmış, sadece merkezlerde görülen okullar, kazalarda ve köylerde de açılmaya başlanmıştır. Söz konusu sistem genel Osmanlı vatandaşlarını ayrım yapmaksızın kapsamış, II. Meşrutiyetten sonrası ile Milli Eğitim yolunda adımlar atılmıştır. Eğitmenler arası birlik ve beraberliği destekleyecek olan Öğretmen Cemiyetleri bu dönemde açılmıştır. Yaklaşan savaşa hazırlık maiyetinde, okullarda askere hazırlık

dersleri koyularak eğitimde Milli Mücadele'nin yolu açılmıştır. Yine aynı sebeplerden beden eğitimi veya terbiyesi adı altında dersler eklenerek dönemin ihtiyacına işaret edilmiştir (Akyüz, 2011, s. 20).

Mevcut kurum ve kuruluşlarda değişikliğe gidilerek yapılmış olan reformlar yetmemiş, eğitimin millileşmesinin duyurulması maksadı ile birçok dergi çıkarılmıştır. Bu dönemde gazete ve dergilerde Milli Mücadele (Milli Eğitim) yolunda atılan adımlar anlatılarak en uzak köye kadar duyurulması amaçlanmıştır (Akyüz, 2011, s. 21).

Osmanlı Devleti'nden, Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş evresi olarak nitelendirilen 1915-1920 senelerinde, İstanbul'da bulunan Osmanlı hükümeti her türlü milli ve toplumsal pozitif reformlara karşı çıkmaya başlamıştır. İstanbul hükümeti tarafında yer alan Maarif Nazırı Ali Kemal, bazı öğretmenleri azlederek Mustafa Kemal'e açıkça cephe almış ve içerisinde "Milli" olan her türlü hareketi engellemeye çalışmıştır. Yine İstanbul'da bulunan ve İstanbul hükümetinin inisiyatifinde olan Darülmuallim mezunlarını Anadolu'nun iç kesimlerinde görev almaları engellenmiştir. Baskılar, mevcut görevde olan öğretmenlerin milli mücadele ateşini yakmalarına engel olamamıştır. Öğretmenler "Millilik" yolunda bireysel görevler alarak, bir sonraki jenerasyona bunları aktarmayı kendilerine görev edinmişlerdir. Her ne kadar hareketlenmeler Milli Mücadele'nin lehine olsa da, az da olsa bir kesim tarafından Milli Mücadele aleyhine çalışmalar devam etmiştir (Şanal ve Alaca, 2021, s. 97-98).

23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'nin açılması ile beraber, öncesinde işlenen ve uğrunda emekler harcanan "Millilik" konusu, toplumun birçok alanında etkisini göstermeye başlamıştır. Böylece mecliste birçok konu tartışmaya açılmış ve maarif konusunu bir süre meclisin gündemini meşgul etmiştir. Söz konusu maarif üzerine iki teklif yapılmıştır. İlk teklifte onar kişilik komisyonların kurulması ile eğitimin tek koldan istenilen şartlarda denetim altında tutulması olmuştur. İkinci teklifte ise eğitim ile alakalı tüm gidişatın Şer'iye ve Evkaf Nezaretine bırakılması konusu olmuştur (Akyüz, 2021, s. 318-320).

Birinci teklifin üzerine söz hakkı alan Kırşehir Mebusu Müfid Efendi, iki tür eğitimin sisteminin olduğuna vurgu yaparak dini ve dünyevi eğitim modellerini hatırlatmıştır. Tanzimat'tan 1920 senelerine kadar, iki tür eğitim sistemi tartışmaları devam etmiştir. Seksen sene devam eden ve tahminen günümüzden sonra da devam edecek olan eğitim sistemi tartışmaları o dönemde hassasiyetini korumuştur. Mecliste

bulunan birçok mebus söz alarak, Osmanlı Devleti'ni yıkan sebeplerden biri olarak eğitime vurgu yapmıştır. Tartışmalar neticesinde, ikinci teklif olan eğitimin Şer'iye ve Evkaf Nezareti kontrolüne bırakılması kısmen kabul edilmiştir. Fakat Hamdullah Suphi Bey, bu karara karşı çıkarak dini derslerin ve dünyevi derslerin farklı alanlar barındığını birleştirilmesi ile yeni sorunlar ortaya çıkaracağını savunmuştur.

Yeni hükümetin eğitim politikası, TBMM'nin ilk kabine toplantısında Maarif Vekili Rıza Nur tarafından okunarak sekiz temel hususa değinilmiştir (Giorgetti, 2020, s. 117-122).

1. Türk Eğitimi Milli ve Dini Şekilde Yürütülecek" kararı yeni kurulmuş olan hükümette ikililiklerin çıkmasını önlemek ve maarif konusunda emin adımlarla ilerlemeyi kaydetmek amaçlanmıştır.

2. Maarif, Türk çocuklarını hayatta muvaffak edecek gücü ve desteği kendi varlıklarında bulacak girişimi ve güveni kendilerine verebilecek" kararı, Maarif Nezareti kararları doğrultusunda alınan eğitimlerin beyhude bir çabadan ibaret olmadığı ve her Türk ferdinin kendine bir yer bulacağı konusuna değinilmiştir.

3. Öğretim asrın ilmi ve sıhhi kurallarına göre yeni baştan düzenlenecek" kararı bir önceki dönemlerde Milli ve Dini eğitim modellerinde emek vermiş olan aydınların yok sayılmadan, bir mirasa sahip çıkarmışçasına benimsenerek yeni ve milli modelin oluşturulacağına değinilmiştir.

4. Ders kitapları milletin tabiatına, memleketin iklim ve coğrafyasına, tarihi ve toplumsal geleneklerine uygun ilmi nitelikle olacak" kararı ile Millilik yolunda atılmış bir önceki adımların, tabir-i caiz ise bu yolda emek vermişlerin unutulmadan sonraki nesle aktarma çabası gösterilecektir. Mevcut ülkenin yaşadığı fiziki ve manevi ortam göz önünde bulundurulacak, bireyler bu yolda eğitim ve öğretim derslerine katılım sağlayacaktır.

5. Halk arasında yaşayan Türkçe kelimeler toplanıp büyük bir Türkçe sözlük meydana getirilecek" kararı Türkçe'nin yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti'nin lehine olacak şekilde sadeleştirilecek. Gerekir ise yeni Türkçe kelimeler ile dil zenginleştirilecektir.

6. Milli ruha hizmet edecek tarihi, içtimai ve edeni eserler uzmanlar tarafından kaleme aldırılacak" kararı ile bu yolda kendini feda etmiş olan şühedalardan ders

alınacak, günümüzde hala gurur ile konuşup ders aldığımız Milli Mücadele yolunda tarihi dersler çıkarılacak ve nesillerin yeni kurulmuş olan devlete bağlılığı pekiştirilecektir.

7. Eski eserler kayda geçirilecek" kararı ile pozitif ve ilmi bilimler üzerine hazırlanmış her türlü çalışma, bir sonraki nesle ders niteliğinde öğretilecek ve yöntemler üstüne yenileri eklenerek günümüze gelmesi hedeflenecektir.

8. Milletin hayat ve varlığının devamında en önemli amin olan milli eğitim işleriyle özel olarak ilgilenecektir" kararları uygulanmaya konulmuştur.

2.1.1. Maarif kongresi

Bir önceki paragrafta belirtmiş olduğumuz 5. Maddeye binaen Telif ve Tercüme heyeti kurularak 25 Mart 1921 tarihinde ilk toplantısını gerçekleştirerek bazı kararlar almıştır. İçerisinde Yusuf (Akçoraoğlu) Bey, Velid (Çelebi) Efendi, Ahmet (Ağaoğlu) Bey, Vahidüd-din Efendi, Kazım (Nami) Bey, Ziya (Gökalp) Bey, Mahmud (Esad) Bey, Edip ve Hakkı Beyler yer almıştır. Mevcut heyet ilk olarak, ilkokulların bizzati yaygınlaştırılması, Ülke halkına İslam inancının menşeinin öğretilmesi ve yüksek ilimlerin yapılması ve yaygınlaştırılması hususunda kararlar alınmıştır. Bu yolda 'İslam Dinini İnanç Esasları" başlıklı bir eseri yazarak basılmasını uygun görmüşlerdir (Düzcü vd., 2022, s. 8).

15 Temmuz 1921'de gerçekleşen Maarif kongresi, Hamdullah Suphi bey önderliğinde Ankara'da toplanmıştır. Muallime ve Muallimler Cemiyeti Birliği tarafından hazırlanan kongreye, Meclis başkanı, Maarif vekili, müdürler, Darülfünun müderrisleri, maarif müdürleri, mektep müdürleri ve öğretmenleri katılım sağlamıştır. Kongrenin açılış tarihi Sakarya Savaşı'nın hazırlık safhasına denk gelmiştir (Giorgetti, 2020, s. 122).

Mustafa Kemal Paşa, savaş hazırlıkları sırasında cepheden gelip Meclis başkanı sıfatıyla kongrede konuşmasını yapmasıyla kongre başlamıştır (Akyüz, 2021, s. 321). Mustafa Kemal Paşa, kongrede "Türkiye'nin milli maarifinin kurulmasını" ister ve milli maarifi şu sözleriyle açıklar; *"şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizi gerileme tarihinde en önemli bir etken olduğu kanaatindeyim. Onun için bir milli terbiye programından bahsederken, eski devrin batıl inançlarından ve doğuştan sahip olduğumuz özelliklerle hiç ilgili olmayan yabancı fikirlerden, Doğudan ve Batıdan*

gelebilen tüm etkilerden tamamen uzak, milli ve tarihi özelliğimizle uyumlu bir kültür anlıyorum" (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 2024, s. 16-18). Tarihi açılış konuşmasında, önceki yüzyıllarda gerçekleşen ihmallerin açtığı yaraları kapamada en büyük çabayı eğitime harcamak gerektiği üzerinde durmuş ve Yeni Türk Devleti'nde eğitimin nasıl olması gerektiğine dair fikirlerini ortaya koymuştur (Giorgetti, 2020, s. 122).

Maarif Kongresi, savaş dolayısıyla çalışmalarını yarıda kesmek zorunda kalmıştır. Savaşın en şiddetli döneminde, eğitimle ilgili bir kongrenin toplanması, yeni kurulmakta olan Türk Devleti'nin eğitim konusunda ne kadar hassas olduklarının bir göstergesi olmuştur. Kongreyi takip eden Hakimiyet-i Milliye gazetesinin kongrenin açılışı ile ilgili kaleme aldığı yazısında şu şekilde değinilmiştir; *"Cephelerde felah ve istiklal ordusu Yunanla mücadele ederken, Ankara'da muallimler ordusu cehle karşı müdafaa programını hazırlıyor. Harp ve maarif cephelerinin ikisinde de faaliyet var. Vatandan milli ordu düşmanı ve muallim ordusu da cehalet ve zulmeti kovacak, iki himmetin aynı zamanda tecellisi ulvi bir tesadüftür."* (Karakütük, 2021, s. 756-757).

Kongrenin gündemi, mekteplerin miktarı ve dereceleri, mektep binaları, muallimlerin adedi, kız okulları, özel ve yabancı okullar, ziraat ve sanayi mektepleri, eğitim bütçesi gibi konuları oluşturmuştur (Giorgetti, 2020, s. 122). Savaştan kaynaklı kongrede bir sonuca varılmasa da böyle bir ortamda toplanılması ve Mustafa Kemal'in değinmiş olduğu konular ve açılış konuşmasıyla eğitim tarihimizde önemli bir yer tutmaktadır.

Genel hatları ile Maarif Kongresi'ne baktığımızda demokratik ortamın oluştuğunu ve bununla beraber eğitim konusu ile ilgili kararlar alındığı vakit, eğitimcilerden destek alındığını görmekteyiz. Bir önceki dönemlere nazaran, mevcut dönemde eğitim ve öğretim ile ilgili alınan kararlar tek merkezden alınmamıştır. Aksine, kararlar alınırken ülke şartları ve gündemi takip edilmiştir.

2.2. Cumhuriyet Dönemi Milli Eğitim (1923-1927)

Uğrunda emekler veren, zafere ulaşmak pahasına birçok zaferler kazanan Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'i ilan ederek, ileriki zamanlarda tüm dünyanın tanıyacağı Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır.

Cumhuriyet'in ilanından önce, bir önceki başlıklarımızda da bahsettiğimiz gibi bu uğurda birçok emek verilmiştir. Bu sebeple uzun süren bir barış ve sakinlik dönemi Türkiye Cumhuriyet'inde hüküm sürecektir. Ortamın sakin ve barış içerisinde olması beraberinde toplumun yaralarını sarmaya hedeflenmiş birçok dönüşümü beraberinde getirecektir. Siyasi, ekonomik, hukuki, kültürel ve eğitim-öğretim konularında birçok yenilik yapılacaktır (Akyüz, 2011, s. 22).

Dönemin sosyal ve kültürel değerleri göz önünde bulundurularak, ülkenin %80 den fazlasının okuma yazma bilmemesinden ötürü ilk olarak halkın bireysel eğitimine önem verilmiştir. Kökten değişiklik amaçlanarak, ücra köylere kadar ulaşacak olan eğitim politikaları tasarlanmış ve belli bir kesimi içine almayı reddeden reformlar gerçekleştirilmiştir. Bizzat, Milli Mücadele'nin başkomutanı olarak andığımız Mustafa Kemal Atatürk "Başöğretmen" unvanı ile halka ders vermeye başlamıştır. Dönemin eğitmenleri ve öğretmenleri manevi olarak Atatürk'ün desteğini her zaman yanlarında hissetmişlerdir (Akyüz, 2011, s. 22).

2.2.1. Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924)

Osmanlı Devleti'nde eğitim kurumları, sıbyan mektepleri ve medreselerden oluşmaktaydı. 1776 yılından itibaren Batı tarzında askeri okullar ve tanzimat döneminden sonra da Batı tarzı sivil okullar açılmaya başlanmıştır. Medrese ve mekteplerin dışında kalan okullarda, devlet kontrolünden uzak, çeşitli dini ve siyasi fikirlere açık olan yabancı okulların çoğalması devlet içerisinde birbirine zıt insanların yetişmesi anlamına gelmekteydi. 3 Mart 1924'de kabul edilen Tevhid-i Tedrisat kanununda ülkede ki tüm askeri ve sivil okullar ve medreseler bütçeleri ile birlikte Maarif Vekâletine bağlanmıştır. Osmanlı Devleti'nde Tanzimat dönemi ile başlayan eğitimde ki farklı yöntemler ve kurumlar, toplumda ortaya çıkan kültür kirliliğini sona erdirmiştir (Şanal ve Alaca, 2021, s. 105).

430 Sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na göre;

Ülkede ki tüm bilim ve öğretim kurumları maarif vekaletine bağlanmıştır.

Şer'iye ve Evkaf vekaleti ya da özel vakıflarınca idare edilen tüm medrese ve mektepler maarif vekaletine bağlanmıştır.

Maarif ve vekaleti yüksek din uzmanları yetiştirmek için Darülfünunda bir İlahiyat fakültesi, imam ve hatip yetiştirmek için de ayrı mektepler açacaktır.

Şer'iye ve evkaf vekaleti bütçesinde mekteplere ve medreselere ayrılan para maarif bütçesine geçirilecektir (Resmi Ceride, 6 Mart 1340 (1924), S. 63).

2.2.2. Maarif Teşkilatına Dair Kanun

Tevhid-i Tedrisat Kanununun uygulanması ve ülke çapında işlenmesi yeterli olmayacaktır. Bu sebeple Milli Eğitim Teşkilatı içerisinde bulunan idarelerin ve birimlerin görevlerinin belirlenmesini içeren kanun teklifleri TBMM de kabul görmüştür. Bunlardan bir tanesi olan 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair kanundur. 27 maddeden oluşan Maarif Teşkilatı Kanununu dönemin ihtiyaçlarına göre şu şekilde sıralamamız doğru olacaktır (Altın, 2008, s. 274);

Madde 1: Türk Dili ve buna müteallik bilcümle ilmi meseleler ile iştigal etmek üzere Maarif Vekâletinde bir dil heyeti teşkil edilmiştir. Heyet azalarının ne suretle tayin edilecekleri ve vazifelerinin hududu İcra Vekilleri Heyetince yapılacak bir talimatname ile gösterilir." Söz konusu kanun ile tercüme heyeti kaldırılarak yerine bir dil heyeti kurulmuştur.

Madde 2: Münhasıran talim ve terbiye işleri ile iştigal etmek üzere Maarif Vekâletinde bir talim ve terbiye dairesi ihdas olunmuştur. Bu daire bir reisin idaresi altındadır. Dairenin şubeler ile teşkilatını idare etmek üzere reisten başka azami on mütahassıs bulunacaktır. Daireye lüzumu kadar memur tayin olunur. Daire reisi, vekaletin; azalar, daire reisinin teklifi ve vekaletin inhasile İcra Vekilleri Heyetince tayin olunur. Dairenin teşkilatı ve vazifesinin hududu İcra Vekilleri Heyetince yapılacak bir talimatname ile tesbit ve tayin edilir." Bu madde ile kanun ile oluşturulan dairelere birer müdür ataması ile altında çalışacak personellerin tayini kararlaştırılmıştır. Böylelikle eğitim konularında il, ilçe, köy ve kazalara göre karar alma mekanizması bu konun ile oluşturulmuştur.

Madde 3: Maarif Vekâleti ve diğer bir vekalet tarafından açılmış ve lüzumuna göre açılacak mekteplerle bilumum hususi mekteplerin derecelerinin tayini Maarif Vekâletine aittir. Diğer vekaletlere merbut orta tedrisat derecesindeki mekteplerin programları alakadar vekalet ile Maarif Vekâleti tarafından müştereken yapılır. Yüksek tedrisat mekteplerinin programları, Maarif Vekâletinin mütaleası alınmak şartı ile ait olduğu vekalet tarafından tanzim olunur. Bu madde ile açılan okulların dereceleri ve

hangi alanları kapsadığı alakalı oldukları Maarif Vekâleti reisi ve kurulu tarafından oluşturulacaktır.” Bu durum tek tip ve ezberci eğitim sisteminden uzak bir Milli Eğitim programını oluşturma aşamasında atılmış büyük bir adım olacaktır.

Madde 4: Türkiye’de hiçbir mektep Maarif Vekâletinin ruhsat ve muvafakati olmaksızın açılamaz. Vekaletler muayyen tahsil dereceleri haricinde kendi memur ve mensupları için muvakkat kurs ve talimgahlar açabilirler.” Maddesi ile Tanzimat ve Meşrutiyet ile verilmiş olan, mevcut eğitim düzenini bozan kanunlardan feyz alarak hazırlanmıştır. Bu kanun ile eğitim kurumlarının açılması yolunda başıbozukluğu ortadan kaldırmak ve tam teşekküllü bir şekilde denetlenmesini sağlamak amaçlanmıştır. Böylece eğitim görecek bireyler sadece, Maarif Vekâletinde eğitim vermeye uygun eğitimciler tarafından verilmesi kararlaştırılmıştır.

Madde 5: İlk mektepler, gündüz ilk mektepleri vilayetlerin idare-i hususiye varidat ile açılır. Şehir ve kasaba yatı mekteplerini muhtaç kimsesiz çocuklara mahsus olmak üzere Maarif Vekâleti açar. Bu nevi mektepler aranılan şartları haiz olmak üzere vekaletin müsaadesi ile mahalli idareler ve belediyeler tarafından dahi açılabilir. Köy yatı mektepleri, mektebi olmayan köylerin çocuklarına mahsustur. Bu mektepler gerek umumi ve gerek husui bütçeler ile idare olunabilir. Bilumum köy mektepleri idare ve talim heyetleri, çocukları köy hayatından ayırmayacak bir talim ve terbiye usulünü tatbik ile mükelleftir. Köy mekteplerinin tahsil müddeti en az üç senedir” maddesi ile tüm yurttaşların ekonomik durumlarına bakılmaksızın, manevi ihtiyaçları doğrultusunda idareler gözetiminde eğitim alacağı kararlaştırılmıştır. Böylece Milli Eğitim politikasında ilk olarak kişi eğitim hakkını elde edecek ama mevcut coğrafi statüsünü de korumaya devam edecektir. Beşinci madde ile büyüme çağında olan çocuklar hem eğitimini alacak hem de yaşadıkları köy hayatını öğrenerek gereksinimleri devam ettirebilecektir.

Madde 6: İlk tedrisat mektepleri Maarif Vekâletinin müsaadesi ile açılır. Bunların programları ile tedris tarzlarının tayini ve murakabesi Maarif Vekâletine aittir. İlk tahsil çağındaki çocuklar meslek mekteplerine giremezler. İlk tahsil çağını geçirmiş ve hiç tahsil (Resmi Ceride, 3 Nisan 1926, S. 338) görmemiş çocukları kabul eden müesseseler bunlara ilk tahsili de vermeye mecburdur.” Maddesi tayin ve denetlemenin Maarif Vekâletince yapılacağını kararlaştırarak, eğitimde ikiliğin önüne geçmektedir. Eğitimde yaşın ve yaşın gerektirdiği gereksinimlerin önemi göz ardı edilmemiş ona göre kararlar çıkartılarak uygulanmıştır.

Madde 7: Orta tedrisat mektepleri; Liseler, orta mektepler, ilk muallim mektepleri, köy muallim mektepleri olarak belirlenmiştir. Bu mekteplerden başka yüksek ve orta muallim mektepleri vardır. Yüksek muallim mektebi lise muallimlerinin, orta muallim mektebi orta mektepler ile ilk ve köy muallim mekteplerinin muallimlerini ve ilk tedrisat müfettişleri ile tatbikat müdürlerini yetiştirir." Maddesi açılan mekteplerin rastgele açılmadığı, ilk orta ve yüksek mekteplerin öğrencilerinin hangi amaçla yetiştirileceği duyurulmuştur. Söz konusu karar, bölgenin ihtiyacı doğrultusunda mezun vererek ülkenin mevcut durumunu bir üst basamağa çıkarmayı hedeflemiştir.

Madde 8: İlk, orta ve yüksek muallim mektepleri mezunları vekaletin göstereceği yerlerde sekiz sene hizmet etmeye mecburdurlar. Bu müddet zarfında kendi isteği ile meslekten ayrılan muallim mektebi mezunlarının, tahsilde bulundukları müddete ait mektep masraflarından hisselerine düşen miktarı, yüzde elli fazlası ile ve aslının faizi ile birlikte kendilerinden veya kefillerinden tahsili emval kanununa tevfikan tahsil edilir. Bu gibi muallim mektebi mezunları borçlarını ödemedikçe Devlet dairelerinden hiç birinde kullanılamazlar. Mecburi hizmetten kaçan muallimleri badelihtar istihdam eden mali ve iktisadi müesseseler ile ticarethaneler, bu tazminatı üzerlerine almış sayılırlar. Muallim mektepleri talebesinden tahsili isteği ile bırakanlar ile muallim mekteplerinden şimdiye kadar çıkmış olanlar ve ecnebi memleketlerde Devlet parası ile tahsil edenler ayni ahkama tabidirler." Maddesi ile Türkiye Cumhuriyeti, yetiştirmiş olduğu muallimlerin yetişmiş oldukları devlete borcunu hizmet ederek ödemesini amaçlamıştır. Böylelikle, bir ferdin yetiştirilmesi hususunda maddi ve manevi harcamalar devlet nezdinde boşa gitmeyecektir. Hem devlet emeklerinin karşılığını alacak hem de kişi kendini yetiştirdikten sonra göstermiş olduğu emeğin karşılığını beklemeden alacaktır.

Madde 9: İlk tedrisat muallimlerinin maaşları en az on beş liradır. İlk tedrisat muallim muavinlerinin maaşları en az sekiz liradır. Orta tedrisat sabit muallimleri staj müddetinde iki bin kuruş maaş alırlar. Muallim unvanını kazandıkları tarihten itibaren maaşları iki bin beş yüz kuruşa iblağ edilir. Orta tedrisat mevkut muallimlerinin maaşı bin beş yüz kuruştan başlar. Staj müddetinin nihayetinde bin yedi yüz kuruşa çıkarılır. Gerek orta ve gerek ilk tedrisat sabit muallimlerinin maaşlarına her üç senede yüzde on beş ve mevkut muallimlerinin maaşlarına yüzde on nisbetinde zam icra edilir." Maddesi ülkenin zor şartlar altında olmasına rağmen, eğitim ve öğretime vermiş olduğu önemi göstermektedir. Savaştan yeni çıkmış bir devletin, eğitime hem maddi hem de manevi önem vermesi tek gayenin ulusal olarak büyümeyi hedeflemesi olarak görülmektedir.

Madde 10: Devlet hizmetlerinden birinde müstahdem bulunan bir zata, görülecek ihtiyaca binaen bir muallimlik verildiği taktirde, o derse ait muallimlik mebde maaşı ile tahsisatı nisbetinde ücret verilir."

Madde 11: İlk tedrisat muallim ve muavinlerine ayrıca ayda bin kuruştan çok, beş yüz kuruştan az olmak üzere ev kirası verilir."

Madde 12: Maarif hizmetinde asıl olan muallimliktir." Maddesi muallimlik mesleği Maarif Vekâletinde en üst mertebe olarak görülmektedir.

Madde 13: İlk mektepler müdür ve başmuallimlerine, kıdemlerine göre alacakları muallimlik maaşından başka, idari hizmetlerine mukabil olmak üzere ücret olarak, ilk tedrisat meclislerinin kararı ile ayda on liradan yirmi liraya kadar tahsisat verilir." Böylece muallimlerin devamlılığını teşkil edecek teşvikler uygulanmış, yükselerek kazanmalarını sağlayan bu madde ile eğitim ve öğretimde devamlılık esas alınmıştır.

Madde 14: Orta mektep müdürleri kıdemlerine göre kanunen alacakları maaştan başka idari vazifelerine mukabil, ayda yirmi liradan otuz liraya kadar ücret alırlar. Lise ve muallim mektepleri müdürleri kıdemlerine göre kanunen alacakları maaştan başka, idari hizmetlerine mukabil, otuz liradan altmış liraya kadar ücret alırlar."

Madde 15: Vazifesinde müsbet (olumlu hareket) mesaisi, ehliyet ve iktidarı mahallinin en büyük maarif makamı tarafından esbabı mucibeye müsteniden beyan edilerek kendilerine takdirname verilmesi teklif olunan muallimlere, müdürler encümeninin inhasile, vekalet tarafından takdirname verilir. İki senelik hizmeti fiiliye zarfında üç takdirname alan muallimin müddetine bir sene zammedilir. İki sene zarfında bu suretle üç defa tevbih cezasına uğrayan muallimmlerin kıdemleri bir sene tenzil olunur." Maddesi ile 13.maddeye benzer bir uygulama kararı alınarak eğitimde idari kadrolara teşvik verilmiştir. Bunun yanında, gidişatları kötü olan muallim ve idarecilerin kendilerini düzeltmesi maksadı ile ufak cezalar uygulanmış ve eğitimde sapmaların önüne geçilmeye çalışılmıştır (Resmi Ceride, 3 Nisan 1926, S. 338).

Madde 16: Maarif mesleğini her hangi şubesinde, vazife ifade eden muallimler ile mebus ve asker olanların müddeti hizmetleri kıdemlerine zam olunur. Ancak mazereti makbuleye müstenit olmaksızın muallimlikten çekilen ve bilahare muallimliğe gelmek isteyen kimselerin eski kıdemleri nazarı itibare alınmaz." Böylece muallim eğitimi almış kişiler geçerli sebepler göstermedikleri taktirde, tekrar aynı kıdemlerine geri dönemezler.

Madde 17: Uzaklarına veya sıhhi ve idari esbaptan dolayı hususi vaziyetleri haiz olmalarına binaen İcra Vekilleri Heyetince tayin ve tefrik ve dereceleri tesbit olunan mahallere bu mahaller haricinden gönderilen muallimlere, sülüsten misle kadar maaş zam ve ana göre tahsisatı fevkalade ita ve iki senei kamileye mukabil bir seneye kadar zam olunur. Bu gibi mahallelere gönderilen muallimler üç senei kamile nihayetinde başka mahalle tahvillerini bilhakkın talep edebilirler. Müracaatları ertesi tedris senesi iptidasına kadar terviç olunmayan muallimlerin istifaları mücaz olup kendilerine memuriyeti sabıkalarına muadil memuriyet verilinceye kadar tam maaş ve tahsisat ita kılınır."

Madde 18: Maarif Vekâletinin mesleki hizmetler ile mektep müdürlüklerine münhasıran müderris ve muallimler tayin olunur."

Madde 19: Bu kanunun neşrinden sonra ilk muallim mektepleri ile köy muallim mekteplerinden mezun olanlara elbise ve teçhizat bedeli olarak bir defaya mahsus olmak üzere seksen lira verilir."

Madde 20: Türkiye Maarif Teşkilatı itibari ile mıntıkalara ayrılmıştır. Bir veya birkaç vilayetten teşekkül eden her mıntıkada bir maarif emini bulunur. Her vilayette ayrıca bir maarif müdür veya memuru dahi vardır."

Madde 21: Maarif emini, ilk mektep muallim ve muallim muavinleri ile müdür ve baş muallimlerini, ilk tedrisat müfettişlerini, eminlik maiyetindeki kalem heyetini, maarif mıntıkası dahilindeki vilayetlerin maarif kalemi başkatip ve katiplerini ve vekaletçe tayin ve vekalet emrine alınmaları kendilerine bırakılacak diğer maarif müntesiplerini kanun ve talimatnameler dairesinde tayin ve vekalet emrine alır. İhtar, tektir ve katı maaş gibi cezalar da verir. Maarif eminleri vilayet bütçelerindeki maarif tahsisatı hakkında meclisi umumilere arzedilmek üzere vilayetlere teklifatta bulunurlar. Maarif eminleri, mıntıkası dahilindeki orta tedrisat mekteplerini de murakebe eder." Böylece Maarif Teşkilatı Kanununda alınan kararların uygulanması prensibi, merkezlere atanan idarecilerin kontrolünde ama meclis himayesinde gerçekleşecektir. İdareler iç işlerinde, devletin çizdiği sınırlar çerçevesinde serbest olabileceklerdir.

Madde 22: Maarif Vekâleti muallimleri maaş ve sınıflarına halel gelmemek üzere lüzum gördüğü yere tahvil eder. Bila'mazeret kabul etmeyenler müstafi kabul görür."

Madde 23: Maarif hizmetine dahil olan muallimlerin maaşlarından yirmi yaşına kadar aidatı tekaüdiye tevkif edilmez."

Madde 24: Türkiye'de yapılacak resmi mektep binaları, kütüphaneler ve müzeler ancak Maarif Vekâletinin hazırladığı projeler dairesinde yapılır."

Madde 25: Diğer kanunların bu kanuna uymayan ahkamı muallimler hakkında meri olamaz."

Madde 26: Bu kanun neşri tarihinden muteberdir." (22 Mart 1926)

Madde 27: Bu kanunun ahkamını icraya Dahiliye, Maliye ve Maarif vekilleri memurdurlar." (Resmi Ceride, 3 Nisan 1926, S. 338).

22 Mart 1926 senesinde yürürlüğe konulan Maarif Teşkilatı Kanunu ile açıkladığımız maddelerde de ifade edilen eğitim sistemi bölgelere göre tasarlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırları içerisinde açılacak olan herhangi bir eğitim kurumu bu kanunlara bağlı kalacak ve beraberinde vilayetlere atanan müdürler iç işlerinde kanunlara bağlı kalarak serbest olabileceklerdi. Uygulanan kanunların tek merkezden, dönemin şartlarına göre yürürlüğe konulması vilayetlerde bulunan eğitim kurumlarını pozitif ve negatif yönde etkileyecektir (Altın, 2008, s. 282).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DİYARBAKIR VİLAYETİNDE EĞİTİM İSTATİSTİKLERİ

İlk yerleşim yerlerinden biri olarak bilinen Diyarbakır ve çevresi Eylül 1515 senesinde Osmanlı topraklarına katılmıştır. Mamuretülaziz, Mardin ve Siirt sancaklarından oluşan Diyarbakır Vilayeti, 1877'de Mamuretülaziz sancağı ve 1878'de Siirt sancağından ayrılmıştır. Vilayet, 14 şehir ve kasaba, 57 nahiye, 3323 köy ve 3 sancaktan (Mardin, Ergani, Madeni) oluşmaktaydı (Yıldız, 2007, s. 38-41) Birçok yerleşim merkezini içinde barından Diyarbakır Vilayetinin eğitim politikası bu hususlar bilinerek araştırılmalıdır. Osmanlı Devleti'nde uygulanan eğitim politikaları, Diyarbakır Vilayeti'nin birçok merkezi içinde barındırması ve günümüzde ayrı şehirler olarak anılması eğitim politikalarının il bazında araştırılmasını zorunlu kılmaktadır (Ercan, 2014, s. 625-646).

3.1. 1923-1924 Ders Yılına Ait İhsaiyat Mecmuası

Maarif Vekâleti bünyesinde bulunan İhsaiyat Mecmuaları, Cumhuriyetin ilanından sonra yeniden yayınlanmaya başlamıştır. Cumhuriyet'in ilk İhsaiyat Mecmuası, Maarif Vekâleti İhsaiyat Müdürlüğü tarafından, 1925 yılında, İstanbul'da bulunan Maatba-i Amire'de "1923-1924 Ders Yılı İstatistikleri" adı ile çıkartılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet döneminde çıkarılan üç mecmuadan ilki olan 1923-1924 senesi İhsaiyat Mecmuası harf inkilabından önce yayınlanması sebebi ile eski alfabe (Osmanlıca) kullanılarak yazılmıştır (Yücel, 2018, s. 398).

İhsaiyat Mecmuası öncelikle Fihrist, Mukaddime ve Darülfünun tarihçesi ile başlamaktadır. Mecmuda yükseköğretim ile alakalı detaylı bilgiler içeren başlıklar da bulunmaktadır. Bu bilgiye göre, Fen ve Tıp Medresesi, Eczacı ve Dişçi mektepler, Hukuk ve Edebiyat Medresesi, Mülkiye Mektebi ve Sanay-i Nefise Mektebi başlıklı eğitim-öğretim ile ilgili detaylı veriler bulunmaktadır. Avrupa'da tahsil sebebi ile gönderilen öğrenciler, kız ve erkek liseleri, meslek idadileri, Darülmuallimin ve darülmuallimatlar, imam ve hatip mekteplerinde bulunan öğrenci ve öğretmen sayıları ile birlikte idari heyetler hakkında tüm bilgiler 1923-1924 Ders Yılı İhsaiyat Mecmuası'nda bulunmaktadır. Detayları incelemeler yapıldıkça, Darüleytamlar, Mekteb-i Bahriye, Bahriye Gençler Mektebi, Darülşafaka, Darülelhan, sanayi mektepleri ve dilsiz

mektepleri gibi Maarif Vekâletine bağlı olmayan farklı nezaretlere bağlı olan okulların da istatistiği hakkında detaylı bilgiler elde edilebilmektedir (Yücel, 2018, s. 399).

İncelemeler doğrultusunda, öğretmen ve eğitmenlerin cinsiyetleri, mezun oldukları okullar, öğretmenlerin maaşları ve yaşları hakkında bilgi edinilebilmektedir. Mecmuanın son sayfalarına gelindikçe, bakanlık merkez teşkilatına gelen-giden evrak bilgileri ile birlikte maarif vekaletine bağlı olan müze ve matbaların arşivlerine ulaşılmaktadır. Türkiye genelinde basılan dergi ve gazetelerin konularına ve vilayetlerine göre dağılımı, yerel basın dahil olmak üzere birçok başlıkta veriler 1923-1924 Yılı İhsaiyat Mecmuası'nda yer almaktadır (Yücel, 2018, s. 399).

1923-1924 yılı İhsaiyat Mecmuası'na bakıldığı zaman, eğitim ve öğretim başlığı altında birçok veriye ulaşmaktaki hedef, bir sonraki yıla hazırlık olarak nitelendirilebilir. Bahsedilen sene içerisinde tüm bilgilerin kayda alınması, eğitim ve öğretimde ilerleme maksadının ciddiyetini ortaya koymaktadır. Bilgiler ışığında, bir önceki sene hakkında fikir edinilerek planlamalarda herhangi bir aksaklığın oluşmasının önüne geçilecektir. Maarif Vekâleti nazarında, eğitim ve öğretimde kalıcılığın temel unsuru sistemi kayıt ederek, veriler ışığında bir sonraki hamlenin önünü açmak olacaktır (Yücel, 2018, s. 399).

3.1.1. 1923-1924 Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası'na göre Diyarbakır vilayeti eğitim istatistikleri

İhsaiyat Mecmuası'nda Teftiş mıntıka Taksim başlığı altında Diyarbakır vilayetinde bir müfettişin kayıtlara geçtiğini görebiliriz. "Bir Devreli Erkek Liseleri" başlığında Diyarbakır Vilayetine bağlı Ergani Madeni Lisesi ve Diyarbakır Lisesinden bahsedilmektedir. Liselerin isimlerini, ilkokul sınıflarını ve birinci devre sınıfların yatısız ve yatılı olarak tablo şeklinde gösterilmektedir. Belirtilen ek tabloda ise asil ve vekil muallim ve idari kadroyla ilgili rakamlardan bahsedilmektedir (MVİM, 1341, s. 42).

Ergani Maden Lisesi verilerine baktığımızda, yatısız öğrencilerin sayısı 68'dir. Bu rakam iptidai sınıflar için geçerlidir. Birinci devre sınıflarda ise ücretli öğrencilerin sayısı ile ücretsiz öğrencilerin sayısı 3, toplam 6 gösterilmektedir. Umumi olarak toplamda 74 öğrenci bulunmaktadır. Benzer tablo içerisinde memur muallimlerin sayıları hakkında da veriler görülmektedir. Bu verilere göre, memurların sayısı Ergani Maden Lisesinde 3 asil, kısmi iptidai muallimlerde 4 asil, 2 vekil, kısmi tali muallimler ise 8 asil olarak

belirtilmektedir. Toplamda 18 asil çalışan ve 2 vekil çalışana ait veriler görülmektedir (, 1341, s. 42).

Diyarbakır Lisesi verilerinde iptidai sınıflarda 178 yatısız öğrenci bulunmaktadır. Yatılı olarak öğrenci bulunmadığı belirtilmiştir. Birinci devre sınıflarda 12 yatısız ücretsiz öğrenci ile 26 ücreti öğrenci bulunmaktadır. Birinci devrede toplam 18 öğrenci bulunmaktadır. Genele baktığımızda toplam 216 öğrenci olduğu verilerle belirtilmektedir. Aynı veriler ışığında Diyarbakır Lisesinde, 2 asil memur, 1 vekil memur bulunmaktadır. Kısmi iptidaide 6 asil muallim bulunmakta olup vekil muallim bulunmamaktadır. Kısmi talide 11 asil muallim, bir vekil muallim bulunmaktadır. Genele baktığımızda 19 asil ve 2 vekil muallim bulunmaktadır (MVİM, 1341, s. 43).

Darülmuallimin ve Darülmuallimatlar tablosuna baktığımızda, tatbikat sınıfında 27 yatısız öğrenci olup yatılı öğrenci bulunmamaktadır. Birinci devre sınıflarda ise yatısız ücretsiz öğrenci sayı 4 olarak gösterilmektedir. Tabloya göre yatılı ve ücretsiz öğrenci sayısı 95 kişi gösterilerek, toplam öğrenci sayısı 99'a ulaşmıştır. İkinci devre sınıflarda ise öğrenci mevcuduna ait veriye rastlanmamıştır (MVİM, 1341, s. 44-45).

İhsaiyat Mecmuası'nda "İlk Mektepler" başlığı bulunmaktadır. "1339-1340 Seneleri Umumi Mekteplerin Adedi" başlığında Ergani ve Diyarbakır Vilayetlerinde bulunan kız ve erkek öğrencilerinin, sınıfları ile birlikte taksiminin yapıldığını görmekteyiz. Bu veriler ışığında Ergani Vilayetinde, bir sınıflı kız ve erkek öğrenci bulunmamaktadır. İki sınıflı erkek öğrenci sayısı 1, kızları öğrenci sayısı ise 0 gösterilmektedir. Üç sınıflı erkek öğrenci sayısı 5, kız öğrenci sayısı ise 1 gösterilmektedir. Dört sınıflı erkek öğrenci sayısı 1 iken, kız öğrenci sayısı yine bulunmamaktadır. Beş sınıflıya ait öğrenci sayısı bulunmamaktadır. Altı sınıfları erkek öğrenci sayısı 2 iken kız öğrenci sayısı ise 1 olarak belirtilmiştir. Toplam 9 erkek öğrenci, 2 kız öğrenci verilerde belirtilmiştir. Diyarbakır Vilayeti, bir sınıflı erkek öğrenci sayısı 2, kız öğrenci sayısı ise 1 olarak kayıtlara geçmektedir. İki sınıflı erkek öğrenci sayısı 8 iken, kız öğrenci sayı yine 1 olarak kayıtları geçmektedir. Üç, dört ve beşinci sınıflarda öğrenci sayısına rastlanılmamıştır. Altı sınıflı erkek öğrenci sayısı 5 iken kız öğrenci sayısı 1 olarak kayıtlara geçmektedir. Vilayette toplam 15 erkek öğrenci ve 3 kız öğrenci mevcudu olduğu görülmektedir (MVİM, 1341, s. 50-51).

İhsaiyat Mecmuası'nda ilk mekteplerin binalarının niteliklerini gösteren istatistikler tablosunu görmekteyiz. Tablonun alt başlıklarında mektep olmak üzere

yapılmış, mektep olarak yapılmamış ve sıhhi olup olmadığı ile ilgili 3 alt başlık bulunmaktadır. Verilen bilgiler ışığında Ergani Vilayetinde mektep olarak yapılmış millete ait 4 adet bina olduğu görmekteyiz. Evkafa, Şahsa ve diğer cihetlere ait bina olmadığı da tabloda belirtilmiştir. Toplamda Ergani'de sıhhi olarak 3, sıhhi olmayan 8 bina olduğu görülmektedir (MVİM, 1341, s. 54-55). Aynı veriler ışığında Diyarbakır Vilayetinde mektep olması için yapılmış 6 bina bulunmaktadır. Diğer kısımlar hakkında bilgi bulunmamaktadır. Mektep olarak yapılmış millete ait 6, şahsa ait 6 bina bulunmaktadır. Diyarbakır Vilayetinde toplam 18 bina bina bulunmuş, altısı sıhhi 12 bina ise sıhhi olmayan olarak kayda geçilmiştir (MVİM, 1341, s. 54-55).

Mecmua'da yer alan Sene-i Dersiye başında sınıflarda "Mevcut Talebe" başlığı yer almaktadır. Bu başlığa göre Ergani Vilayetinde, birincı sınıflarda 29 kız öğrenci 179 erkek öğrenci bulunmaktadır. İkinci sınıflarda 11 kız ve 68 erkek olmak üzere 79 öğrenci bulunmaktadır. Üçüncü sınıflarda 4 kız, 52 erkek öğrenci, 4. Sınıflarda 12 erkek öğrenci bulunmaktadır. 5. Sınıflarda kız öğrenci sayısı 0 iken, erkek öğrenci sayısı 8 olarak gösterilmektedir. 6. Sınıflarda 1 kız öğrenci ve 5 erkek öğrenci ile genel toplamda 45 kız öğrenci ve 324 erkek öğrenci bulunmaktadır. Diyarbakır Vilayetinde ise 1. Sınıflarda 138 kız öğrenci, 437 erkek öğrenci bulunmaktadır. 2. Sınıflarda 31 kız ve 116 erkek öğrenci, 3 sınıfta 19 kız öğrenci ve 78 öğrenci bulunmaktadır. 4. Sınıflarda 10 kız öğrenci ile 43 erkek öğrenci, 5. Sınıfta ise 7 kız öğrenci ve 19 erkek öğrenci bulunmaktadır. 6. Sınıfta 5 kız ve 20 erkek öğrenci olduğu bilinmektedir (MVİM, 1341, s. 55-56).

Aynı sayfada yer alan "1339-1340 Senesinde Mevcut Ana Mektepleri" başlığı altında Diyarbakır Vilayetinde Filiz sınıfında 40 öğrenci mevcudu olduğu görülmektedir. 3 yaş grubunda 1 öğrenci, 4 yaş grubunda 4 öğrenci, 5 yaş grubunda 15 öğrenci, 6 yaş grubunda 12 öğrenci ve 7 yaş grubunda 8 öğrenci bulunmaktadır. Genele baktığımızda Diyarbakır Vilayeti Ana Mektepte 40 öğrenci bulunmaktadır. " Veli Meslekleri" başlığı altında, 6 tüccar veli, 5 zaanatkar ve esnaf veli, 17 memur veli, 5 eşraf sahibi veli ve diğer mesleklerden 7 veli olduğu görülmektedir (MVİM, 1341, s. 55-56).

"Türkiye Dahilinde Mevcut İlk Tahsil Talebesi" başlığı altında Ergani Vilayetinde umumi ve resmi ilk mekteplerin istatistik tablolarına göre 2 kız mektebi ve 9 erkek mektebi olduğunu görmekteyiz. Bu mekteplerde 45 kız öğrenci ve 324 erkek öğrenci ders görmekteyiz. Fakat orta tahsil ve lise mekteplerinde öğrenci bulunmamaktadır. Aynı başlık altında Diyarbakır Vilayetinde ise 3 kız mektebi ve 15 erkek mektebi bulunmaktadır (MVİM, 1341, s. 55-56). İlk mekteplerde 191 kız ve 667 erkek öğrenci

sayısı ile toplamda 858 öğrenci bulunmaktadır. Orta tahsil mekteplerde öğrenci bulunmamakta olup, lise kısmında ise 1 erkek mektebi bulunmaktadır. Bu okulda erkek öğrenci sayısı 152 kişi gösterilmiştir (MVİM, 1341, s. 55-56).

"Umumi İlk Mekteplerle Orta Mekteplere Mülhak İptidai Kısımlarında Ecnebi ve Cemaat Mekteplerinde Mevcut Bilimum İlk Tahsil Muallimlerin Hülasası" başlığı altında verilere baktığımızda Ergani Vilayetinde ilk mekteplerde resmi ve umumi olarak 15 erkek öğrenci bulunmaktadır. Aynı başlık altında Diyarbakır Vilayetine baktığımızda resmi ve umumi mektepler olmak üzere 36 öğrenci bulunmaktadır. Liselerde 6 erkek öğrenci, kız muallim mekteplerinde 5 kız öğrenci ve erkek muallim mekteplerinde 5 erkek öğrenci bulunmaktadır (MVİM, 1341, s. 64-65).

"Mevcut Matbaalarda Mecmua ve Gazetelerin İstatistiği" başlığı altındaki verileri incelediğimizde Ergani'de 8 ilmi, 3 edebi, 1 iktisadi, 1 zirai, yevmi, fenni mesleki ve ilmi 1 mecmua ile birlikte gazete bulunmaktadır. Aynı başlık altında Diyarbakır Vilayetinde ise, yevmi, edebi, içtimai, iktisadi ve ilmi 1 adet mecmua ve gazete olduğu görülmektedir (MVİM, 1341, s. 98-99).

3.2. 1924-1925 Ders Yılına Ait İhsaiyat Mecmuası

1924-1925 ders yılında eğitim istatistiklerinin yer aldığı "Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti 1924-1925 Ders Senesi İhsaiyat Mecmuası" Maarif Vekâleti aracılığı ile İhsaiyat müdürlüğüü tarafından hazırlanarak, İstanbul'da Matbaa-i Amire'de 1927 yılında basılmıştır. 246 sayfadan oluşan bu mecmua, kitapların son sayfasında görmeye alışık olduğumuz hata-sevap cetveli ile başlamaktadır. Fihrist ve mukaddime girişinden sonra, 1924-1925 İhsaiyat Mecmuası'nda yer alan başlıklar burada da yer almaktadır. Ancak bir önceki mecmuaya göre daha detaylı bilgilerin ve konu başlıklarının tarihleri ile yer aldığı görülmektedir. Konu sıralaması bakımından da bir önceki mecmuaya göre farklılık yer almaktadır. Diğer İhsaiyat Mecmualarının aksine bu eserde harita ve grafik kullanılmıştır (Yücel, 2018, s. 399).

Mecmua devair-i merkeziye teşkilatı ve vilayetlerdeki maarif idarelerine ilişkin istatistikler ile başlamaktadır. Avrupa'nın çeşitli ülkelerine Maarif Vekâleti adına gönderilen öğrencilere ait istatiksel verilerin bildirilmesi ile devam etmektedir. Bir sonraki başlıkta, Darülfununun tarihçesi ve yükseköğrenim ile ilişkili okullara ait detaylı

verilerin olduğu bilgiler yer almaktadır (Yücel, 2018, s . 400). Veriler ışığında, Edebiyat Fakültesi o yıl açılan ve 1933 yılında İstanbul Üniversitesi'nin kurulması ile kapanan ilahiyat fakültesi, hukuk fakültesi, tıp fakültesi ve fen fakültesi, yüksek muallim mektebi, mülkiye mektebi, sanayi-i nefise mektebi ve Ankara musiki muallim mektebinde bulunan öğrenci, öğretmen ve idare heyetine dair birçok veri yer almaktadır. Burada dikkat çeken başka bir husus 1923-1924 İhsaiyat Mecmuası'nda medrese olarak adlandırılan yükseköğretim kurumlarından burada fakülte olarak bahsedilmektedir (Yücel, 2018, s. 400).

Mecmuada bir sonraki başlıklarda müzeler, kütüphaneler, liseler, meslek idadileri, Darülmuallimin ve darülmuallimatlar ile imam ve hatip mektepleri yer almaktadır. Mecmuada, ilkokul ana okul, özel okullar, yabancı okullar ve azınlık okullarına ait bilgiler tablo şeklinde verilmektedir. İstanbul ve El-aziz Nafia Fen Mektepleri, Anadolu-

Bağdat Şimendifer Mektebi, Adliye Meslek Mektebi ve Maliye Tatbikat Mektebi gibi farklı idarelere bağlı birçok okul hakkında bilgilerde mecmuada yer almaktadır (MVİM, 1927). Elde edilen bilgiler ışığında, öğretmen cinsiyetleri, maaşları, sayıları ve mezun oldukları okullar hakkında fikir edinmek mümkün olacaktır. 1924-1925 ders yılına ait ihsaiyat mecmuası, söz konusu ders yılına ait bakanlığa gelen-giden evrak bilgileri ile birlikte son bulmaktadır (Yücel, 2018, s. 400).

3.2.1. 1924-1925 Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası'na göre Diyarbakır vilayeti eğitim istatistikleri

Mecmua'da ana mektepler, ilk mektepler, öksüz yurtları, muallim mektepleri ve meslek mektepleri ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgilere göre; Ergani Madeni Vilayetinde ilk mekteplerde 17 erkek mektebinde 492 erkek öğrenci bulunmaktadır. 2 kız mektebinde ise 50 kız öğrenci olduğu görülmektedir. Ergani'de diğer okullar ile ilgili herhangi bir veri bulunamamıştır. Bulunan veriler ışığında Diyarbakır Vilayetinde 1 adet ana mektep bulunmaktadır. Ana Mekteplerde 59 erkek öğrenci bulunmaktadır. İlk mekteplerde 11 erkek mektebi, 555'de erkek öğrenci bulunmaktadır. 4 kız mektebi bulunan okulda, 89 kız öğrenci olduğu görülmektedir. Muallim mekteplerinden 1 erkek mektebi ve 151 erkek öğrenci sayısı, 1 kız mektebinde ise 157 kız öğrenci bulunmaktadır.

Lise kısmında ise 1 mektep binası bulunmakla beraber 212 erkek öğrenci olduğu verilere işlenmiştir (MVİM, 1927, s. 30-31).

Diyarbakır Vilayetinde Lise düzeyinde 1 erkek mektebi, 19 muallim ve 60 öğrenci bulunmaktadır. Muallim mekteplerinde 1 erkek mektebi, 16 muallim ve 91 erkek öğrenci bulunmaktadır. Kız mektebi ise 1 adet olmakla beraber 12 muallim ve 11 kız öğrenci bulunmaktadır. Tablonun devamında elde edilen bilgilerde, Diyarbakır Vilayetinde orta mektep düzeyinde 2 erkek mektebi, 35 muallim ve 151 öğrenci bulunmaktadır. Orta mektep düzeyinde bulunan 1 adet kız mektebinde 12 muallim ve 11 kız öğrenci bulunmaktadır. Toplamda ise 3 mektep ve 47 muallim ile birlikte 162 öğrenci olduğu görülmektedir (MVİM, 1927, s. 38-39).

Erkek liseleri talebe muallimi tablosunda yer alan vilayetler ve istatistikleri şu şekilde verilmiştir; Diyarbakır Vilayetinde ilk kısım nehari[1] 134 öğrenci, leyli[2] meccani[3] 2 öğrenci, yatılı ücretli 7 öğrenci bulunmaktadır. Yatılı ve yatısız toplam 152 öğrenci bulunmaktadır (MVİM, 1927, s.42-43). Birinci derece sınıflarda yatısız ücretsiz 6, yatısız ücretli 27 öğrenci, yatılı ücretsiz 9, yatılı ücreti 8 öğrenci olmakla beraber toplamda 50 öğrenci bulunmaktadır. İkinci devrelerde, yatısız ücretsiz 2, yatısız ücretli 3, yatılı ücretsiz 3, yatılı ücretli 2 öğrenci bulunmaktadır. Bir sonraki tabloda ise öğrencilerin hastalıktan okula devam edememe durumları, memur ve muallim sayısı, okula devam edemeyenlerle birlikte ecnebi okullarına devam edenlerin sayıları verilmektedir (MVİM, 1927, s.42-43).

Diyarbakır lisesinde ecnebi liselerine devam eden öğrenci bulunmamaktadır, Adi hastalığı olan talebe sayısı 4, sari ve mühim hastalıklardan 3 öğrenci olduğu görülmektedir. İlk kısımdan devam edemeyenler 69, lise kısmında 18 toplamda 87 talebe okula devam edemediği görülmektedir. Memur ve muallimlerde Asil memur 9, ilk kısım muallimlerde asil 6, lise muallimlerinde 13 asil 6 vekil görevli bulunmaktadır. Genel toplamda Diyarbakır lisesinde asil 28 vekil 6 görevli bulunmaktadır (MVİM, 1927, s.42-43).

Bir diğer tabloda "Erkek ve Kız Muallim Mektepleri Talebesi ve Muallimleri" başlığı bulunmaktadır. Buna göre yer alan vilayetlerden; Diyarbakır Erkek lisesinde tatbikat 60, tali 91 toplamda 151 talebe bulunmaktadır. Devam etmeyen talebelerde

[1] Gündüz eğitim.
[2] Yatılı eğitim.
[3] Ücretsiz eğitim.

tatbikat 15, tali 6 toplamda 21 talebe vardır. Hasta olanlardan adi 19 talebe bulunduğu görülmektedir. Memurlardan ise asil 4, vekil 2, ilk muallimlerden asil 5, tali muallimlerden asil 14, vekil 2, toplamda asil 23, vekil 4 27 adet memur bulunmaktadır (MVİM, 1927, s.46-47).

Diyarbakır kız muallim mektebinde tatbikat talebe 146, tali talebe 11 ile toplamda 157 talebe bulunmaktadır. Devam etmeyen tatbikat talebe 7, tali 3 toplamda 10 öğrenci bulunmaktadır. Hasta olanlardan adi hastalık 5 talebe bulunmaktadır. Kız muallim mektebi memurlarından asil 5, vekil 1 olarak görülmektedir. İlk muallimlerden asil 3, vekil 2, tali muallimlerden asil 7 vekil 5, toplamda asil 15, vekil 8 genel toplamda 23 memur bulunmaktadır. Ilk yatı mektepleri talebe listesinde yer alan vilayetlere göre; Ergani ilk mektebinde nehari talebe 57, leyli mecani talebe 49 toplamda 106 talebe bulunmaktadır. Devam etmeyen talebelerde ise 13'dür. Hasta olup da devam etmeyen talebe bulunmamaktadır. Memur ve muallimlerden ise 3 asil memur, iptidai muallimlerden asil 4 toplamda 7 memur bulunmaktadır (MVİM, 1927, s.46-47).

Kız muallim mektepleri imtihan-ı umumi neticelerinde tablosunda Diyarbakır vilayetinde, kız muallim mektebinde umumi imtihan arifesinde mevcut talebe tatbikat kısmında imtihana iştirak eden 146 talebe ile 13 muallim mevcuttur. İmtihana girmeyen tatbikat kısmında mazeret gösteren 8 talebe, 1 muallim bulunmaktadır. Umumi imtihan neticelerinde şehadetname (mektepte tahsilini tamamlayan talebeye verilen, tahsilini tamamlandığına şahitlik eden vesikadır) alanlar tatbikat kısmında 6, terfi alanlar 93, ikmale kalanlar 5, muallim terfi alanlar 13 bulunmaktadır. Toplamda tatbikat kısmında 146, muallimlerde ise 13 kişi bulunmaktadır. İkmal imtihanlarının neticelerinde terfi alan tatbikat kısmı 5, muallim 1'dir. İbka muallim 4 olarak kayıtlara geçmiştir (MVİM, 1927, s.46-47).

Diyarbakır Erkek Muallim mektebinde devrelere göre imtihanların neticeleri, mevcut talebelerle ilgili bilgilerin yer aldığı tablo karşımıza çıkmaktadır. Buna göre; umumi imtihan arifesinde mevcut talebede, imtihana iştirak eden Tatbikat kısmı talebe sayısı 60, muallim sayısı ise 91'dir. İmtihana girmeyen talebe bulunmamaktadır. Umumi imtihan neticelerine göre; terfi alan tatbikat kısmı 37, muallim talebe ise 46'dır. İkmale kalan tatbikat kısmı talebe 1, muallim talebe sayısı ise 23'dür. Adem-i muvafakiyetinden[4] ihraç olan muallim talebe sayısı ise 4 olarak kayıtlara geçmiştir. Umumi imtihanları

[4] Başarısızlık.

neticesinde, sene geçtiğinden muvafakiyetten ihraç edilen tatbikat kısmından 1 talebe bulunmaktadır. İbka edilen tatbikat kısmı talebe 21'dir. Muallim talebe sayısı ise 18'dir. İkmal imtihanları neticesinde ise İbka tatbikat talebesi 1, muallim talebe 2'dir. Toplamda tatbikat kısmında 1, muallim talebe kısmında 23 kişi bulunmaktadır (MVİM, 1927, s.64-65).

İlk yatı mekteplerinin imtihan-ı umumi mekteplerinden Ergani ilk yatı mektebinde, umumi imtihan arifesinde mevcut talebe grubunda imtihana 96 talebe iştirak etmiştir. İmtihana girmeyen mazerete binaen 7 kişi bulunmaktadır. Toplamda 103 talebe mevcuttur. Umumi imtihan neticelerine göre Şehadetname[5] alanlar talebe sayısı 3, terfi sınıf alanlar 48, ikmale kalanlar 20 talebe, ibka 25 talebe genel toplamda 96 öğrenci bulunmaktadır. İkmal imtihanları neticesinde terfi alanlar 5, ibka 15 talebe bulunmaktadır (MVİM, 1927, s.68-69).

Erkek ve Kız liselerinin bina istatistiğinde Diyarbakır Erkek Lisesi devlet malı olarak kayıtlara geçmiştir. Liseye elverişli bir bina olmadığı, bahçesinin olduğu kayıtlara geçmiştir. Mektep sene içerisinde umumiyetle tamir edilmiştir. Bahçenin mesahesi[6] 4212 olarak nakledilmiştir. Erkek ve kız muallim mekteplerinin bina istatistiğinde Diyarbakır Erkek muallim mektebi devlet malı olarak kayıtlara geçmiştir. Taştan mektebe elverişli değil, harap tamir edilebilir notu düşülmüştür. Bahçesi vardır olarak not edilmiştir. Kıymeti 300.000 olarak geçektedir. Diyarbakır Kız muallim mektebinde Muhasebe-i hususiyenin[7] olarak geçmektedir. Taştan mektebe elverişli, sağlam ve mektebin her türlü ihtiyacını temin etmek üzere olarak not edilmiştir. Kıymeti 25.000, bahçenin mesahesi 480 olarak tabloda yer almaktadır (MVİM, 1927, s.70-71).

İlk yatı mekteplerinin bina istatistiği tablosunda Ergani ilk yatı mektebi devlet malı olarak geçer. Ahşap, mektebe elverişli, sağlam ve bahçesi vardır olarak geçmektedir. Kıymeti 3000, bahçenin mesahesi 2000 olarak kayıtlara geçmektedir (MVİM, 1927, s. 80-81).

Vilayetlerde mevcut ilk mektepler adedi ile talebe mevcutları başlığı altında Diyarbakır vilayeti erkek mektep adedi 11 olarak kayıtlara geçmektedir. 1. Sınıflarda 265, 2.sınıflarda 141, 3.sınıflarda 74, 4.sınıflarda 47, 5.sınıflarda 28 toplamda 555 talebe mevcudu bulunmaktadır. Diyarbakır vilayeti kız mektep adedi 4 adet olarak aynı tabloda

[5] Diploma
[6] Yüzölçümü
[7] Özel mülkiyete ait.

kayıtlara geçmektedir. 1. Sınıflarda 76, 2.sınıflarda 13 öğrenci bulunmaktadır. 4. Ve 5. Sınıflarda ise öğrenci bulunmamaktadır. Ergani madeni vilayetinde erkek mektebi adedi 17 olarak kayıtlara geçmektedir. 1.sınıflarda 351, 2.sınıflarda 52, 3.sınıflarda 40, 4.sınıflarda 29, 5.sınıflarda 17 talebe bulunmaktadır. Genel toplamda 492 talebe vardır. Ergani madeni vilayetinde kız mektep adedi 2 olarak tabloda yer almaktadır. 1. Sınıflarda 40, 2.sınıflarda 7, 3.sınıflarda 1, 4.sınıflarda 2 öğrenci bulunmakta, 5.sınıflarda ise öğrenci sayısına rastlanmamıştır. Kız mektepleri içerisinde genel toplamda 50 adet öğrenci bulunmaktadır (MVİM, 1927, s. 86-87).

Vilayetlerde mevcut ilk mektepler adedi ile talebe mevcutları başlığı altında Ergani Madeni vilayetinde sene içinde tahsili terk eden 42 Erkek öğrenci, 5 Kız öğrenci toplamda 47 talebe bulunmaktadır. Sene içerisinde mektebe yeniden alınanlardan Erkek talebe bulunmamakta, kız talebelerde ise 8 öğrenci bulunmaktadır. Geçen sene tatilinde ise tahsili terk edenlerden talebe bulunmamaktadır. Diyarbakır Vilayetinde sene içerisinde tahsili terk edenlerden 110 Erkek öğrenci, 30 kız öğrenci ile toplamda 140 öğrenci bulunmaktadır. Sene içerisinde mektebe yeniden alınanlardan 182 Erkek talebe, 49 Kız talebe bulunmaktadır. Geçen sene tatilinde tahsili terk edenlerden diğer sebeplerden dolayı 17 talebe mektebi bırakmıştır (MVİM, 1927, s. 88).

Vilayetlerde mevcut ilk mektepler talebesinin umumi imtihanlar başındaki mevcutları ile imtihan neticeleri tablosunda; Ergani Madeni vilayetinde, umumi imtihanların başında sınıflarda erkek ve kız talebe mevcuduna göre, Erkek talebelerde 1. Sınıflarda 314, 2.sınıflarda 49, 3.sınıflarda 42, 4.sınıflarda 28, 5.sınıflarda ise 17 öğrenci vardır. Genel toplamda 450 Erkek talebe mevcudu bulunmaktadır. Kız talebelerde ise, 1.sınıflarda 44, 2.sınıflarda 5, 3. Sınıflarda 2, 4.sınıflarda 2, 5.sınıflarda ise öğrenci bulunmamaktadır. Genel toplamda 53 kız öğrenci mevcudu bulunmaktadır. Aynı sayfadaki bilgilere göre Diyarbakır vilayetinde, umumi imtihanların başında sınıflarda erkek ve kız talebe mevcuduna göre, Erkek talebelerde 1.sınıflarda 317, 2.sınıflarda 132, 3.sınıflarda 65, 4.sınıflarda 44, 5.sınıflarda 27 öğrenci mevcudu vardır. Genel toplamda 585 talebe vardır. Kız talebe mevcutlarında ise 1. Sınıflarda 98, 2.sınıflarda 9, 3. Ve 4. Sınıflarda öğrenci bulunmamakta, 5.sınıflarda ise 1 adet öğrenci olduğu tespit edilmiştir. Genel toplamda kız öğrenci sayısı 108 olarak tabloda yer almaktadır (MVİM, 1927, s. 90).

Vilayetlerde mevcut ilk mektepler talebesinin umumi imtihanlar başında ki mevcutları ile imtihan neticeleri tablosu yer almaktadır. Bu tabloda yer alan Ergani

madeni vilayetinde ki durum şu şekildedir; Erkek talebelerin imtihanları neticesinde 266 kişi sınıfı geçmiştir. 184 kişi ise sınıfta dönenlerden oluşmaktadır. Kız talebelerin imtihanları neticesinde 33 kişi sınıfı geçmiş, 20 kişi de sınıfta dönmüştür. Tahsili ikmal edenlerde ise talebe mevcudu bulunmamaktadır. Diyarbakır vilayetinde erkek talebelerin imtihanlarının neticelerine göre; 409 sınıfı geçen, 3 öğrenci ikmalde geçen ve 173 sınıfta dönenlerle birlikte toplamda 585 öğrenci bulunmaktadır. Kız talebelerin imtihanlarının neticelerine göre; 60 talebe sınıfı geçmiş, 48 talebe ise sınıfta dönenler grubunda yer almıştır. Tahsili ikmal eden başlığında daha yüksek mektebe giren öğrenci sayısı 22, 1 adet sınıfa giren talebe bulunmaktadır (MVİM, 1927, s. 91).

1340-1341 ders senesinde vilayetlerle mülhakatında bulunan ilk mektepler ve talebe adedi tablosu mevcuttur. Bu tabloda yer alan Ergani merkez kazasına göre istatistiki bilgiler şu şekildedir; 5 adet Erkek mektep bulunmaktadır. Bu mekteplerde 1.sınıf talebe sayısı 100, 2.sınıf talebe sayısı 13, 3.sınıf talebe sayısı 8, 4.sınıf talebe sayısı 12, 5.sınıflarda ise talebe bulunmamaktadır. Aynı tabloda yer alan kız mektep adedi, 1 olarak görülmektedir. Bu mektepte 1. Sınıf talebe sayısı 20, 2.sınıf talebe sayısı 3, 3.sınıf talebe sayısı 1, 4.sınıf talebe sayısı 2, 5.sınıfta ise talebe bulunmamaktadır. Tablonun devamında yer alan bilgilere göre; sene başında tahsili terk eden erkek öğrenci sayısı 26, kız öğrenci sayısı ise 4 olarak görmekteyiz. Sene başında okula alınan erkek talebe sayısı bulunmamakta, kız talebe sayısı ise 8 olarak görmekteyiz. Bir sonra ki tabloda umumi imtihanların başında sınıflarda ki erkek ve kız talebe mevcudu yer almaktadır. Ergani vilayeti merkez kazasında erkek 1.sınıf talebelerde 76, 2. Sınıf talebelerde 12, 3.sınıf talebelerde 8, 4.sınıf talebelerde 12 mevcut vardır, 5.sınıflarda ise talebeye rastlanmamıştır. Kız 1.sınıf talebelerde 24, 2.sınıf talebelerde 2, 3.sınıf talebelerde 2, 4.sınıf talebelerde 2 mevcut vardır, 5.sınıflarda ise talebeye rastlanmamıştır. Umumi imtihanlar neticesinde Erkek talebelerden imtihandan geçen 75 öğrenci, sınıftan dönenlerden 32 öğrenci olduğu gözükmektedir. Kız talebelerden imtihandan geçen 17 öğrenci, sınıftan dönen 13 öğrenci olduğu gözükmektedir (MVİM, 1927, s. 98-99).

Vilayetlerde mülhakatında bulunan ilk mektepler ve talebe adedi tablosunda yer alan Diyarbakır ve kazalarında ki talebe mevcudu şu şekildedir; İlk erkek mektebi sayısı Diyarbakır merkez kazasında 3 olarak gözükmektedir. Bu mekteplerde yer alan öğrenci sayısı, 1. Sınıflarda 156, 2.sınıflarda 63, 3.sınıflarda 44, 4.sınıflarda 17, 5.sınıflarda 16 öğrenci bulunmaktadır. İlk kız mektep sayısı Diyarbakır merkez kazasında 1 olarak gözükmektedir. Bu mektepte yer alan öğrenci sayısı 1.sınıflarda 40 kişi olarak kayıtlara

geçmiştir. Diğer sınıflarda kız öğrenci mevcuduna rastlanmamıştır (MVİM, 1927, s. 108-109). Aynı tabloda yer alan başlıklara göre, Sene zarfında sınıfı terk edenlerden erkek öğrenci sayısı 38, kız öğrenci sayısı 5 olarak geçmektedir. Sene zarfında mektebe alınanlardan erkek öğrenci mevcudu 84, kız öğrenci sayısı 23 olduğu gözükmektedir. Tablonun son başlığında mekteplerde geçen sene tatilinde tahsili terk eden ve diğer sebeplerden ötürü terk eden 17 öğrenci mevcuttur. Aynı sayfada yer alan verilere göre, Diyarbakır vilayetinin Silvan Meyafarikin (Sezen, 2017, s. 685) kazasında ilk erkek mektep adedi 2 olarak kayıtlara geçmiştir. Bu mekteplerde 1.sınıflarda 28, 2.sınıflarda 22, 3.sınıflarda 4, 4.sınıflarda 7, 5.sınıflarda 3, genel toplada 64 erkek talebenin mevcut olduğu görülmektedir. Silvan kazasında ilk kız mektebi 1 adet olarak gözükmektedir. Bu mektepte 1.sınıflarda 11, 2.sınıflarda 5 talebe mevcuttur. Diğer sınıflarda ise kız öğrenci mevcuduna rastlanmamıştır. Sene zarfında tahsili terk eden erkek öğrenci sayısı 22, kız öğrenci sayısı ise 17 olarak gözükmektedir. Sene içerisinde mektebe alınan erkek öğrenci sayısı 13, kız öğrenci sayısı 11 olarak tabloda gösterilmektedir. Silvan kazasında geçen sene tatilinde tahsili terk eden öğrenci sayısı bulunmamaktadır (MVİM, 1927, s. 108-109). Diyarbakır vilayetinin Lice kazasında ki kayıtlara göre; ilk erkek mektebi 2 adet olarak görülmektedir. Bu mekteplerde sınıflara göre öğrenci sayıları şu şekildedir; 1.sınıflarda 40, 2.sınıflarda 24, 3.sınıflarda 5, 4.sınıflarda 9, 5.sınıflarda ise 5 talebe mevcuttur. Lice kazasında bulunan ilk kız mektebi 1 adet olarak kayıtlara geçmiştir. Bu mektepte yer alan öğrenci sayıları ise şöyledir; 1.sınıflarda 17, 2.sınıflarda 1 öğrenci varken, diğer sınıflarda ise öğrenci sayısına rastlanmamıştır. Sene zarfında tahsili terk eden erkek öğrenci sayısı 6, kız öğrencilerden ise tahsili terk eden öğrenciye rastlanmamıştır. Sene zarfında mektebe alınanlardan erkek öğrenci sayısı 36, kız öğrenci sayısı 4 olarak gözükmektedir. Geçen sene tatilinde tahsili terk eden öğrenciye rastlanmamıştır (MVİM, 1927, s. 108-109). Diyarbakır vilayetinin Dirik kazasında ki kayıtlara göre, ilk erkek mektebi adedi 2 olarak kayıtlara geçmektedir. Bu mektebin sınıflara göre mevcudu ise şöyledir; 1.sınıflarda 24, 2.sınıflarda 21, 3.sınıflarda 14, 4.sınıflarda 9 öğrenci bulunmaktadır, 5.sınıflarda ise öğrenci sayısına rastlanmamıştır. Derik kazasında bulunan ilk kız mektebi 1 adet olarak gözükmektedir. Bu mektebin sınıflara göre öğrenci mevcutları ise şöyledir; 1.sınıflarda 8, 2.sınıflarda 7 öğrenci bulunmakta, 3,4 ve 5. Sınıflarda ise öğrenci mevcudu bulunmamaktadır. Sene zarfında sınıfı terk eden erkek öğrenci sayısı 20, kız öğrenci sayısı 8 olarak kayıtlara geçmiştir. Gene sene zarfında mektebe alınanlardan erkek öğrenci sayısı 27, kız öğrenci sayısı 11 olarak tabloda gözükmektedir. Dirik kazasında ki mekteplerde geçen sene tatilinde tahsili

terk eden öğrenci bulunmamaktadır (MVİM, 1927, s. 108-109). Diyarbakır vilayetinin Beşiri kazasında yer alan mekteplerin istatistikleri şu şekildedir; ilk erkek mektep sayısı 2 olarak tabloda gözükmektedir. 1.sınıflarda 17, 2.sınıflarda 11, 3.sınıflarda 7, 4.sınıflarda 5, 5.sınıflarda ise 4 öğrenci bulunmaktadır. Beşiri kazasında kız mektebi ve talebe bulunmamaktadır. Sene zarfında sınıfı terk edenlerden erkek öğrenci sayısı 23 olarak tespit edilmiştir. Beşiri kazasında sene zarfında mektebe alınanlardan erkek öğrenci sayısı 18 olarak kayıtlara geçmiştir. Geçen sene tatilinde tahsili terk eden öğrenci ise bulunmamaktadır (MVİM, 1927, s. 108-109).

Yukarıda bahsi geçen vilayet ve kazaların umumi imtihanların başında sınıflarda ki erkek ve kız talebe mevcudunda Diyarbakır vilayetinde; erkek öğrenci sayıları sınıflara göre şöyledir; 1.sınıflarda 198, 2.sınıflarda 66, 3.sınıflarda 44, 4.sınıflarda 17, 5.sınıflarda 17 mevcut bulunmaktadır. Kız talebelerde ise 1.sınıflarda 58 öğrenci tespit edilmiştir. Diğer sınıflarda kız mevcudu bulunmamaktadır. Bu rakamlar neticesinde, umumi imtihanların sonucu şu şekildedir; erkek talebelerde sınıfı geçen 244 öğrenci, sınıfı dönen 98 öğrenci bulunmaktadır. Kız talebelerde ise, sınıfı geçenler 29, sınıfı dönen 29 öğrenci bulunmaktadır. Bu rakamlara göre; ikmali tahsil edenler kısmında daha yüksek mektebe giren 17 öğrenci bulunmaktadır (MVİM, 1927, s. 108-109). Diyarbakır vilayetine bağlı Silvan kazasında ki öğrenci rakamları şu şekilde verilmiştir; Erkek talebelerde 1.sınıflarda 23, 2.sınıflarda 19, 3.sınıflarda 4, 4.sınıflarda 10 ve 5.sınıflarda 4 ile toplamda 60 erkek talebe tespit edilmiştir. Kız talebelerde, 1. sınıflarda 8, 2.sınıflarda 3 öğrenci ile 3, 4 ve 5. Sınıflarda ise öğrenci mevcuduna rastlanmamaktadır. Umumi imtihanlar neticesinde erkek öğrencilerden sınıfı geçen 39 öğrenci, sınıfı dönenlerden de 21 öğrenci bulunmaktadır. Kız öğrencilerde sınıfı geçenler 3, sınıfı dönenlerden 7 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrenciler arasında ikmali tahsil edenlerden daha yüksek mektebe girenlerden 3 öğrenci bulunmaktadır (MVİM, 1927, s. 108-109). Diyarbakır vilayeti Lice kazasında yer alan mekteplerde ki erkek öğrenci sayıları şöyledir; 1.sınıflarda 41, 2.sınıflarda 19, 3.sınıflarda öğrenci mevcudu yoktur, 4.sınıflarda 6, 5.sınıflarda 3 toplamda 69 öğrenci mevcudu bulunmaktadır. Kız öğrencilerde 1.sınıflarda 21, 2,3 ve 4.sınıflarda öğrenci mevcudu bulunmamakta, 5. Sınıflarda ise 1 öğrenci mevcudu bulunmaktadır. Yapılan umumi imtihanların neticesine göre Erkek öğrencilerden sınıfı geçen 39, sınıfta dönen 30 öğrenci bulunmaktadır. Kız öğrencilerde ise sınıfı geçen 22 öğrenci tespit edilmiştir. İkmali tahsil edenler de ise öğrenci mevcudu bulunmamaktadır (MVİM, 1927, s. 108-109). Diyarbakır vilayeti Dirik kazasında yer alan mekteplerde ki

erkek ve kız öğrenci sayıları şu şekildedir; erkek öğrencilerde 1.sınıflarda 37, 2.sınıflarda 18, 3.sınıflarda 11, 4.sınıflarda 9 öğrenci, 5.sınıflarda ise öğrenci mevcudu bulunmamaktadır. Kız öğrencilerde ise sayılar şöyledir; 1.sınıflarda 11, 2.sınıflarda 7 öğrenci, 3,4 ve 5. Sınıflarda ise öğrenci mevcudu bulunmamaktadır. Yapılan umumi imtihanların neticesine göre erkek öğrencilerde sınıfı geçen 56, ikmal 3, sınıfı dönen 16 öğrenci bulunmaktadır. Kız öğrencilerde sınıfı geçen 6, sınıfı dönenlerden 12 öğrenci bulunmaktadır. İkmali tahsil eden öğrenciye rastlanmamıştır (MVİM, 1927, s. 108-109).

Bu tabloda son olarak Diyarbakır vilayetine bağlı Beşiri kazası yer almaktadır. Beşiri kazasında yer alan mekteplere göre erkek talebelerde 1.sınıflarda 18, 2.sınıflarda 10, 3.sınıflarda 6, 4.sınıflarda 2, 5.sınıflarda 3 öğrenci mevcudu bulunmaktadır. Beşiri kazasında kız talebe mevcudu bulunmamaktadır. Yapılan umumi imtihanların sonucunda sınıfı geçen 31 öğrenci, sınıfı dönen 8 öğrenci bulunmaktadır. Daha yüksek mektebe giren 2 öğrenci, sınıfa girenlerden 1 öğrenci olduğu tespit edilmiştir (MVİM, 1927, s. 108-109).

1340-1341 ders senesinde Türkiye'de mevcut ilk mektep binalarının evsafı (özellikleri) tablosu yer almaktadır. Bu tabloda mektep olarak yapılan veya yapılmayan binaların millete, evkafa[8], şahsa veya cemaatlere mi ait olduğu bilgileri yer almaktadır. Bu tabloda yer alan Ergani vilayetinde Mektep olarak yapılan ve millete ait olan 5 bina bulunmaktadır. Mektep olarak yapılmayan ve millete ait 7 bina, şahsa ait ise 7 bina bulunmaktadır. Binanın irsafı kısmında ise sıhhi 11 bina mevcutken, sıhhi olmayan 8 bina bulunmaktadır. Muvafık[9] bulunan 9 bina, muvafık bulunmayan 10 bina Ergani vilayetinde mevcut olduğu gözükmektedir. Ergani vilayetinin mektep binalarının irsafı kısmında 7 adet bahçesi olan, 1 adet bahçe olabilir, 11 adet bahçesi olamaz binaları mevcuttur (MVİM, 1927, s. 126-127). Bu binalardan 15 tanesi taş yapı, 4 tanesi ise kerpiç yapıdadır. Türkiye'de mevcut ilk mektep binalarının evsafı tablosunda yer alan Diyarbakır vilayetinde mektep olarak yapılan ve millete ait 4 bina bulunmaktadır. Mektep olarak yapılmayan millete ait 1 bina, şahsa ait 6, cemaatlere ait ise 4 binanın mevcut olduğunu görmekteyiz. Binanın irsafı kısmında sıhhi 9 bina mevcutken sıhhi olmayan 6 bina mevcuttur. Muvafık bina sayısı 5, muvafık bina olmayan sayısı ise 10 adet olduğu tabloda yer almaktadır (MVİM, 1927, s. 126-127).

Diğer tabloda mektep binalarının detaylı bilgileri yer almaktadır. Bu bilgilere göre Diyarbakır vilayetinde ki mektep binalarından bahçesi olan 5, bahçesi olabilir 4, bahçe

[8] Vakfedilmiş mallar, vakıf işlerini yürüten daire.
[9] Uygun, uyumlu.

olamaz 6 bina bulunmaktadır. Mektep binalarının mevcut yapılarında ki istatistiklerinde, Taş bina 5, yarım kargir 8, kerpiç 2 bina olduğu görülmektedir. Mektep binasının kıymeti 4730, adedi 6, senelik kirası 108 olarak rakamsal açıdan verileri gözükmektedir (MVİM, 1927, s. 128-129).

1340-1341 ders senesinde Türkiye'de mevcut ilk mektepler ve evsafı başlığında mekteplerin sınıflara nazaran iktisamı ve mekteplerin dershanelerine nazaran iktisamı kısımları verilmiştir. Bu tabloda yer alan Ergani vilayetinde, mekteplerin sınıflara nazaran iktisamında erkek mektepleri adedi, 1 sınıflı 3, 2 sınıflı 1, 3 sınıflı 0, 4 sınıflı 1, 5 sınıflı 0 mektepler olduğu görülmektedir. Kız mektepler adedinde; 1,2, 3 ve 5 sınıflı mektep bulunmamakta, 4 sınıflı mektep 1 adet olarak bulunmaktadır. Mekteplerin dershanelerine nazaran iktisamında erkek mektep adedi 1 dershaneli 5, 2,3,4 ve 5 dershanelilerde ise mektep adedi bulunmamaktadır. Kız mektep adetleri ise, 1,3,4,5 dershaneli mekteplerde mevcut bulunmamakta, 2 dershaneli mektep sayısı ise 1 olarak kayıtlara geçmiştir (MVİM, 1927, s. 134-135).

Yukarıda bahsedilen mektep binalarında, mektep olarak yapılan ve millete ait 1 bina bulunmaktadır. Mektep olarak yapılmayan ve millete ait 5 adet bina bulunmaktadır. Bu binaların irsafında sıhhi olan 2 bina, sıhhi olmayan 4 bina, muvafık olan 1 bina, muvafık olmayan 5 bina mevcuttur. Bu binalar arasında bahçesi olamayan 6 bina olduğu görülmektedir. Bina yapılarında ise, Taş yapı 2, kerpiç yapıdan 4 adet bulunmaktadır (MVİM, 1927, s. 134-135).

Diyarbakır vilayetinin mekteplerin sınıflara nazaran iktisamı tablosu yer almaktadır. Buna tabloya göre, erkek mektep adedi 1 sınıflı 1, 2 sınıflı 0, 3 sınıflı 1, 4 sınıflı 0, 5 sınıflı 1 adet sınıf bulunmaktadır. Kız mektep adetlerinde ise sayılar şu şekildedir; 1 sınıflı 1, 2,3,4 ve 5 sınıflılarda ise sınıf bulunmamaktadır (MVİM, 1927, s. 144-145). Diyarbakır Vilayetinde mekteplerin dershanelere nazaran taksiminde erkek mektepler adedi şu şekilde verilmektedir; 1 dershaneli 1, 2 dershaneli 0, 3 dershaneli 1, 4 dershaneli 0, 5 dershaneli 1 olarak tespit edilmiştir. Kız mektepler için ise şu şekildedir; 1 dershaneli mektep de 1 adet dershane bulunmaktadır. Diyarbakır vilayetine bağlı Silvan kazasının mekteplerin sınıflara nazaran iktisamında erkek mektep adetleri şu şekildedir; 1,2 ve 3 sınıflı mektep sayısı bulunmamakta, 4 ve 5 sınıflı mektep adetleri ise 1 olarak kayıtlarda gözükmektedir. Kız mektep adetleri ise şu şekilde verilmektedir; 1 sınıflı 0, 2 sınıflı 0, 3 sınıflı 1, 4 sınıflı 0, 5 sınıflı 0 olarak kayıtlara geçmektedir. Silvan kazasında mekteplerin dershanelere nazaran iktisamında erkek mektep adetleri şu şekilde

verilmektedir; 1 dershaneli 1, 2 dershaneli 1, 3 dershaneli 1, 4 ve 5 dershaneli mektep sayısı ise bulunmamaktadır (MVİM, 1927, s. 144-145). Kız mekteplerde ise 1 dershaneli 1 mektep bulunmakta olduğunu tabloda görmekteyiz. Diyarbakır vilayeti Lice kazasında mekteplerin sınıflara nazaran iktisamında erkek mektep adetleri tabloda şu şekilde verilmektedir; 5 sınıflı 2 adet mektep bulunmakta olduğu tespit edilmektedir. Kız mekteplerinde ise 2 sınıflı mektep sayısı 1 olarak gözükmektedir. Lice kazasında dershanelere nazaran iktisamında erkek mektep adetleri 1 dershaneli 1, 4 dershaneli 1 olarak kayıtlara geçmektedir. Dershanelere nazaran iktisamında kız mektep adetlerinde ise 1 dershaneli mektep 1 olarak tabloda yer almaktadır (MVİM, 1927, s. 144-145).

Diyarbakır vilayeti Derik kazasında mekteplerin sınıflara nazaran iktisamında erkek mektep adetleri tabloda şu şekilde verilmektedir. 1 sınıflı bulunmamakta, 2 sınıflı 1, 3 sınıflı bulunmamakta, 4 sınıflı 1, 5 sınıflı bulunmamaktadır. Mekteplerin sınıflara nazaran iktisamında kız mektep adetlerinde, 2 sınıflı olarak 1 mektep bulunmaktadır. Devrek kazasında mekteplerin dershanelerine nazaran iktisamında erkek mekteplerinin dershane sayılarında sadece 2 dershaneli mektepten 2 adet bulunmaktadır. Kız mekteplerinin dershane sayılarında da sadece 1 dershaneli mektep bulunmakta ve 1 adet olduğu tespit edilmektedir (MVİM, 1927, s. 144-145). Diyarbakır vilayeti Beşiri kazası mekteplerinin sınıflara nazaran iktisamında erkek mekteplerinde 5 sınıflı 2 mektep bulunduğu tespit edilmektedir. Kız mekteplerinin sınıflara nazaran iktisamında ise 2 sınıflı 1 mektep bulunmaktadır. Beşiri kazasında mekteplerin dershanelere nazaran iktisamında erkek mektep adetleri 1 dershaneli 2 adet olarak verilmektedir. Kız mekteplerde ise dershanelere nazaran iktisamında 1 dershaneli 1 adet olarak kayıtlara geçmiştir (MVİM, 1927, s. 144-145).

Bir diğer tabloda Diyarbakır vilayeti ve kazalarının mevcut binalarının irsafı, mektep binalarının yapı cinsleri, ve mektep binalarının kime ait olduğu ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Bu bilgilere göre Diyarbakır merkez kazasında mektep olarak yapılan ve millete ait 1 bina bulunmaktadır. Mektep olarak yapılmayan ve millete ait 1 bina, cemiyetlere ait 2 bina ile birlikte genel toplamda 4 mektep binası bulunduğu gözükmektedir. Binanın irsafı başlığı altında sıhhi olan 3 bina, sıhhi olmayan 1 bina bulunmaktadır. Bu binalardan muvafık (elverişli) olan 2 muvafık olmayan ise 2 bina olduğu tespit edilmektedir. Bina özelliklerinde bahçesi olabilir 3, bahçesi olamaz 1 bina mevcuttur. Bu yapıların cinsleri Taş yapı 2, yarım kargir 2 olarak kayıtlara geçmektedir (MVİM, 1927, s. 146-147).

Tablonun son başlığında mektep binasının kıymeti ve adedi bilgileri yer almaktadır. Diyarbakır merkez kazasının mektep binasının kıymeti 4550 olarak geçmektedir, adedi ise 3 olarak kayıtlara geçirilmiştir. Diyarbakır vilayeti Silvan kazasında mektep olarak yapılan ve millete ait 1 bina bulunmaktadır. Mektep olarak yapılmayan şahsa ait 1, cemiyetlere ait ise 1 adet bina bulunduğu tabloda gözükmektedir. Silvan kazasında ki mektep binalarının irsafında sıhhi olan bina sayısı 2, sıhhi olmayan bina sayısı 1, muvafık bina sayısı 1 muvafık değil 2 olarak tabloda yer almaktadır. Bahsedilen binalarda bahçe olabilir bina sayısı 1, bahçesi olamaz bina sayısı 2 olarak verilmektedir. Bu bina yapılarının cinsi ise yarım kargir yapı olarak 3 bina bulunmaktadır. Son olarak da senelik kirasının 36 olduğu belirtilmektedir. Diyarbakır vilayeti Lice kazasında mektep olarak yapılan bina bulunmamaktadır. Mektep olarak yapılmayan şahsa ait 2, cemiyetlere ait 1 olmak üzere toplam 3 bina mevcuttur (MVİM, 1927, s. 146-147). Binanın irsafında sıhhi olan 3, muvafık olan 3 bina olduğu tespit edilmektedir. Bu binaların bahçesinin mevcut olduğu ve taş binadan yapıldığı tabloda gözükmektedir. Mektep binasının senelik kirası 72 olduğu ve adedi 2 olarak tespiti yapılmıştır. Diyarbakır vilayeti Devrek kazasında mektep olarak yapılan ve millete ait 1 bina bulunduğunun tespiti yapılmıştır. Mektep olarak yapılmayan şahsa ait 2 bina ile birlikte toplamda 3 bina olduğu tespit edilmektedir. Binaların irsafında sıhhi olan bina yoktur, sıhhi olamayan 3 bina, muvafık olmayan 3 bina ile bahçesi olmayan 3 bina olduğu tabloda belirtilmektedir. Tespit edilen 3 binanın da bahçesi olamaz durumundadır. Mektep binasının kıymeti ise 120 olarak belirtilmektedir. Diyarbakır vilayeti Beşiri kazasında mektep olarak yapılan ve millete ait 1 bina bulunaktadır. Beşiri kazasında mektep olarak yapılmayan evkafa ait (vakıflara ait) 1, cemiyetlere ait 2 bina olduğu tabloda gösterilmektedir. Bu binaların irsafında sıhhi olan bina sayısı 1, sıhhi olmayan bina sayısı 2, muvafık olan bina sayısı bulunmamakta, muvafık olmayan 2 bina olduğu tabloda görülmektedir. Bu binalardan 2'sinin bahçesi olamaz durumda olduğu gözükmektedir. Bina yapılarının cinsi 2'si yarım kargir, 2'si ise kerpiç olarak tabloda gözükmektedir. Mektep binasının kıymeti 60 ve adedi ise 1 olarak tabloda yer almaktadır (MVİM, 1927, s. 146-147).

1340-1431 ders senesinde Türkiye'de mevcut ilk mektepler ve evsafı tablosun yer almaktadır. Bu tabloda yer alan Ergani Vilayeti'nin mekteplerine nazaran iktisamı kısmında erkek mekteplerin adetleri verilmektedir. Buna göre; 1 sınıflı 10, 2 sınıflı 1, 3 sınıflı 2, 4 sınıflı 1 ve 5 sınıflı 3 olmak üzere toplamda 17 adet mektep bulunmaktadır. Gene aynı tabloda Ergani vilayetine bağlı mekteplere nazaran iktisamında kız mektep

adetleri ise şu şekildedir; 1 sınıflı mevcut yoktur, 2 sınıflı 1, 3 sınıflı mevcut yoktur, 4 sınıflı 1 ve 5 sınıflı da mevcut bulunmamakla birlikte genel toplamda 2 adet mektep bulunmaktadır. Aynı tabloda yer alan mekteplerin dershanelerine nazaran iktisamında Ergani Vilayeti'nin erkek mektep istatistikleri şu şekildedir; 1 dershaneli 14, 2 dershaneli 3 olmak üzere toplamda 17 dershaneli mektep bulunmaktadır. Ergani vilayetinin kız mektep istatistikleri ise, 1 dershaneli 1, 2 dershaneli 1 olmak üzere toplamda 2 dershaneli mektep bulunmaktadır (MVİM, 1927, s. 160-161). Bu tablo içerisinde bulunan Diyarbakır vilayeti mekteplerin sınıflara nazaran iktisamında erkek mektep istatistikleri şu şekildedir; 1 sınıflı 1, 2 sınıflı 1, 3 sınıflı 1, 4 sınıflı 2 ve 5 sınıflı 6 olmak üzere toplamda 11 sınıf bulunmaktadır. Kız mektep istatistiklerine baktığımızda, 1 sınıflı 1, 2 sınıflı 2 ve 3 sınıflı 1 olmak üzere toplamda 4 sınıf mevcudu bulunmaktadır. Diyarbakır vilayetinde mekteplerin dershanelerine nazaran iktisamında erkek mektep adetleri istatistikleri şöyle verilmiştir; 1 dershaneli 4, 2 dershaneli 3, 3 dershaneli 2, 4 dershaneli 1 ve 5 dershaneli 1 olmak üzere toplamda 11 adet dershane bulunmaktadır. Kız mektep istatistiklerinde ise, 1 dershaneli 4 olarak tabloda gözükmektedir (MVİM, 1927, s. 160-161).

Mecmua'da Türkiye'de yer alan cemaat mekteplerinin talebe ve vaziyetleri tablosu yer almaktadır. Bu tabloda yer alan vilayet ve kazalar şu şekilde istatistikleri ile birlikte verilmiştir; Silvari (silvan) Musevi mektebi iptidaiye (ilkokulu) verilerine göre 1.sınıflarda 17 erkek öğrenci 20 kız öğrenci yer almakta, 2.sınıflarda 5 erkek öğrenci ile 10 kız öğrenci yer almakta, 3. Sınıflarda 14 erkek öğrenci bulunmaktadır. Sene içinde Musevi mektebine kayıt olan 69 öğrenci olduğu tespit edilmiştir. Diyarbakır Protestan ilk mektebinde 1.sınıflarda 8 erkek ile 5 kız öğrenci, 2.sınıflarda 8 erkek ile 3 kız öğrenci mevcudu bulunmaktadır. Sene içerisinde mektebi bırakan öğrenci sayısı 12, sene içerisinde mektebe kayıt olunanların sayısı ise 20 olarak kayıtlara geçmektedir (MVİM, 1927, s. 170-171). Diyarbakır Keldani ilk mektebindeki erkek ve kız öğrenci istatistikleri şu şekildedir; 1.sınıflarda 24 erkek ve 18 kız öğrenci 2.sınıflarda 19 erkek ve 18 kız öğrenci mevcudu bulunmaktadır. Diyarbakır Süryani ilk mektebinde ki erkek ve kız öğrenci istatistikleri şu şekildedir; 1.sınıflarda 12 erkek ile 14 kız öğrenci, 2.sınıflarda 8 erkek ile 9 kız öğrenci mevcudu bulunmaktadır. Süryani mektebinde sene başında mektebi terk eden 6 öğrenci bulunmaktadır. Sene içerisinde mektebe kayıt olan öğrenci sayısı ise 7 olarak kayıtlara geçmektedir. Diyarbakır Protestan ilk mektebinde imtihanda mevcut talebe sayıları 22 erkek öğrenci ile 10 kız öğrencinin olduğu tespit edilmiştir. Bu

imtihanlar sonucunda 21 öğrenci terfi almış, 11 öğrenci ibka edilmiştir (MVİM, 1927, s. 170-171).

Bu tabloda yer alan bir diğer başlık talebelerin baba mesleklerinin yer almasıdır. Buna göre, Protestan ilk mektebinde ki öğrencilerin baba meslekleri şu şekildedir; Çantacı 3, Zanaatkar 9, Tacir 8, Esnaf 2, Amele 1, Hoca-Şeyh 1 olarak baba meslekleri verilmektedir (MVİM, 1927, s. 170-171). Yetim öğrencilerin sayısı ise 12 olarak verilmektedir (MVİM, 1927, s. 170-171). Diyarbakır Keldani ilk mektebinde imtihanda mevcut talebe sayısı bulunamamaktadır. Diyarbakır Keldani ilk mektebi öğrencilerinin baba meslekleri ise şu şekilde tabloda verilmiştir; zanaatkar 39, tacir 7, esnaf 37, amele 2 olarak tabloda tespit edilmektedir. Yetim öğrencilerin sayısı ise 19 olarak tespit edilmiştir. Diyarbakır Süryani ilk mektebinde İmtihanda mevcut talebe sayısı erkek öğrencilerde 18, kız öğrencilerde ise 26 olarak tabloda yer almaktadır. Bu öğrenciler arasında terfi alan 31 öğrenci, ibka öğrenci ise 13, toplamda 44 kişiden oluşmaktadır. Süryani ilk mektebi öğrencilerinin baba meslekleri ise şu şekildedir; Çantacı 2, Zanaatkar 23, tacir 3, Esnaf 15 olarak tespit edilmiş, yetim öğrencilerin sayısı ise 13 olarak tabloda belirtilmiştir (MVİM, 1927, s. 170-171).

Türkiye'de mevcut cemaat mektepleri muallimleriyle bina vaziyetleri maaş, masraf, varidat başlığı yer almaktadır. Burada yer alan Diyarbakır Protestan cemaati mektebinde Erkek muallim sayısı 1, kız muallim sayısı 2 olarak verilmiştir. Muallimlerin menşeilerin de yüksek mektep bitiren 1 kişi, ilk mektep bitiren ise 2 kişi bulunmaktadır. Muallimlerin mezheplerinde ise Türk 2 muallim, Milel ve idyan-ı saireden[10] 1 muallim olduğu tespit edilmiştir. Son olarak muallimlerin senelerine nazaran (yaşlarına göre) adedi verilmektedir. Buna göre 18-30 yaş aralığında 2 muallim, 41-50 yaş aralığında 1 muallim bulunmaktadır. Hademe çalışan kişi sayısı ise 1 olarak tabloda belirtilmiştir. Diyarbakır Keldani cemaati ilk mektebinde erkek muallim sayısı 3 bulunmakta, kadın muallim bulunmamaktadır. Muallimlerin menşeilerinde ilk mektep mezunu 3 muallim mevcuttur. Muallimlerin mezheplerinde Türk 2 muallim, Milel ve idyan-ı saireden 1 muallim bulunmaktadır. Muallimlerin senelerine göre adedinde 31-40 yaş aralığında 1 muallim, 41-50 yaş aralığında 2 muallim olduğu tespit edilmiştir. Hademe çalışan kişi sayısı ise 1 olarak tabloda belirtilmektedir. Diyarbakır Süryani cemaati ilk mektebinde erkek muallim sayısı 4, kadın muallim sayısı ise 1 olarak tabloda gözükmektedir. Muallimlerin menşeilerinde ilk mektep mezunları 5 muallim olarak gözükmektedir.

[10] Diğer milletlerden.

Muallimlerin mezheplerine baktığımızda 3 Türk muallim, Milel ve idyan-ı saireden 2 muallim bulunmaktadır. Muallimlerin senelerine nazaran adedinde 18-30 yaş aralığında 3 muallim, 31-40 yaş aralığında 1 muallim, 41-50 yaş aralığında 1 muallim bulunmaktadır (MVİM, 1927, s. 176-177). Hademe çalışan kişi sayısı ise 1 olarak tabloda belirtilmektedir (MVİM, 1927, s. 176-177). Diyarbakır Vilayetinde bulunan cemaat okullarının binalarının özellikleri, senelik masrafları, binanın kaç odalı veya kaç katlı olduğuna dair bilgilerin yer aldığı tabloda, Diyarbakır Protestan cemaatinin mektep binası Cihet-i Aidatı Musevi cemaatine aittir (MVİM, 1927, s. 180-181). Binanın irsafında kargir yapı 1 adet bulunmakta, 1 katlı olduğu ve 2 odasının olduğu gözükmektedir. Binanın sahih olmadığı tabloda yazmaktadır. Binanın kıymet-i hakikisi 250 lira olarak tabloda gözükmektedir. Bu binanın senelik masrafında muallim hademe maaşı 582 lira, muhtelif masrafları ise 25 lira olarak kayıtlara geçirilmiştir. Bu binanın varidatı[11] 607 lira olarak gözükmektedir (MVİM, 1927, s. 180-181). Diyarbakır Keldani cemaati ilk mektebinde mektep binasının Cihet-i aidatı Musevi cemaatine aittir. Binanın irsafında Kargir yapıda 1 adet bina olduğu, 1 katlı bir yapı olduğu ve 3 odasının bulunduğu tabloda gözükmektedir. Bina sahih değildir. Binanın kıymet-i hakikisi 1000 lira olarak belirtilmiştir. Mektebin bir senelik muallim ve hademe maaşı 689 lira, muhtelif masrafları ise 178 lira olarak kayıtlara geçmiştir. Binanın varidatı 867 lira olarak belirtilmiştir. Diyarbakır Süryani cemaati ilk mektebinde mektep binasının Cihet-i aidatı Musevi cemaatine aittir. Binanın irsafı kısmında binanı yapısı kargir olarak 1 adet gözükmektedir. Bu kargir yapı 1 katlı ve 4 odalıdır. Binanın sahih (doğru güvenilir) olduğu belirtilmiştir. Binanın kıymet-i hakikisi 1000 lira olarak belirtilmiştir. Mektebin bir senelik muallim ve hademe maaşı 1322 lira, muhtelif masrafları ise 454 lira olarak kayıtlara geçilmiştir. Binanın varidatı 1776 lira olarak belirtilmektedir (MVİM, 1927, s. 180-181).

3.3. 1925-1926 Ders Yılına Ait İhsaiyat Mecmuası

Maarif Vekâleti mecmualarından 1925-1926 ders senesi istatistiklerinin yer aldığı kitap, 1928 yılında basılmış, bir önceki ders yıllarına göre eserde Arapça rakam yerine uluslararası rakamlar kullanılmıştır. Bununla beraber metin Osmanlıca Türkçesiyle yazılmıştır. Bu durum bizlere eserin baskısının Harf Devrimi öncesinde ancak

[11] Gelir.

uluslararası rakamların kabulüne ilişkin 1288 sayılı kanunun kabulünün ardından yapıldığını göstermektedir (Resmi Gazete, 28 Mayıs 1928, S. 900).

1925-1926 Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası bakanlık merkez teşkilatı, Maarif Vekâletinin genel bütçesi ile harcamaları, bakanlığa gelen ve giden evraka ilişkin tablolar ile başlamaktadır. Ardından maarif müdür ve memurlarının, kâtip ve ilköğretim müfettişlerini vilayetlere göre sayısı ve maaşları yer almaktadır (Yücel, 2018, s. 401). Eserin 4-5. sayfalarında Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde öğrenim gören öğrencilerin eğitim aldıkları alana göre bilgileri bulunmaktadır (MVİM, 1928).

1925-1926 İhsaiyat Mecmuası'nda yükseköğretime ilişkin bilgi ve istatistikler oldukça detaylı yer almıştır. Darülfünuna bağlı edebiyat, İlahiyat, Hukuk, Tıp, Fen fakülteleri ile Yüksek Muallim, Mülkiye ve Sanayi-i Nefise mekteplerinde görev yapan idari ve akademik kadro, kürsüler, müfredat programı, masraflar, öğrencilere ait istatistikler, kütüphanelerindeki kitap ve mecmuaların konularına göre dağılımı gibi birçok başlık tablolar halinde sunulmuştur (Yücel, 2018, s. 401).

1925 yılında Maarif Vekâletine bağlı olan müzeler ve kütüphanelere ilişkin çok önemli bilgileri kapsayan eserde daha sonra ortaöğretim, ilköğretim, liseler ve anaokullarına ait istatistiksel veriler yer almaktadır. Bu verilerde, okulların bina, memur, öğretmen ve öğrencilerine ait ayrıntılar bulunmaktadır. Eserin önemli bir bölümünü oluşturan Türk hususi mektepleri, cemaat mektepleri ve ecnebi mektepleri bölümü bu mecmuada yer almıştır (Yücel, 2018, s. 401).

Bu bölümlerden sonra diğer okullar hakkında bilgiye rastlanmaktadır. Mecmuada adı geçen diğer okullar şunlardır: İstanbul Ticaret Mekteb-i Aliyesi, Millî Ticaret Bahriye Kaptan ve Çarhçı Mektebi, Posta ve Telgraf Mektebi, Şimendifer Mektebi, Orman Mekteb-i Âliyesi, Mıntıka Ziraat Mektepleri, Ankara Adliye Hukuk Mektebi, 37 Ankara Adliye Meslek Mektebi, İstanbul Adliye Meslek Mektebi, Sağır-Dilsiz ve Körler Mektebi, Maliye Tatbikat Mektepleri, Kadastro Mektebi, Nafia Fen Mektepleri, Darülelhan Mektebi, Darüşşafaka Mektebi, Ameli Hayat Mektepleri, Sanayi Mektepleri, İpekböcekçiliği Mektepleri yer almaktadır (MVİM, 1928).

1925-1926 Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası'nda matbaalara ilişkin bilgi ve istatistikler de yer almakta; eser, sayfa numarası verilmemiş beş grafik ve üç harita ile son bulmaktadır (Yücel, 2018, s. 402).

3.3.1. 1925-1926 Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası'na göre Diyarbakır vilayeti eğitim istatistikleri

Maarif müdürü ve memurlarının ve ilk tedrisat müfettişlerinin adedini ve aylık maaşlarını gösteren tabloda Diyarbakır vilayetinin Maarif müdürü adedi 1 olarak belirtilmektedir. Maarif müdürünün maaşı 40 lira olarak gösterilmektedir. Katip ve memur sayısı 1 olarak belirtilmektedir. Katib ve memur maaşı ise 15 lira olarak belirtilmektedir. İlk tedrisat müfettişi sayısı 1 olarak belirtilmektedir. Tedrisat müfettişinin aylık maaşı ise 32 olarak belirtilmektedir (MVİM, 1928, s. 2).

Türkiye'de mevcut Kütüphanelerden tablosunda Diyarbakır Vilayetinde yer alan kütüphanenin ismi *Milli Kütüphane* olarak geçmektedir. Binanın ait olduğu cihet hususi muhasebe olarak belgede gözükmektedir. Diyarbakır vilayetinde yer alan Milli kütüphanede çalışan memur sayısı 2, hizmetli çalışan sayısı ise 1 olarak belgede belirtilmektedir. Kütüphanelerde yer alan mevcut eserin cins ve adedi kısmında, Diyarbakır milli kütüphanede yazma eser sayısı 639, basma eser sayısı 2422 olmakla birlikte toplamda 3061 adet eser bulunmaktadır(MVİM, 1928, s. 22-23).

Mecmuanın devamında yer alan ana başlığa göre Orta ve ilk tedrisata merbut mekteplerde Erkek ve kız liselerinin memur, muallim ve bina vaziyetlerini gösteren cetvel yer almaktadır. Bu başlığa göre Diyarbakır leyli Erkek Lisesinde İdari heyet kadrosunda 9 kişi bulunmaktadır. Muallim kadrosunda ilk 5 muallim, tali 20 muallim bulunmaktadır. İdari heyet mevcudunda Erkek Asil 7 kişi, vekil görevli 1 kişi bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 26-27). Muallim mevcutlarında ise ilk kısım muallim erkek asil 5 kişi, tali kısımda erkek asil 13 muallim, vekil 7 muallim bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 26-27).

Diğer sayfada Diyarbakır Leyli erkek lisesinin İdari heyetinin menşeileri hakkında tablo yer almaktadır. Bu tabloya göre Darülfünun mezunu erkek 2 muallim, Yüksek muallim mektebi mezunu erkek 1 muallim, orta mektep mezunu erkek 1 kişi, ilk muallim mektebi erkek 2 muallim, diğer menşeilerden ise erkek 8 kişi idari heyet kadrosunda yer almaktadır. Muallimlerin menşeilerine baktığımızda ilk kısım ilk muallim mektebinden erkek 5 muallim bulunmaktadır. Orta kısımda darülfünun mezunu 3 erkek muallim, yüksek mekteb mezunu 3 erkek muallim, Yüksek muallim mektebi mezunu 1 erkek muallim, lise mezunu 4 erkek muallim, orta mektep mezunu 1 erkek muallim, ilk muallim mektebi mezunu 4 erkek muallim ve diğer menşeilerden 4 erkek muallim bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 28-29).

Tablonun devamında binaların vaziyetleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Buna göre Diyarbakır Vilayeti Leyli Erkek lisesinin Ait olduğu cihet Hazineye aittir. Binanın kıymeti 32.000 lira olarak belirtilmektedir. Müsait bahçesi olup olmadığı bilgisi kısmında, bina bahçeye müsait 1 yapısı bulunmaktadır. Binanın yapısı kargir olarak belirtilmektedir (MVİM, 1928, s. 28-29). Erkek ve kız liselerinin talebe vaziyetini gösteren cetvel tablosunda, Diyarbakır Leyli Erkek lisesinde ilk kısım talebe mevcudunda Nehari 99 talebe, leyli meccani 2 talebe, leyli ücretli 4 talebe ile genel toplamda 105 talebe bulunmaktadır. Diyarbakır Leyli erkek lisesinde imtihan arifesindeki talebe mevcudu 103, imtihana iştirak eden talebe mevcudu 97, imtihana iştirak etmeyen talebe miktarı 6 olarak belirtilmektedir. Umumi imtihan neticelerinde imtihandan geçenler 43, ikmale kalan 19, ibka edilenler 17 talebe olarak verileri mecmuada verilmektedir. Umumi imtihan netayicinde ikmalde geçenler 6, ibka edilenlerden 3 talebe bulunmaktadır. İmtihanda ve ikmalde olanların derecesinde Aliyyül ala derece yapan 6 öğrenci, Âla derece yapan 17, Karlb'ül a'la derece[12] 4 ve vasat derecesi olan 1 öğrenci bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 30-31).

Yan sayfada ikinci derece talebe mevcudunda Nehari meccani talebe sayısı 4, Nehari ücretli 4, leyli meccani 7, leyli ücretli 4, toplam 19 talebe mevcudu bulunmaktadır. Birinci devre talebe mevcudu kısmında nehari meccani 7, nehari ücretli 58, leyli meccani 6, leyli ücretli 21 ile birlikte toplamda 92 öğrenci bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 30-31).

Tablo 2'den ma'bad kısmında umumi imtihan arifesinde talebe mevcudu 111, imtihana iştirak eden talebe mevcudu 106, imtihana iştirak edemeyen talebe mevcudu ise 5 olarak kayıtlara geçmektedir. Umumi imtihan netayicinde imtihandan geçen 66 talebe, ikmale kalan talebe 20, ibka edilen öğrenci 20 olarak belirtilmektedir. İkmal sonuçlarına göre, geçen talebe 15, ibka edilen öğrenci 5 toplamda 20 öğrenci olduğu tabloda belirtilmektedir. İmtihanda ve ikmalde şehadetname alanların dereceleri kısmında veri bulunmamaktadır. Umumi imtihan arifesinde ilk ve tali kısımların yekun-u umumi[13] talebe sayısı 214 olarak belirtilmektedir. Ecnebi lisanlarına devam edenlerle ilgili kısımda ise veri bulunmamaktadır (MVİM, 1928, s. 32-33).

Erkek ve kız muallim mekteplerinin memur, muallim ve bina vaziyetlerini gösteren cetvelde Diyarbakır Musiki Muallim Mektebi verilerinde, idare heyeti kadro

[12] İyiye yakın.
[13] Genel Toplam.

sayısı 7, muallim kadrosunda ilk kısım 6, birinci devre 18 olarak kayıtlara geçmektedir. İdare heyeti mevcudunda erkek asil 4, erkek vekil 2 çalışan bulunmaktadır. Muallim mevcudunda ilk kısım erkek asil muallim 4, vekil muallim sayısı 1 olarak belirtilmektedir. Birinci devre erkek asil muallim sayısı 16, vekil erkek muallim sayısı 2 olarak belirtilmektedir. Diyarbakır Kız muallim mektebi verilerinde, idare heyeti kadrosunda 8 çalışan memur, muallim kadrosunda ilk kısım da 6, birinci devrede 14 muallim kadrosu bulunmaktadır. İdari heyet mevcudunda erkek asil 5 çalışan, kadın asil 3 çalışan bulunmaktadır. Muallim mevcudunda ilk kısım erkek muallim asil 1, kadın asil muallim sayısı ise 5 olarak belirtilmektedir. Muallim mevcudunda birinci devre erkek asil muallim 10, vekil erkek muallim sayısı 1, kadın asil 2 muallim, kadın vekil muallim sayısı ise 1 olarak verilmektedir (MVİM, 1928, s. 50-51). Diyarbakır vilayeti Erkek ve kız mekteplerinin memur, muallim ve bina vaziyetlerini gösteren tablonun devamında, idari heyetin menşeilerinin yer aldığı bölüm bulunmaktadır. Buna göre, Diyarbakır Musiki muallim mektebinde darülfünun mezunu 2 erkek, lise mezunu 1 erkek, orta mektep mezunu 1 erkek, ilk muallim mektebi mezunu 1 erkek, diğer menşeilerden mezun 1 erkek, genel toplamda 6 erkek idari heyet bulunmaktadır. Münhaller kısmında idari heyette 1, ilk kısımda 1 olmakla birlikte toplamda 2 pozisyon açığı bulunmaktadır. Diyarbakır Kız muallim mektebinde idari heyetinin menşeilerinde Darülfünun mezunu erkek 1, yüksek muallim mezunu erkek 1, ilk muallim mektebi mezunu 1 erkek, diğer menşeilerden erkek 2, kadın 3 idari heyet kadrosu bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 50-51). Tablo 1'de ma'bad 52. Sayfada Diyarbakır Musiki muallim mektebinde muallimlerin menşeileri kısmında ilk kısım ilk muallim mektebi mezunu 5 erkek muallim bulunmaktadır. Orta kısım muallimlerde ise, darülfünun mezunu 4 erkek muallim, yüksek mektep mezunu 2 erkek muallim, lise mezunu 1 erkek muallim, orta mektep mezunu 1 erkek muallim, ilk muallim mektebi mezunu 8 erkek muallim ile diğer menşeilerden 2 erkek muallim bulunmaktadır. Diyarbakır kız muallim mektebinde, ilk kısım muallimlerden diğer menşeilerden mezun olan 1 erkek, 5 kadın muallim bulunmaktadır. Orta kısımda darülfünun mezunu 1 erkek muallim, yüksek mektep mezunu 1 erkek muallim, lise mezunu 1 erkek muallim, ilk muallim mektebi mezunu 3 erkek muallim ile diğer menşeilerden 8 erkek muallim olduğu mecmuada tespit edilmektedir (MVİM, 1928, s. 52).

Bina vaziyetleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır buna göre, Diyarbakır musiki muallim mektebinin ait olduğu cihetin hazine olduğu yazılmaktadır. Kıymeti 300.000, müsait bir bahçesinin olduğu ve kargir bir yapı olduğu tablo içinde belirtilmektedir.

Diyarbakır kız muallim mektebinin ait olduğu cihetin hazine olduğu yazılmaktadır. Binanın kıymeti 25.000 lira, müsait bir bahçesinin olduğu ve bina yapısının kargir olduğu tablo içerisinde belirtilmektedir (MVİM, 1928, s. 53).

İhsaiyat Mecmuası'nda Erkek ve kız muallim mekteplerinin talebe vaziyetlerini gösteren tablo bulunmaktadır. Bu tabloda yer alan Diyarbakır Musiki muallim mektebinde, Mayıs 1926 gayesindeki talebe mevcudu başlığı altında tatbikat kısmı talebe sayısı 77, tali kısım talebe sayısı 91 ile toplamda 168 talebe mevcudu bulunmaktadır. Tatbikat kısmında imtihan arifesinde 82 mevcut, imtihana iştirak eden 78 talebe, imtihana iştirak edemeyen talebe sayısı ise 4 olarak tabloda verilmektedir. Tatbikat kısmının umumi imtihan neticelerine göre; imtihanda geçen talebe sayısı 57, ikmalde kalan talebe sayısı 10, ibka edilen talebe sayısı 11, genel toplamda 78 talebe bulunmaktadır. Tatbikat kısmında ikmalde geçen talebe sayısı 6, ibka edilen talebe sayısı 4 genel toplamda 10 talebe bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 54). İmtihanda ve ikmalde şehadetname alan talebe sayıları ise şu şekildedir; aliyyul ala alan talebe sayısı 4, olarak belirtilmektedir. Tali kısımda imtihan arifesindeki talebe sayısı 92, imtihana iştirak eden talebe sayısı 91, imtihana iştirak etmeyenlerin sayısı ise 1 olarak belirtilmektedir. Tali kısım talebelerinde imtihanda geçen 36 talebe, ikmalde kalan talebe sayısı 19, ibka edilen talebe sayısı 27, genel toplamda 82 talebe mevcudu bulunmaktadır. Tali kısımda ikmalde geçen talebe mevcudu 15, ikmale kalan talebe sayısı 4 ile toplamda 19 talebe mevcuttur. İmtihanda ve ikmalde geçen talebelerin şehadetname alanlarının mevcudu ise şöyledir, Aliyyul Ala 7 talebe, Ala olan 1 talebe, karlb'ül ala 1 olmak üzere 9 talebe bulunmaktadır. Tatbikat ve tali kısımları umumi imtihan arifesindeki mevcutlarının genel toplamı 174 talebe olarak belirtilmektedir (MVİM, 1928, s. 54-55). Aynı tabloda yer alan Diyarbakır Kız Muallim Mektebi istatistikleri şu şekildedir; Mayıs 1926 gayesindeki talebe mevcudu başlığında tatbikat kısmında 147 talebe, tali kısımda 39 talebe ile genel toplamda 186 talebe mevcudu bulunmaktadır. Tatbikat kısmı başlığında imtihan arifesinde ki talebe mevcudu 146, imtihana iştirak eden talebe sayısı 138, imtihana iştirak edemeyen talebe sayısı ise 8 olarak tabloda belirtilmektedir. Yapılan imtihan neticesinde imtihandan geçen 93 talebe, ikmale kalan 5 talebe, ibka edilen talebe sayısı 34, genel toplamda 132 talebe bulunmaktadır. İkmal neticelerinde, geçene talebe sayısı 1, ibka edilen talebe sayısı 4, genel toplamda 5 talebe mevcudu bulunmaktadır. İmtihanda ve ikmalde şehadetname alanların mevcutları şu şekildedir; Aliyyul Ala alan talebe sayısı 6 olarak belirtilmektedir. Tali kısım talebelerde imtihan arifesindeki talebe sayısı 14, imtihana iştirak eden talebe

sayısı 13, imtihana iştirak etmeyen talebe sayısı ise 1 olarak verilmektedir. Tali kısım talebelerde imtihan neticelerinde geçen 13 talebe bulunmaktadır. Tatbikat ve tali kısımların umumi imtihan arifesindeki mevcutlarının genel toplamında 160 talebe bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 54-55).

İlk yatı mekteplerinin muallim ve bina vaziyetlerinde yer alan Ergani ilk yatı mektebinin istatistikleri yer almaktadır. Kadro mucibince (kadro gereğince) başlığında idari heyette 4 çalışan, muallim sayısı 5, genel toplamda 9 kadro bulunmaktadır. Bilfiil (bizzat) çalışan idari heyet asil 3, vekil 1 çalışan olarak verilmektedir. Bilfiil çalışan muallim asil 4, vekil 1 olarak belirtilmektedir. Menşeiler başlığında idari heyet menşeileri ise şu şekildedir; darülfünun mezunu 1 çalışan, orta mektep mezunu 2 çalışan, ilk muallim mektebi mezunu 1 çalışan ile genel toplamda 4 çalışan menşei tabloda verilmektedir (MVİM, 1928, s. 66-67). Muallimlerin menşeilerinde ise orta mektep mezunu 1 muallim, ilk muallim mektebi mezunu 4 ile genel toplamda 5 muallim bulunmaktadır.

İlk yatı mekteplerinin muallim ve bina vaziyetleri tablosunda Ergani ilk yatı mektebinin bina vaziyeti ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Buna göre binanın ait olduğu cihet hazineye aittir. Binanın kıymeti 380 lira olarak belirtilmektedir. Bina sayısının 1 olduğu ve elverişli olmadığı tabloda rakamla belirtilmektedir(MVİM, 1928, s. 67).

Bir önceki sayfanın devam tablosu olarak ilk yatı mekteplerinin talebe vaziyetleri gösterilmektedir. Buna göre Ergani ilk yatı mektebi Mayıs 1926'daki talebe mevcudu nehari talebe sayısı 76, Leyli meccani talebe sayısı 47 ile genel toplamda 123 talebe bulunmaktadır. İmtihan arifesinde ki talebe mevcudu 122, imtihana iştirak eden talebe sayısı 117, imtihana iştirak etmeyen talebe sayısı ise 5 olarak belirtilmektedir. Umumi imtihanlar neticesinde Şehadetname alan talebe sayısı 6, terfi eden talebe sayısı 81, ikmale kalan talebe sayısı 6, ibka edilen talebe sayısı 24 ile genel toplamda 117 talebe bulunmaktadır. İkmal imtihanlarının neticesinde ibka edilen talebe sayısı 6 olarak tabloda belirtilmektedir (MVİM, 1928, s. 68).

Vilayetlerin mekteplerinin talebe sayıları, muallim durumları, muallimlerin menşeileri ve muallimlerin yaş aralığı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Buna göre; Ergani merkez vilayetinde erkek mektep sayısı 8, kız mektep sayısı 1 olarak verilmektedir. Kadroya göre muallim adedi ise 19 olarak verilmektedir. Geçen seneden devir-i münhal muallimlikler başlığında asil erkek muallim 12, asil kadın muallim 2, münhaller (açık boş) muallim kadrosu ise 5 olarak belirtilmektedir. Fiilen mevcut muallimlerin

menşeilerinde Muallim mektebi mezunu 5 erkek muallim bulunmaktadır. Diğer menşeilerden ise 8 erkek muallim ile 2 kadın muallim bulunmaktadır. Mevcut muallimlerin yaşları başlığında 20-25 yaş aralığında 10 muallim, 25-30 yaş aralığında 2 muallim, 40-45 yaş aralığında ise 2 muallim olduğu tabloda tespit edilmektedir. Benzer tabloda Diyarbakır merkez vilayetinde, erkek mektep sayısı 3, kız mektep sayısı ise 1 olarak verilmektedir. Kadroya göre muallim adedi başlığında ise 15 adet muallim kadrosu bulunduğu tespit edilmektedir (MVİM, 1928, s. 82-83). Geçen seneden devir-i münhal muallimlikler başlığında asil 14 erkek muallim, asil 1 kadın muallim sayısı verildiği tespit edilmektedir. Fiilen mevcut muallimlerin menşeileri başlığında yüksek mektep mezunu 1 erkek muallim bulunmaktadır. Muallim mektebi mezunu 10 erkek ile 1 kadın muallim mevcuttur. Diğer menşeilerden ise 1 erkek muallim bulunmaktadır. Mevcut muallimlerin yaşları başlığında 20-25 yaş aralığında 7 muallim, 25-30 yaş aralığında 6 muallim, 30-35 yaş aralığında 1 muallim 40-45 yaş aralığında ise 1 muallim bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 82-83). Diyarbakır vilayetinde tedrisatın esas başlığında medresenin tedrisata başladığı tarih 9/15 olarak verilmektedir. Mektebin tedrisata başladığı nihayet verildiği tarih ise 5/15 olarak verilmektedir. Program mucibince iştigal edilmesi gelen 196 olarak verilmektedir. İbka edilen ve edilemeyen beyan başlığında fiilen tedrisata iştigal edilen 122, talimatname mucibince resmi tatil ve milli günler 64 olarak tabloda gösterilmiştir. Devamsızlık başlığında ise diğer sebeplerden yapılan devamsızlık sayısı 390 olarak mecmuada belirtilmektedir (MVİM, 1928, s. 82-83).

Diyarbakır vilayeti Silvan kazasında ki istatistikler ise mecmuada şu şekilde verilmektedir; erkek mektep sayısı 2, kız mektep sayısı ise 1 olarak verilmektedir. Silvan vilayetinde kadroya göre muallim adedi 4 olarak verilmektedir. Geçen seneden devir-i münhal muallimliklerde asil erkek 3, asil kadın muallim 1 adet bulunmaktadır. Fiilen mevcut muallimlerin menşeilerinde muallim mektebi mezunu erkek 1 muallim, diğer menşeilerden erkek 2 muallim ile kadın 1 muallim mevcudu bulunmaktadır. Mevcut muallimlerin yaşları başlığında ise 20-25 yaş aralığında 4 adet muallim bulunduğu mevcut tabloda görülmektedir (MVİM, 1928, s. 82-83). Diyarbakır vilayeti Lice kazasında verilen bilgilere göre, erkek mektep adedi 3, kız mektep adedi ise 2 olarak verilmektedir. Kadroya göre muallim adedi ise 5 olarak ayrı bir başlıkta belirtilmektedir. Geçen seneden devir-i münhal muallimliklerde asil erkek 4 muallim, kadın asil 1 muallim bulunmaktadır. Fiilen mevcut muallimlerin menşeilerinde muallim mektebi mezunu 1 erkek muallim, diğer menşeilerden 3 erkek muallim ile 1 kadın muallim bulunmaktadır.

Mevcut muallimlerin yaşlarında 20-25 yaş aralığında 4 muallim, 25-30 yaş aralığında 1 muallim mekteplerde çalışmaktadır (MVİM, 1928, s. 82-83).

Diyarbakır vilayeti Derik kazasında erkek mektep sayısı 1 olarak belirtilmektedir. Kadroya göre muallim adedi ise 1 olarak verilmiştir. Geçen seneden devir-i ünhal muallimliklerde erkek asil muallim sayısı 1 olarak tabloda yer almaktadır. Fiilen mevcut muallimlerin menşeilerinde muallim mektebi mezunu 1 erkek muallim mevcuttur. Son olarak mevcut muallimlerin yaşlarında 20-25 yaş aralığında 1 muallim olduğu tabloda belirtilmektedir. Derik kazasının istatistiklerinde tedrisatın esas başlığı altında medresenin tedrisata başladığı tarih 10/1 olarak belirtilmektedir. Mektebin tedrisata nihayet verildiği tarih 5/15 olarak belirtilmiş, program mucibince iştigal edilmesi gelen kısmında 194 rakamı verilmektedir. Tedrisatın ibka edilen ve edilemeyen beyanı kısmında fiilen tedrisata iştigal edilen 181, talimatname mucibince resmi tatil ve milli günler 13 genel toplamda 194 olarak tabloda belirtilmektedir (MVİM, 1928, s. 82-83). Diyarbakır vilayeti Beşiri kazasında verilen istatistiklerde erkek mektep adedi 1 olarak belirtilmektedir. Kadroya göre muallim adedi 2 olarak belirtilmektedir. Geçen seneden devir-i münhal muallimliklerde asil erkek 2 muallim bulunmaktadır. Münhal yani açık kadroda ise 1 muallim bulunmaktadır. Fiilen mevcut muallimlerin menşeilerinde muallim mektebi mezunu erkek 1 muallim bulunmaktadır. Mevcut muallimlerin yaşları kısmında 20-25 yaş aralığında 1 muallim olduğu tabloda tespit edilmektedir (MVİM, 1928, s. 82-83).

Ergani merkez vilayetinde 13 dershaneli sınıf bulunmaktadır. Talebe vaziyetleri başlığında geçen seneden devir olunan ve ders senesi ibtidasındaki mevcut sınıflar kısmında 1 sınıflı erkek talebe sayısı 132, 1 sınıflı kız talebe sayısı 24 olarak verilmektedir. 2 sınıflı talebe mevcudunda erkek talebe sayısı 72, kız talebe sayısı 11 olarak belirtilmektedir. 3 sınıflı erkek talebe mevcudu 40, 3 sınıflı kız talebe mevcudu ise 3 olarak belirtilmektedir. 4 sınıflı talebe mevcudunda erkek talebe sayısı 40, kız talebe sayısı 4 olarak verilmektedir. 5 sınıflı talebe mevcutlarında erkek öğrenci sayısı 18 olarak belirtilmiş, kız öğrenci mevcuduna ise rastlanmamaktadır. Genel toplamda erkek öğrenci sayısı 285, kız öğrenci mevcudu 42 olarak tabloda verilmektedir. Ders senesi zarfında ikiden mektebe girenler kısmında ikiden gelen erkek öğrenci sayısı 52 olarak verilmektedir. Kız öğrencilerden ise mektebe gelen öğrenci bulunmamaktadır. Devam eden tabloda bir sene içerisinde ikiden nakil olunanlarla tahsili terk edenler kısmında vefat veya sene geçtiği için mektepten men olan erkek öğrenci sayısı 3 olarak tabloda

gösterilmektedir (MVİM, 1928, s. 106-107). Sair sorunlar nedeni ile tahsili terk eden erkek öğrencilerden 65 kişi, kız öğrencilerden ise 2 kişi bulunmaktadır. Umumi imtihan arife veya yoklama neticesindeki mevcut kısmında 1. Sınıflarda 131 erkek talebe, 22 kız talebe mevcuttur. 2. Sınıflarda 66 erkek talebe, 11 kız talebe mevcudu bulunmaktadır. 3. Sınıflarda 33 erkek talebe ile 3 kız talebe mevcudu bulunmaktadır. 4. Sınıflarda 22 erkek talebe ile 4 kız talebe mevcudu bulunmaktadır. 5. Sınıflarda ise 17 erkek talebe bulunurken, kız talebe mevcudu bulunmamaktadır. Genel toplamda umumi imtihan arifesinde veya yoklama neticesindeki mevcut erkek öğrencilerde 269, kız öğrencilerde ise 40 talebe mevcudu bulunmaktadır. İmtihan arifesindeki mevcuda göre talebe babalarının meslekleri kısmında, çiftçi zirai 167 kişi, ticaret ve zanaat erbabı 35, askeri ve sivil memur 26, serbest meslek 47 olarak tabloda belirtilmektedir (MVİM, 1928, s. 106-107).

Diyarbakır merkez vilayetinde 12 dershaneli sınıf olduğu belirtilmektedir. Talebe vaziyetlerinde geçen seneden devir olunan ve ders senesi ibtidasındaki mevcut kısmında 1 sınıflılarda erkek talebe sayısı 111, kız talebe sayısı ise 29 olarak belirtilmektedir. 2 sınıflılarda erkek talebe sayısı 65, kız talebe sayısı 20 kişi bulunmaktadır. 3 sınıflı erkek öğrenci sayısı 39, kız öğrenci sayısı 9 olarak verilmektedir. 4 sınıflılarda erkek 23 talebe, kız öğrenci ise bulunmamaktadır. 5 sınıflılarda ise 16 erkek öğrenci bulunmakta kız öğrenci mevcudu ise bulunmamaktadır. Ders senesi zarfında ikiden mektebe girenler kısmında ikiden mektebe giren erkek öğrenci sayısı 59, kız öğrenci sayısı ise 97 olarak belirtilmektedir. Bir sene içerisinde ikiden nakil olunanlarla tahsili terk edenler kısmında vefat veya sene geçtiği için mektepten men olunan erkek öğrenci sayısı 2, kız öğrenci sayısı 2 olarak belirtilmektedir. Sair sorunlardan dolayı 54 erkek öğrenci, 31 kız öğrenci tahsili terk etmiş olduğu tabloda belirtilmektedir. Umumi imtihan arife veya yoklama neticesinde mevcut başlığında 1. Sınıf erkek öğrenci sayısı 126, kız öğrenci sayısı 83 olarak verilmektedir. 2.sınıf erkek öğrenci sayısı 72, kız öğrenci sayısı ise 27'dir. 3.sınıf erkek öğrenci sayısı 25, kız öğrenci sayısı 10, 4.sınıf erkek öğrenci sayısı 17, kız öğrenci bulunmamakta, 5.sınıf erkek öğrenci sayısı 17, kız öğrenci bulunmamaktadır. Genel toplamda 257 erkek öğrenci, 122 kız öğrenci mevcudu bulunmaktadır. İmtihan arifesindeki mevcuda göre talebe babalarının meslekleri başlığında verilen bilgiler şöyledir; çiftçi zirai 57, ticaret ve zanaat erbabı 159, askeri ve sivil memur 15, serbest meslek 73, diğer mesleklerden ise 77 veli bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 108-109).

Diyarbakır vilayeti Silvan kazasında 4 dershaneli mektep mevcuttur. Geçen seneden devir olunan ve ders senesi ibtidasındaki mevcutlar başlığında 1 sınıflılarda 27 erkek öğrenci ile 16 kız öğrenci bulunmaktadır. 2 sınıflılarda 14 erkek öğrenci ile 3 kız öğrenci bulunmakta, 3 sınıflılarda 18 erkek öğrenci ile 3 kız öğrenci bulunmakta, 4 sınıflılarda 2 erkek öğrenci bulunmakta, 5 sınıflılarda 10 erkek öğrenci bulunmakta olduğu tabloda verilmektedir. Silvan kazasında bir sene içerisinde ikiden nakil olunanlarla tahsili terk edenlerden sair sorunlar nedeniyle 2 erkek öğrenci ile 1 kız öğrenci bulunmaktadır. Umumi imtihan arife veya yoklama neticesindeki mevcutlar başlığında 1. Sınıflarda 31 erkek öğrenci ile 15 kız öğrenci bulunmaktadır, 2. Sınıflarda 9 erkek öğrenci ile 3 kız öğrenci bulunmakta, 3.sınıflarda 17 erkek öğrenci ile 3 kız öğrenci, 4.sınıflarda 2 erkek öğrenci, 5.sınıflarda 10 erkek öğrenci bulunmaktadır. İmtihan arifesindeki mevcuda göre talebe babalarının meslekleri başlığında ticaret ve zanaat erbabında 58, askeri ve sivil memur 4, serbest mesleklerde 15, diğer mesleklerden 13 veli bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 108-109).

Diyarbakır vilayeti Lice kazasında 6 dershaneli mektep bulunmaktadır. Geçen seneden devir olunan ve ders senesi ibtidasındaki mevcutlar başlığında verilen bilgilere göre, 1 sınıflı erkek öğrenci sayısı 41, kız öğrenci sayısı 27'dir. 2 sınıflı erkek öğrenci sayısı 35, kız öğrenci sayısı 8'dir. 3 sınıflı erkek öğrenci sayısı 30, 4 sınıflı erkek öğrenci sayısı 10, 5 sınıflı erkek öğrenci sayısı ise 10 olarak tabloda verilmektedir. 3,4 ve 5 sınıflılarda kız öğrenci mevcudu bulunmamaktadır. Genel toplamda 126 erkek öğrenci ile 35 kız öğrenci mevcudu bulunmaktadır. Ders senesi zarfında ikiden mektebe girenler başlığında ikiden mektebe gelen erkek öğrenci 17, kız öğrenci ise 5 olarak verilmektedir. Bir sene içerisinde ikiden nakil olunanlarla tahsili terk edenler başlığında sair sorunlar nedeniyle 2 erkek öğrencinin tahsili terk ettiği görülmektedir. Umumi imtihan arife veya yoklama neticesindeki mevcutlar başlığında 1. Sınıf 55 erkek öğrenci ile 32 kız öğrencisi bulunmakta, 2.sınıf 36 erkek öğrenci ile 8 kız öğrencisi bulunmakta, 3. Sınıflarda 28 erkek öğrenci, 4. Sınıflarda 10 erkek öğrenci, 5. Sınıflarda ise 12 erkek öğrenci mevcudu bulunmaktadır. 3, 4 ve 5. Sınıflarda kız öğrenci mevcudu bulunmamaktadır. İmtihan arifesindeki mevcuda göre talebe babalarının meslekleri başlığında çiftçi zirai 5, ticaret ve zanaat erbabı 72, askeri ve sivil memur 32, serbest meslekler 24, diğer mesleklerden ise 6 veli bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 108-109). Diyarbakır vilayeti Derik kazasında 1 dershaneli mektep bulunmaktadır. Geçen seneden devir olunan ve ders senesi ibtidasındaki mevcutlar başlığında 1 sınıflı erkek öğrenci sayısı 17, 2 sınıflı erkek öğrenci

sayısı 20, 3 sınıflı erkek öğrenci sayısı 13, 4 sınıflı erkek öğrenci sayısı 12 ve 5 sınıflı erkek öğrenci sayısı 10 olarak verilmektedir. Genel toplamda 72 erkek talebe mevcudu bulunmaktadır. Kız öğrenci mevcudu ise bulunmamaktadır. Bir sene içerisinde ikiden nakil olunanlarla tahsili terk edenler başlığında sair sorunlarla kısmında 3 erkek öğrenci bulunmaktadır. Umumi imtihan arife veya yoklama neticesindeki mevcutlar başlığında 1. Sınıf erkek 16 öğrenci, 2. Sınıf erkek 20 öğrenci, 3. Sınıf erkek 12 öğrenci, 4. Sınıf erkek 12 öğrenci ve 5. Sınıf erkek 9 öğrenci bulunmaktadır. Genel toplamda 69 erkek öğrenci olduğu, kız öğrenci mevcudunun ise bulunmadığı tablodan tespit edilmiştir. İmtihan arifesindeki mevcuda göre talebe babalarının meslekleri başlığında, çiftçi zirai 25, ticaret ve zanaat erbabı 2, askeri ve sivil memur 12, serbest mesleklerde 13, diğer mesleklerde ise 17 veli bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 108-109).

Diyarbakır vilayeti Beşiri kazasında 2 dershaneli mektep bulunmaktadır. Geçen seneden devir olunan ve ders senesi ibtidasındaki mevcut başlığına göre 1 sınıflı erkek öğrenci sayısı 9, 2 sınıflılarda erkek öğrenci sayısı 8, 3 sınıflılarda erkek öğrenci sayısı 6, 4 sınıflılarda erkek öğrenci sayısı 4, 5 sınıflılarda erkek öğrenci sayısı 3 olarak belirtilmektedir. Kız öğrenci mevcudu ise Beşiri kazası mekteplerinde bulunmamaktadır. Ders senesi zarfında ikiden mektebe girenler başlığında ikiden gelen talebelerde erkek öğrenci sayısı 5 olarak verilmektedir. Bir sene içerisinde ikiden nakil olunanlarla tahsili terk edenler başlığında sair sorunlardan dolayı 2 erkek öğrenci bulunmaktadır. Umumi imtihan arife veya yoklama neticesindeki mevcutta 1. Sınıflarda erkek öğrenci sayısı 14, 2. Sınıflarda erkek öğrenci sayısı 7, 3. Sınıflarda erkek öğrenci sayısı 5, 4. Sınıflarda erkek öğrenci sayısı 4 ve 5. Sınıflarda erkek öğrenci sayısı 3 olarak verilmektedir. Beşiri kazasında mekteplerde kız öğrenci mevcuduna rastlanmamaktadır. İmtihan arifesindeki mevcuda göre talebe babalarının meslekleri başlığında çiftçi zirai 11, ticaret ve zanaat erbabı 6, askeri ve sivil memur 6, serbest mesleklerden 7, diğer mesleklerden 3 olarak belirtilmektedir (MVİM, 1928, s. 108-109).

Umumi imtihan veya yoklama neticeleri tablosu bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 130-131). Ergani vilayetinde imtihandan geçen 216 erkek öğrenci, 26 kız öğrenci bulunmaktadır. İmtihanda ikmale kalanlardan 14 erkek öğrenci bulunmaktadır. İmtihana dönenlerden 39 erkek öğrenci, 14 kız öğrenci bulunmaktadır. İkmalde geçen 8 erkek öğrenci bulunmaktadır. İkmalde sınıfı dönenlerden 6 erkek öğrenci bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 130-131).

Tablonun devamında mektep binası ve demirbaş eşyalarla ilgili genel bilgiler verilmektedir. Bu bilgilere göre Ergani vilayeti mektep binasının muhammen bedeli 5626 olarak belirtilmektedir. Vilayet içerisinde yer alan mektep binalarının 9'unun da kargir yapıda olduğu tabloda verilmektedir. Bu binalardan 3 tanesi elverişli, 6 tanesi ise elverişli değil olarak tabloda gözükmektedir. Müsait bahçesi ise var olduğu tabloda belirtilmiş. Mektep binalarının ait olduğu cihet kısmında, milli emlağa ait 9 mektep binası bulunmaktadır. Demirbaş eşya başlığında idareye ait kafi 1 eşya, gayri kafi 7 eşya, tedrisata ait kafi 1, gayri kafi 1 eşya, kütüphaneye ait 1 kafi, 1 gayri kafi eşya bulunmaktadır. Muallim ve muallim muavinleri maaşları ise 10.464 lira, müstahdemin ücretleri 3.600 lira olduğu tabloda belirtilmektedir. Son olarak Ergani vilayeti mekteplerinde diğer bilimum mesarif[14]başlığında 16.437 lira olduğu yazılmaktadır (MVİM, 1928, s. 130-131).

Diyarbakır vilayetinde umumi imtihan veya yoklama neticeleri tablosunda, imtihandan geçen 163 erkek öğrenci, 60 kız öğrenci bulunmakta. İmtihanda ikmale kalan erkek öğrenci 21, kız öğrenci sayısı ise 4 olarak belirtilmiş. İmtihanda dönenler erkek öğrenci sayısı 73, kız öğrenci sayısı 58 olarak verilmiş. Umumi imtihan veya yoklama neticelerinde ikmalde geçen erkek öğrenci sayısı 12, kız öğrenci sayısı 3 olarak verilmiş. İkmalde dönen erkek öğrenci sayısı 9, kız öğrenci sayısı 1 olarak tabloda verilmektedir. Diyarbakır Vilayeti'nin mektep binasının inşa tarihi vesair evsafı başlığında muhammen bedeli (tahmini geliri) 16.500 lira, senelik kirası ise 525 lira olarak verilmiş. Diyarbakır vilayeti mekteplerinin bina yapısında 4 adet kargir yapı bulunmakta, bunlardan 2'si elverişli 2'si ise elverişli değil olarak tabloda belirtilmektedir. Mektep binasının müsait bahçesi var olarak yazılmaktadır. Mektep binasının ait olduğu cihet başlığında Milli emlağa bağlı 2 mektep, hususi idarelere ait 2 mektep binası bulunmaktadır. Demirbaş eşyalarda idareye ait gayri kafi 1 eşya, tedrisata ait gayri resmi 1 eşya bulunmaktadır. Muallim ve muallim muavinleri maaşları 7.508 lira olarak belirtilmiş. Müstahdemin ücretleri ise 3.060 lira olarak belirtilmiş (MVİM, 1928, s. 132-133).

Diyarbakır vilayeti Silvan kazasında umumi imtihan veya yoklama neticeleri başlığında, imtihanda geçen erkek öğrenci sayısı 52, kız öğrenci sayısı 13 olarak verilmiş. İmtihanda ikmale kalan erkek öğrenci sayısı 2, kız öğrenci ise bulunmamaktadır. İmtihanda dönenler öğrencilerden 15 erkek öğrenci, 8 kız öğrenci bulunmaktadır. Umumi imtihan veya yoklama neticelerinde ikmalde geçen 1 erkek öğrenci, ikmalde dönen 1

[14] Giderler.

erkek öğrenci bulunmaktadır. Silvan kazasının mektep binasının inşa tarihi vesair evsafı başlığında senelik kirası 48 lira olarak belirtilmiş. Bina yapısında kargir yap 2 bina, ahşap yapı ise 1 bina bulunmaktadır. Bu binaların elverişli olmadığı ve müsait bir bahçesi olduğu tabloda belirtilmiş. Silvan kazasının mektep binalarının ait olduğu cihet başlığında, Milli emlağa ait 1, evkafa ait 1 bina, eşhasa[15]ait 1 bina bulunmaktadır. Demirbaş eşyalarda idareye ait gayri kafi 1 eşya, tedrisata ait gayri kafi 1 eşya olduğu tabloda verilmektedir. Silvan kazası mekteplerinde muallim ve muallim muavinleri maaşları 1.832 lira, müstahdemin ücreti 300 lira olarak tabloda verilmektedir (MVİM, 1928, s. 132-133).

Diyarbakır vilayetine bağlı Lice kazasında umumi imtihan veya yoklama neticelerinde imtihanda geçen erkek öğrenci sayısı 95, kız öğrenci sayısı 31 olarak belirtilmiş. İmtihanda dönen erkek öğrenci sayısı 46, kız öğrenci sayısı 9 olarak belirtilmiş. Lice kazasının mektep binalarının muhammen bedeli 1000 lira olarak belirtilmiş. Mektep binasının senelik kirası 257 lira olarak belirtilmiş. Mektep binalarının yapısında 5 adet kargir yapı olduğu tabloda belirtilmektedir. Bu binaların 5'i elverişli değil olarak işaretlenmektedir. Müsait bahçesinin ise var olduğu gene tablo içerisinde belirtilmektedir. Lice kazasının mektep binalarının ait olduğu cihet hususi idarelere olduğu tabloda belirtilmektedir. Demirbaş eşyalarda idareye ait gayri kafi 4 eşya, tedrisata ait gayri kafi 4 eşya bulunmaktadır. Muallim ve muallim muavinleri maaşları 2076 lira, müstahdem ücreti 480 lira olduğu tabloda belirtilmektedir (MVİM, 1928, s. 132-133).

Diyarbakır vilayeti Derik kazasında umumi imtihan veya yoklama neticelerinde geçen erkek öğrenci sayısı 59 olarak belirtilmiş (MVİM, 1928, s. 132-133). İmtihanda ikmalde kalan erkek öğrenci sayısı 10 olarak tabloda belirtilmektedir. Umumi imtihan veya yoklama neticesinde ikmalde geçen erkek öğrenci sayısı 10 olarak belirtilmektedir. Derik kazası mektep binaları ile ilgili bilgilerin olduğu başlıkta, muhammen bedeli 100 lira olarak belirtilmektedir. Mektep binasının 1 adet olduğu ve ahşap yapıda olduğu, binanın elverişli olduğu ve bahçesinin var olduğu aynı tabloda belirtilmektedir. Binanın ait olduğu cihet milli emlak olarak belirtilmiş. Demirbaş eşyalar başlığında idareye ait ve gayri kafi 1 eşya, tedrisata ait ve gayri kafi 1 eşya bulunmaktadır. Muallim ve muallim muavinleri maaşı 156 lira, müstahdem ücreti 120 lira ve diğer bilimum mesarif 150 lira olarak tabloda belirtilmektedir (MVİM, 1928, s. 132-133).

[15] Özel Şahıs.

Diyarbakır vilayeti Beşiri kazasında umumi imtihan veya yoklama neticelerinde geçen erkek öğrenci sayısı 25, imtihanda dönen erkek öğrenci sayısı 8 olarak belirtilmektedir. Beşiri kazasının mektep bina vaziyeti ile ilgili bilgilerde, binanın ahşap yapıda olduğu, elverişli bina olduğu ve bahçesinin olduğu belirtilmektedir. Mektep binasının ait olduğu cihet milli emlak olarak belirtilmektedir. Demirbaş eşyalarda idareye ait ve gayri kafi 1 eşya, tedrisata ait ve gayri kafi 1 eşya bulunmaktadır. Muallim ve muallim muavinleri maaşı 708 lira, müstahdem maaşı 120, diğer bilumum mesarif ücreti ise 170 lira olarak belirtilmektedir (MVİM, 1928, s. 132-133).

İhsaiyat Mecmuası'nda Ana mekteplerin hakkında umumi malumat başlığı yer almaktadır (MVİM, 1928, s. 142-143). Bu başlığa göre, Diyarbakır vilayeti hakkında ki bilgiler şu şekildedir; Mektep 1 adet olarak verilmiş, talebe adedi sınıflara göre dağılımında Filiz sınıfı 31 talebe, Gonca sınıfı 31 talebe, gül sınıfı 28 talebe ile genel toplamda 90 talebe mevcuttur. Talebeleri senelere göre ayırdığımızda 3 sene 15 talebe, 4 sene 39 talebe, 5 sene 20 talebe, 6 sene 15 talebe ve 7 sene 10 talebe mevcuttur. Talebe babalarının meslekleri başlığında neccar (marangoz) 15 veli, esnaf ve zanaat erbabı 20 veli, Memur asker ve sivil 15 veli, Ulema ve zürra(çiftçi) 10 veli, servet sahibi 32 veli, diğer mesleklerden ise 20 veli bulunmaktadır. Mektebi bırakanlar başlığında adi hastalıktan kaynaklı 32 talebe, vefat sebebiyle okulu bırakan 2 talebe bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 142-143). Ana mekteplerde bulunan muallimlerin menşeilerinde, diğer menşeilerden mezun 1 muallim bulunmaktadır. Tablonun devamında mektep binasının evsafı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Buna göre mektep binası taş ve tuğla yapısında olduğu yazmaktadır. Binanın 1 katlı olduğu ve 3 dershaneden oluştuğu, binanın gayri sıhhi olduğu tabloda rakamlarla belirtilmektedir. Muallim adeti ilk maaşlarına göre 601-1000 lira arasında 1 muallim, senelerine göre 25-40 yaş aralığında 1 muallim olduğu tabloda tespit edilmektedir. Hademe adedi ise 1 olarak belirtilmiş. Mektebin bir senelik masrafları başlığı altında Ma'tahsisat maaşları 420 lira, hademe ücretleri 240 lira, müteferrika maaşı 300 lira olarak belirtilmektedir. Son olarak mektebin demirbaş eşyası 4 adet olarak belirtilmektedir (MVİM, 1928, s. 142-143).

Diyarbakır Süryani Muhtelit mektebi ile ilgili istatistikler verilmektedir. Bu bilgilere göre, mektebin mevcut muallim kadrosunda 4 erkek muallim ile 2 kadın muallim bulunmaktadır. Muallimlerin menşeileri başlığında Ehliyetnamesiz 5 muallim, diğer menşeilerden mezun 1 muallim bulunmaktadır. Muallimlerin milletleri başlığında Türk 2 muallim, diğer milletlere mensup 4 muallim bulunmaktadır. Muallimlerin mezheplerinde

İslam 2 muallim, 4 Ortodoks muallim bulunmaktadır. Muallimlerin yaşları 31-40 yaş aralığındadır. Muallim maaşları başlığında 600 kuruşa kadar 5 muallim almakta, 1001-2000 lira arasında ise 1 muallim almaktadır (MVİM, 1928, s. 172-173). Diyarbakır Süryani Muhtelit mektebinde müstahdimin adi hademe olarak 1 çalışan olduğu tabloda gözükmektedir. Okulun senelik maaşlarında muallim maaşı 900 lira, hademe ücretleri ise 180 lira olarak belirtilmektedir. Mesarif-i umuiyenin karşılığı başlığında talebeden alınan ücretler 240 lira, hükümetin muavenetinden 396 lira, diğer varidatlardan 684 lira olduğu tabloda belirtilmektedir. Süryani mektebinin bir senelik sarfiyatı tamirata 22 lira, mahrukata 22 lira, müteferrikaya 120 lira ve saireye 524 lira bir senelik sarfiyatı olduğu tabloda gösterilmektedir. Muhtelif menabiden tamir edilen senelik varidat toplamı 1320 lira, bir senelik sarfiyat toplamı ise 688 lira olarak belirtilmektedir (MVİM, 1928, s. 172-173).

Diyarbakır Süryani Muhtelit mektebi yer almaktadır (MVİM, 1928, s. 188-189). Buna göre mektebin derecesi ilkokul seviyesindedir. Mektebin sınıfı muhtelit (karma) olarak 2 sınıf bulunmaktadır. Okulun talebe sayısında Nehari kız talebe 70, nehari erkek talebe 45 olarak belirtilmektedir. Birinci sınıflarda nehari kız öğrenci 40, nehari erkek öğrenci 25 olarak belirtilmektedir. İkinci sınıflarda nehari kız öğrenci sayısı 30, nehari erkek öğrenci sayısı 20 olarak belirtilmektedir. Ders senesi zarfında tahsili terk eden talebelerden Sair suretlerle 35 talebe bulunmaktadır. Umumi imtihan arifesinde talebe mevcudunda ilk kısım nehari erkek 45 öğrenci, nehari kız 35 öğrenci bulunmaktadır. Umumi imtihan neticesinde imtihanda sınıfı geçen Nehari kız 45 öğrenci, nehari erkek 35 öğrenci bulunmaktadır (MVİM, 1928, s. 188-189).

Diyarbakır Süryani muhtelit mektebinde talebe babalarının meslekleri şu şekilde verilmektedir; Sahib-i servet 10 veli, zanaat erbabı 15 veli, tacir 5 veli, esnaf 10 veli, amele 20 veli bulunmaktadır. Diyarbakır Süryani muhtelit mektebinin derecesi ilk okul düzeyindedir. Müessesesi Eşya olarak geçmektedir. Müdir-i Mesul Şevket bey olarak geçmektedir. Ruhsatnamesinin tarihi 340 Kanunuevvel, Tarih-i Küşadı[16] 1925 olarak geçmektedir. Mektebin ait olduğu başlığında, diğer milletlere ait olduğu gösterilmektedir. Binanın ait olduğu cihet ise cemaat olduğu tabloda belirtilmektedir. Süryani mektebinin bina evsafında, Taş, tuğla ve tavan 1 bina olduğu, 1 katlı bir yapı olduğu ve 2 odasının mevcut olduğu tabloda belirtilmektedir. Mektep binasının yeri de hususi olduğu gene aynı tabloda belirtilmektedir. Bina 1881 yılında inşa edilmiş, son tamir gördüğü sene 1914

[16] Açılış Tarihi.

yılında olduğu tabloda gösterilmektedir. Mektep binasının hususi kıymeti 1120 lira olarak belirtilmektedir. Binanın ıslahı için 1000 lira lazım olduğu tabloda belirtilmektedir. Mektep binasına ait mütemmim eşya başlığında herhangi bir eşya sayısı belirtilmemektedir (MVİM, 1928, s. 188-189).

Sanayi mektepleri muallim, usta ve idare heyeti tablosunda, Diyarbakır sanayi mektebinde 8 muallim ve 15 usta bulunmaktadır. İdare heyetinde 1 müdür, 1 müdür muavini, 4 katib ve muhasebe, 3 memurin-i saire genel toplamda 9 idare heyeti bulunmaktadır. Müstahdemin 16'sı adi olarak tabloda gösterilmektedir. İdare ve tali heyetleriyle ve müstahdemin bir sene zarfında aldıkları maaş 11.014 lira, etaam[17] ve elbas[18] için 20.200 lira olduğu tabloda belirtilmektedir (MVİM, 1928, s. 254-255). Mahrukat ve müteferrika için verilen bütçe 1642 lira, tesisat ve Levazım-ı Dersiyye için verilen bütçe 1869 lira olarak belirtilmektedir. Sermaye-i mütedaviliyesi 9350 lira olarak kayıtlara geçmektedir. Sanayi mektepleri mevcut talebesinde Diyarbakır sanayi mektebinin mevcut talebesi 125 olarak gösterilmektedir. Leyli meccani 112 talebe, nehari meccani 13 talebe mevcuttur. Mevcut talebelerin mesleklerinde demirci 18 talebe, marangoz 30 talebe, terzi 32 talebe, kunduracı 27 talebe, çorap örmeci 16 talebe, matbaacı 2 talebe bulunmaktadır. İmtihan neticelerinde Neşet 3 talebe, Terfi 96 talebe ve ibka 26 talebe ile toplamda 125 talebe mevcuttur (MVİM, 1928, s. 254-255).

Maarif Vekâleti ihsaiyat mecmuasının 1925-1926 yılına ait istatistiklerinde son olarak Diyarbakır vilayetinde yer alan matbaalar ve gazetelerle ilgili bilgi yer almaktadır. Buna göre "*Vilayet merkezinde binası belediyeye, matbaası vilayete ait olan ve sekiz memurla idare edilen vilayet matbaası mevcuttur. Makine alet-i sairesinin kıymeti 10.000, senelik varidatı 2805, mesarifatı 8035 liradır. Bu matbaada vilayet namında haftalık resmi gazete ve mesleki, edebi ve içtimai olarak ayda bir defa ve on beş günde bir defa intişar etmektedir.*" Olarak bahsedilmektedir (MVİM, 1928, s. 266).

3.4. 1926-1927 Maarif Vekâleti İstatistik Yıllığı

Maarif Vekâleti istatistik yıllığı 1926-1927 yılına ait eğitim istatistikleri, devlet matbaası tarafından 1929'da yayınlanmıştır (MVİM, 1929). Yayın harf devriminden

[17] Yeme-içme.
[18] Giyim.

sonra basıldığı için yeni Türk alfabesi ile yazıldığını görmekteyiz. İstatistik yıllığı mukaddime ile başlamaktadır. Yıllığın ilk sayfasında 1926-1927 yılında Darülfünun, yüksek mektepler, Liseler, sanayi mektepleri, yatı mektepleri, Türk hususi mektepleri ve cemaat mektepleri ile ilgili bilgilerle başlamaktadır (MVİM, 1929, s. 1). Yıllığın diğer sayfalarında, İlahiyat fakültesi, Hukuk fakültesi, Tıp fakültesi, Darülfünun ve fakülteleri, Nefis San'atler mektebi, Mülkiye mektebi, yüksek muallim mektepleri, sanayi mektepleri, ecnebi ve cemaat mektepleri hakkında genel vaziyetleriyle ilgili detaylı bilgiler içermektedir. Ayrıca maarif müdürler, memurları ve muallimlerle alakalı mezun oldukları okul, yaşları, kıdemleri hakkında da detaylı içerikler bulunmaktadır. 227 sayfadan oluşan yıllıkta okuma-yazma oranları, Türkiye haritası ve harita üzerinde belirtilen mektepler, mevcut kütüphane ve müzeler, talebe oranları, mekteplerin tahsisatları ve Avrupa'daki Türk talebeler mevcut yıllığın son sayfasında yer almaktadır. Yıllığın içeriğinde, Türk hususi mektepleri, Cemaat mektepleri ve onların talebeleri hakkında detaylı bilgiler sunmaktadır. Bu mekteplerin muallim kadrosu, öğrenci babalarının meslekleri ve okutulan kitaplarla ilgili veriler dönem hakkında bizlere ipuçları vermektedir.

3.4.1. 1926-1927 Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası'na göre Diyarbakır vilayeti eğitim istatistikleri

Maarif müdürü ve memurlarıyla katip ve ilk tedrisat müfettişlerinin adet ve aylık maaşları tablosu yer almaktadır. Bu tabloda Diyarbakır vilayetinde maarif müdürü ve memur muavinleri başlığında maarif müdürünün her biri 40 lira maaş almakta ve 1 adet müdür bulunmaktadır. Başkatip olarak 1 görevli bulunmakta ve başkatiplerin her birinin 15 lira maaş aldığı gözükmektedir. Maarif müdür, memur ve katiplerinin bir aylık maaşlarının toplamı 55 lira olduğu tabloda gözükmektedir. İlk tedrisat müfettişleri kısmında bermucibi kadro 1 adet bulunmakta, fiilen mevcut 1 adet bulunmakta, bütçeye mevcut maaş miktarı ise 20 lira, verilen şehri maaş miktarı ise 20 lira olduğu tabloda belirtilmektedir (MVİM, 1929, s. 3).

Erkek orta mektepler ile imam hatip mekteplerinin ilk ve son yoklamaları ve umumi imtihan neticeleri tablosu yer almaktadır. Buna göre Diyarbakır vilayetinde yoklama ve imtihan arifesindeki mevcut talebe sayılarında 1. sınıflarda 72, 2.sınıflarda

38, 3.sınıflarda 13 öğrenci bulunmaktadır. İmtihanda 3.sınıflardan şehadetname alan 13 öğrenci bulunmaktadır. Notlarla doğrudan doğruya sınıfı geçenlerde 1. Sınıflarda 17 öğrenci, 2. Sınıflarda ise 8 öğrenci bulunmaktadır. İpka kalanlardan 1. Sınıfta 10 öğrenci, 2. Sınıflarda 7 öğrenci bulunmaktadır. Son yoklamaya tabi olanlardan 1. Sınıflarda 45 öğrenci, 2. Sınıflarda 23 öğrenci bulunmaktadır. Son yoklamada sınıfı geçen 1. Sınıf 33 öğrenci, 2. Sınıf 16 öğrenci bulunmaktadır. İpka kalan 1. Sınıf 11 öğrenci, 2. Sınıf 4 öğrenci bulunmaktadır. Tasdikname alan 1. Sınıflarda 1 öğrenci, 2. Sınıflarda 3 öğrenci bulunmaktadır. Kız ve erkek orta mekteplerinin memur ve muallimleri başlığı yer almaktadır. Bu tabloya göre Diyarbakır vilayetinde mevcut memurlarda asil 6 erkek memur bulunmaktadır. Mevcut muallimler başlığında asil erkek muallim sayısı 9 olarak belirtilmektedir. Mevcut muallimlerde vekil 2 erkek muallim bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 29).

Kız ve erkek orta mekteplerinin varidat ve sarfiyatı tablosu yer almaktadır. Bu tabloya göre Diyarbakır Erkek orta mektebinde bir sene zarfında mekteplere verdiği havale kısmında memur ve muallimlerin senelik maaşları yer almaktadır. Buna göre, asil maaş 3352 lira, tahsisat 6222 lira, maktu ücret 2100 lira olarak tabloda belirtilmektedir. İnşaat ve tamirat 1000 lira, sair masarifat 16.834 lira olarak belirtilmektedir. Sene zarfında yapılan masarifat başlığında, it'am 7010 lira, ilbas 445 lira olduğu tabloda tespit edilmektedir. Müteferrika, mahrukat ve kırtasiye 3465 lira, tesisat ve tedrisat levazmı 435 lira, sair her türlü masraf 243 lira olarak belirtilmiş. Maaş, tahsisat ve ücretten sarfiyat başlığında maaştan 3352 lira, tahsisattan 6222 lira, ücretten 2100 lira umumi yekunda 23.272 lira olduğu belirtilmiş. Vekaletin verdiği tahsisattan başka mektebin temin ettiği varidat başlığında, tedris ücretlerinden 3558 lira olduğu gözükmektedir (MVİM, 1929, s. 34).

Kız ve erkek muallim mekteplerinin umumi imtihan neticeleri yer almaktadır. Diyarbakır erkek muallim mektebinde yoklama ve imtihan arifesindeki mevcut talebe sayısı 1. Sınıflarda 33 olarak belirtilmiş. Notlarla doğrudan doğruya sınıfı geçen 12 öğrenci ipka kalan 7 öğrenci, son yoklamaya tabi olan 14 öğrenci bulunmaktadır. Son yoklamada sınıfı geçen 9 öğrenci, ipka kalan 4 öğrenci, ihraç edilen 1 öğrenci bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 38). 2. sınıflarda mevcut talebe sayısı 13 olarak belirtilmiş. Notlarla doğrudan doğruya sınıfı geçen 7 öğrenci, son yoklamaya tabi olan 6 öğrenci bulunmaktadır. Son yoklama da sınıfı geçen 6 öğrenci bulunmaktadır. 3.sınıflarda 12 mevcut talebe bulunmaktadır. Notlarla doğrudan doğruya sınıfı geçen 7 talebe

bulunmaktadır. Son yoklamaya tabi olan 5 öğrenci bulunmaktadır. Son yoklamada sınıfı geçen 5 talebe olduğu belirtilmiş. 4. sınıflarda 18 mevcut talebe bulunmaktadır. İmtihanda sınıfı geçen talebe sayısı 16 olduğu belirtilmiş. Notlarla doğrudan doğruya son yoklamaya tabi olan 2 öğrenci bulunmaktadır. Son yoklamada sınıfı geçen 2 öğrenci bulunmaktadır. 5. sınıflarda 12 mevcut talebe bulunmaktadır. İmtihanda şehadetname alan 11 öğrenci bulunmaktadır. İmtihanda ikmalde kalan 1 öğrenci mevcudu olduğu belirtilmiş. İkmalde şehadetname alan 1 öğrenci bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 38).

Kız ve erkek muallim mektepler ile imam hatip mekteplerinin memur ve muallim vaziyetleri başlığında bir tablo yer almaktadır. Diyarbakır Erkek muallim mektebinde ki istatistikler ise şu şekilde verilmektedir, mevcut memurlarda asil erkek 6 memur, mevcut muallimlerde asil erkek 13 muallim bulunmaktadır.

Bir önceki tablonun devamı ile birlikte bu tabloda muallim mekteplerinin varidatı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Diyarbakır erkek muallim mektebinde memur ve muallimlerin senelik maaşları kısmında asli maaş 8458 lira, tahsisat 17687 lira, maktu ücret 6270 lira olduğu belirtilmiş. İnşaat ve tamirat için 2000 lira, sair masarifat 27.950 lira olduğu, genel toplamda 62.365 lira olduğu tabloda belirtilmektedir (MVİM, 1929, s. 42).

Orta mekteplerde mevcut memur ve muallimlerin menşeileri tablosu yer almaktadır. Bu tabloya göre Diyarbakır vilayetinde Türk yüksek mektebi mezunu 1 erkek memur bulunmaktadır. Darülfünun mezunu 2 erkek memur bulunmaktadır. Orta mektep mezunu 1 erkek memur ile diğer menşeilerden mezun 2 erkek memur bulunduğu tabloda gösterilmektedir. Muallimlerin menşeinde, Türk yüksek mektebi mezunu 1 erkek muallim, Darülfünun mezunu 1 erkek muallim, Lise mezunu 1 erkek muallim, orta mektep mezunu 1 erkek muallim, diğer menşeilerden mezun 3 erkek muallim, muallim mektebi mezunu ise 4 erkek muallim ile birlikte toplamda 11 muallim görev almaktadır (MVİM, 1929, s. 46-47).

Muallim mekteplerinde mevcut memur ve muallimlerin menşeileri yer almaktadır. Bu tabloya göre Diyarbakır vilayeti memur menşeilerinde Darülfünun mezunu 2 erkek memur, muallim mektebi mezunu 2 erkek memur, diğer menşeilerinden mezun 2 erkek memur ile birlikte toplamda 6 memur bulunmaktadır. Muallimlerin menşeileri ise Türk yüksek mektep mezunu 2 erkek muallim, Darülfünun mezunu 3 erkek

muallim, orta mektep mezunu 1 erkek muallim, muallim mektebi mezunu 7 erkek muallim ile birlikte toplamda 13 muallim bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 50-51).

Erkek muallim mektebi tatbikat kısmının imtihan neticeleri yer almaktadır. Diyarbakır vilayetinde 1. Sınıflarda yoklama ve imtihan arifesindeki mevcut talebe sayısı 31 olarak belirtilmektedir. Notlarla doğrudan doğruya sınıfı geçenler 17, ipka kalanlar 11, son yoklamaya tabi olanlar 3 olarak belirtilmiş. 1. Sınıflarda son yoklamada sınıfı geçen 1 öğrenci, ipka kalan ise 2 öğrenci bulunmaktadır. 2. sınıflarda yoklama ve imtihan arifesindeki mevcut talebe sayısı 33 olarak belirtilmektedir. Notlarla doğrudan doğruya sınıfı geçen 25 öğrenci, ipka kalan 1 öğrenci, son yoklamaya tabi olan 7 öğrenci bulunmaktadır. Son yoklama da sınıfı geçen 7 öğrenci bulunmaktadır. 3. sınıflarda yoklama ve imtihan arifesindeki mevcut talebe sayısı 33 olarak belirtilmiş. Notlarla doğrudan doğruya sınıfı geçen 27 öğrenci bulunmaktadır. İpka kalan 3 öğrenci, son yoklamaya tabi olan 3 öğrenci bulunmaktadır. Son yoklamada sınıfı geçen 2 öğrenci, ipka kalan 1 öğrenci bulunmaktadır. 4. sınıflarda yoklama ve imtihan arifesindeki mevcut talebe sayısının 31 olduğu belirtilmiştir. Notlarla doğrudan doğruya sınıfı geçen 14 öğrenci, ipka kalan 10 öğrenci, son yoklamaya tabi olan 7 öğrenci olduğu belirtilmektedir. Son yoklamada sınıfı geçen 6 öğrenci, ipka kalan 1 öğrenci bulunmaktadır. 5. sınıflarda yoklama ve imtihan arifesindeki mevcut talebe 25 öğrenci olarak belirtilmiş. İmtihanda şehadet name alan 17 öğrenci bulunmaktadır. İpka kalan 5 öğrenci, ikmale kalan 3 öğrenci bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 52-53).

Kız ve erkek muallim mekteplerinin ilk kısım muallimleriyle Galatasaray ve Çamlıca'nın ilk kısım muallimlerinin menşeileri ve sarfiyat cetveli tablosu yer almaktadır (MVİM, 1929, s. 56-57). Bu tabloya göre Diyarbakır Erkek muallim mektebi tatbikat kısmında mevcutta asil 5 erkek muallim, vekil 1 erkek muallim bulunmaktadır. Mevcut muallimlerin menşeileri kısmında ise, muallim mektebi mezunu 6 muallim bulunmaktadır. Sene zarfında yapılan masarifat (masraflar-giderler) başlığında Diyarbakır erkek muallim mektebinde, it'am (yemek) 11.568 lira, ilbas 688 lira olarak belirtilmiştir. Müteferrika, mahrukat ve kırtasiye için 4985 lira, tesisat ve tedris levazımı için 1000 lira, inşaat ve tamirat için 1000 lira, sair her türlü masraf için 1931 lira olduğu tabloda belirtilmiştir. Maaş, tahsisat ve ücretten yapılan sarfiyat kısmında maaştan 8458 lira, fevkalade tahsisattan 17.687 lira, ücretten 6270 lira genel toplamda yapılan masarifat 53.587 lira olduğu belirtilmektedir (MVİM, 1929, s. 56-57).

Resmi ilk mekteplerin muallim vaziyetleri verilmiş olup, Diyarbakır merkez ve kazaları ile ilgili bilgiler yer almaktadır (MVİM, 1929, s. 78). Geçen seneden müdevver muallim mevcudunda Diyarbakır merkez kazasında asil 13 erkek muallim, asil 6 kadın muallim yer almaktadır. Muavin 9 erkek muallim, 4 kadın muallim yer almaktadır. Genel toplamda Diyarbakır merkez kazasında 22 erkek muallim ile 10 kadın muallim bulunmaktadır. Fiilen mevcut olanların menşeilerin başlığında muallim mektebi mezunu 10 erkek muallim ile 3 kadın muallim yer almaktadır. Diğer menşeilerden mezun, 12 erkek muallim ile 7 kadın muallim yer almaktadır. Mevcut muallimlerin yaşları kısmında 17-20 yaş aralığında 3 muallim, 20-25 yaş aralığında 10 muallim, 25-30 yaş aralığında 9 muallim, 30-35 yaş yaş aralığında 7 muallim, 40-45 yaş aralığında 2 muallim, 45-50 yaş aralığında 1 muallim bulunmaktadır. Mevcut muallimlerin kıdemleri kısmında 0-5 arası 21 muallim, 6-10 yaş arası 9 muallim, 10-15 arası 2 muallim bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 78).

Diyarbakır vilayeti Silvan kazasında, geçen seneden müdevver muallim mevcudunda asil 4 erkek muallim yer almakta, muavin 5 erkek muallim bulunmaktadır. Genel toplamda silvan kazasında 9 erkek muallim yer almaktadır. Fiilen mevcut olanların menşeileri kısmında muallim mektebi mezunu 4 erkek muallim, diğer menşeilerden mezun 5 muallim bulunmaktadır. Mevcut muallimlerin yaşlarında 20-25 yaş aralığında 3 muallim, 25-30 yaş aralığında 1 muallim, 30-35 yaş aralığında 3 muallim, 40-45 yaş aralığında 1 muallim, 45-50 yaş aralığında 1 muallim bulunmaktadır. Mevcut muallimlerin kıdemleri kısmında, 0-5 arası 7 muallim, 6-10 arası 1 muallim, 10-15 arası 1 muallim bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 78).

Diyarbakır vilayeti Lice kazasında, geçen seneden müdevver muallim mevcudunda asil 4 erkek muallim, muavin 5 erkek muallim ve muavin 2 kadın muallim yer almaktadır. Genel toplamda 9 erkek muallim, 2 kadın muallim bulunmaktadır. Fiilen mevcut olanların menşeileri kısmında, muallim mektebi mezunu 4 erkek muallim bulunmakta, diğer menşeilerden mezun 5 erkek muallim ile 2 kadın muallim bulunmaktadır. Mevcut muallimlerin yaşları, 20-25 yaş aralığında 2 muallim, 25-30 yaş aralığında 2 muallim, 30-35 yaş aralığında 5 muallim, 40-45 yaş aralığında 2 muallim olarak belirtilmiştir. Mevcut muallimlerin kıdemleri başlığında 0-5 arası 6 muallim, 6-10 arası 3 muallim, 10-15 arası 1 muallim ve 15-20 arası 1 muallim kıdemleri bulunmaktadır.

Diyarbakır vilayeti Kulp kazasında, geçen seneden müdevver muallim mevcudunda muavin 1 erkek muallim bulunmaktadır. Fiilen mevcut olan muallimlerin

menşeilerinde, muallim mektebi mezunu 1 muallim bulunmaktadır. Mevcut muallim 25-30 yaş aralığında olduğu tabloda belirtilmiştir. Mevcut muallimin kıdemi, 6-10 yıl arası olduğu da tabloda belirtilmektedir (MVİM, 1929, s. 78).

Diyarbakır vilayeti Çermik kazasında, geçen seneden müdevver muallim mevcudunda asil 1 erkek muallim bulunmakta, muavin 7 erkek muallim bulunmaktadır. Genel toplamda 8 erkek muallim bulunmaktadır. Fiilen mevcut olan muallimlerin menşeilerinde, muallim mektebi mezunu 1 muallim, diğer menşeilerden mezun 7 muallim bulunmaktadır. Mevcut muallimlerin yaşlarında 20-25 yaş aralığında 4 muallim, 30-35 yaş aralığında 2 muallim, 40-45 yaş aralığında 1 muallim, 45-50 yaş aralığında 1 muallim bulunmaktadır. Mevcut muallimlerin kıdemleri ise, 0-5 yıl arası 6 muallim, 6-10 yıl arası 1 muallim, 10-15 yıl arası 1 muallim olarak belirtilmektedir (MVİM, 1929, s. 78).

Diyarbakır vilayeti Osmaniye[19] kazasında, geçen seneden müdevver muallim mevcudunda, asil 6 erkek muallim ile 2 muavin erkek muallim bulunmaktadır. Genel toplamda 8 erkek muallim bulunmaktadır. Fiilen mevcut olanların menşeileri kısmında, yüksek mektep mezunu 1 erkek muallim, muallim mektebi mezunu 5 erkek muallim ile diğer menşeiler mezunu 2 erkek muallim bulunmaktadır. Mevcut muallimlerin yaşları başlığında, 20-25 yaş aralığında 3 muallim, 25-30 yaş aralığında 2 muallim, 30-35 yaş aralığında 2 muallim ve 45-50 yaş aralığında 1 muallim bulunmaktadır. Mevcut muallimlerin kıdemleri kısmında, 0-5 yıl arası 4 muallim, 6-10 yıl arası 2 muallim ve 10-15 yıl arası 2 muallim bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 78).

Resmi ilk mekteplerde mevcut talebe ve talebe pederlerinin meslekleri tablosu yer almaktadır. Bu tablo içerisinde Diyarbakır vilayeti ve kazalarının istatistiksel verileri de bulunmaktadır. Buna göre Diyarbakır merkez kazasında, 2 erkek mektebi, 2 kız mektebi ve 6 muhtelit (karma) mektep bulunmaktadır. Okulların genel dershane sayısı 24 olarak belirtilmiştir. Geçen seneden müdevver ve sene-i dersiye iptidasındaki talebe mevcudu başlığında 1. Sınıflarda 171 erkek talebe, 43 kız talebe bulunaktadır. 2. Sınıflarda erkek 162 talebe, 20 kız talebe mevcudu bulunmaktadır. 3. Sınıflarda 134 erkek öğrenci, kız öğrenci mevcudu bulunmamaktadır. 4. Sınıflarda 66 erkek öğrenci kız öğrenci mevcudu bulunmamaktadır. 5. Sınıflarda 48 erkek öğrenci mevcudu bulunmakta, kız öğrenci mevcudu bulunmamaktadır. Genel toplamda 581 erkek öğrenci ile 63 kız öğrenci bulunmaktadır. Sene zarfında giren talebe mevcutlarında yeniden gelen 277 erkek

[19] Ergani.

öğrenci, 23 kız öğrenci olduğu tabloda belirtilmektedir. Tahsili terk eden talebelerde yaşı geçtiğinden 16 erkek, 1 kız talebe bulunmakta. Vefat sebebiyle 6 erkek talebe ile 1 kız talebe bulunmakta. Diğer sebeplerden kaynaklı 42 erkek öğrenci ile 1 kız öğrenci bulunmaktadır. Genel toplamda tahsili terk eden erkek talebe mevcudu 64, kız talebe mevcudu 3 olarak belirtilmiştir. Umumi imtihan arifesindeki talebe mevcudu başlığında 1. Sınıflarda 331 erkek öğrenci, 50 kız öğrenci bulunmakta. 2. Sınıflarda 108 erkek, 23 kız talebe bulunmakta. 3. Sınıflarda 137 erkek, 10 kız talebe bulunmakta. 4. Sınıflarda 84 erkek talebe bulunmakta. 5. Sınıflarda 74 erkek talebe bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 100-101). Diyarbakır vilayeti merkez kazasında imtihan arifesindeki mevcuda göre talebe babalarının meslekleri tablosunda, çiftçi 156 veli, ticaret ve sanayi erbabı 215 veli, asker ve sivil memur 164 veli, serbest mesleklerden 100 veli, diğer mesleklerden 228 veli bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 100-101).

Diyarbakır vilayeti Silvan kazasında 1 erkek mektebi, 2 muhtelit mektep bulunmaktadır. Genel toplamda Silvan kazasında 3 mektep binası bulunmaktadır. Bu mektepler 8 dershaneli olarak belirtilmiştir. Geçen seneden müdevver ve sene-i dersiye iptidasındaki talebe mevcudunda 1. Sınıflarda 80 erkek talebe, 7 kız talebe bulunmaktadır. 2. Sınıflarda 38 erkek talebe, 4 kız talebe mevcudu bulunmaktadır. 3. Sınıflarda 22 erkek talebe, 6 kız talebe bulunmaktadır. 4. Sınıflarda 19 erkek öğrenci bulunmakta, kız öğrenci mevcudu bulunmamaktadır. 5. Sınıflarda 7 erkek öğrenci bulunmakta, kız öğrenci mevcudu bulunmamaktadır. Genel toplamda 166 erkek öğrenci ile 17 kız öğrenci mevcudu bulunmaktadır. Sene zarfında mektebe giren 15 erkek, 16 kız talebe bulunmaktadır. Tahsili terk eden talebe mevcutlarında diğer sebeplerden ötürü 10 erkek ve 1 kız talebe mektebi bırakmıştır. Umumi imtihan arifesindeki talebe mevcudu 1. Sınıflarda 87 erkek talebe, 23 kız talebe bulunmaktadır. 2. Sınıflarda 39 erkek, 4 kız talebe bulunmakta. 3. Sınıflarda 20 erkek, 5 kız öğrenci bulunmaktadır. 4. Sınıflarda 18 erkek öğrenci bulunmaktadır. 5. Sınıflarda 7 erkek öğrenci bulunmaktadır. Umumi imtihan arifesindeki talebe mevcutlarında genel toplamda 171 erkek talebe ile 32 kız talebe mevcudu bulunmaktadır. İmtihan arifesindeki mevcuda göre talebe babalarının meslekleri başlığında çiftçi 70 veli, ticaret ve sanayi erbabı 43 veli, asker ve sivil memur 11 veli, serbest meslek 26 veli ve diğer mesleklerden 53 veli bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 100-101).

Diyarbakır vilayeti Lice kazasında 1 erkek mektep, 1 kız mektep ile 1 muhtelit mektep binası bulunmaktadır. Mektepler 10 dershaneli olarak belirtilmiştir. Geçen

seneden müdevver ve sene-i dersiye iptidasındaki talebe mevcudu 1. Sınıflarda 21 erkek talebe ve 21 kız talebe bulunmaktadır. 2. Sınıflarda 24 erkek talebe ve 7 kız talebe bulunmakta. 3. Sınıflarda 21 erkek talebe ve 2 kız talebe bulunmaktadır. 4. Sınıflarda 17 erkek talebe bulunmakta, kız öğrenci mevcudu bulunmamaktadır. 5. Sınıflarda 5 erkek öğrenci bulunmakta, kız öğrenci mevcudu ise bulunmamaktadır. Genel toplamda 88 erkek öğrenci, 30 kız öğrenci bulunduğu tabloda sınıflarıyla birlikte belirtilmektedir. Sene zarfında mektebe giren 85 erkek talebe ile 27 kız talebe mevcudu bulunmaktadır. Tahsili terk eden talebe mevcutlarında, diğer sebeplerden kaynaklı 11 erkek, 7 kız öğrenci mektebi bırakmış olduğu gözükmektedir. Umumi imtihan arifesindeki talebe mevcudunda 1. Sınıflarda 84 erkek, 34 kız öğrenci, 2. Sınıflarda 26 erkek, 12 kız öğrenci, 3. Sınıflarda 29 erkek, 4 kız öğrenci, 4. Sınıflarda 16 erkek öğrenci, 5. Sınıflarda 7 erkek öğrenci bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 100-101). Genel toplamda 162 erkek öğrenci ile 50 kız öğrenci mevcudu bulunmaktadır. İmtihan arifesindeki mevcuda göre talebe babalarının meslekleri başlığında, çiftçi 93 veli, ticaret ve sanayi erbabı 40 veli, asker ve sivil memur 18 veli, serbest meslek çalışanı 18 veli, diğer mesleklerden 43 veli bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 100-101).

Diyarbakır vilayeti Kulp kazasında 1 erkek mektep bulunmaktadır. Mektep binasının dershane sayısı ise 1 olarak belirtilmiştir. Geçen seneden müdevver ve sene-i dersiye iptidasındaki talebe mevcudu, 1. Sınıflarda 15 erkek öğrenci, 2. Sınıflarda 13 erkek öğrenci, 3. Sınıflarda 11 erkek öğrenci, 4. Sınıflarda 5 erkek öğrenci ve 5. Sınıflarda 2 erkek öğrenci bulunmaktadır. Genel toplamda 46 erkek öğrenci bulunmaktadır. Tahsili terk eden öğrencilerden diğer sebeplerden ötürü 1 erkek öğrenci olduğu belirtilmiştir. Umumi imtihan arifesindeki talebe mevcudu, 1. Sınıflarda 14 erkek öğrenci, 2. Sınıflarda 13 erkek öğrenci, 3. Sınıflarda 11 erkek öğrenci, 4. Sınıflarda 5 erkek öğrenci ve 5. Sınıflarda 2 erkek öğrenci bulunmaktadır. İmtihan arifesindeki mevcuda göre talebe babalarının mesleklerinde, çiftçi 4 veli, ticaret ve sanayi erbabı 9 veli, asker ve sivil memur 7 veli, serbest meslek 9 veli, diğer mesleklerden ise 16 veli olduğu tabloda belirtilmiştir (MVİM, 1929, s. 100-101).

Diyarbakır vilayeti Osmaniye kazası, resmi ilk mekteplerden 2 adet erkek mektebi ve muhtelit (karma) 1 mektep binası bulunmaktadır. Mektepler 6 dershaneli olarak belirtilmiştir. Geçen seneden müdevver ve sene-i dersiye iptidasındaki talebe mevcudu, 1. Sınıflarda 31 erkek, 11 kız öğrenci bulunmaktadır. 2. Sınıflarda 11 erkek öğrenci, 3 kız öğrenci mevcudu bulunmakta. 3. Sınıflarda 14 kız öğrenci, 2 kız öğrenci bulunmakta, 4.

Sınıflarda 9 erkek öğrenci, 5. Sınıflarda 11 erkek öğrenci bulunmaktadır. Genel toplamda 79 erkek öğrenci ile 16 kız öğrenci bulunmaktadır. Sene zarfında mektebe giren 43 erkek talebe ve 2 kız talebe bulunmaktadır. Tahsili terk eden talebelerden diğer sebeplerden ötürü 21 erkek öğrenci ile 1 kız öğrenci bulunmaktadır. Umumi imtihan arifesindeki talebe mevcudunda 1. Sınıflarda 50 erkek öğrenci ile 12 kız öğrenci, 2. Sınıflarda 17 erkek öğrenci ile 4 kız öğrenci, 3. Sınıflarda 16 erkek öğrenci ile 1 kız öğrenci, 4. Sınıflarda 10 erkek öğrenci, 5. Sınıflarda 8 erkek öğrenci mevcudu bulunmaktadır. İmtihan arifesinde genel toplamda 101 erkek öğrenci ile 17 kız öğrenci bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 100-101). İmtihan arifesindeki mevcuda göre talebe babalarının mesleklerinde, çiftçi 27 veli, ticaret ve sanayi erbabı 27 veli, asker ve sivil memur 16 veli, serbest meslek 18 veli, diğer meslek gruplarından 30 veli bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 100-101).

Diyarbakır vilayeti Çermik kazasında, resmi ilk mekteplerden 4 erkek mektep, 1 muhtelit mektep binası bulunmaktadır. Toplamda 5 mektep binası bulunan mektepler 8 dershaneli olduğunu tabloda görmekteyiz. Geçen seneden müdevver ve sene-i dersiye iptidasındaki talebe mevcudu 1. Sınıflarda 79 erkek, 4 kız öğrenci bulunmakta. 2. Sınıflarda 44 erkek, 6 kız öğrenci bulunmaktadır. 3. Sınıflarda 25 erkek öğrenci, 4. Sınıflarda 4 erkek öğrenci, 5. Sınıflarda 2 erkek öğrenci bulunmaktadır. Genel toplamda 154 erkek öğrenci ile 10 kız öğrenci bulunmaktadır. Sene zarfında mektebe giren talebe sayısı erkeklerde 76, kız öğrencilerde ise 13 olarak belirtilmiştir. Tahsili terk eden talebe sayısı yaşı geçtiğinden 1 erkek öğrenci, diğer sebeplerden ötürü mektebi bırakan 6 erkek talebe bulunmaktadır. Umumi imtihan arifesindeki talebe mevcudunda, 1. Sınıflarda 125 erkek, 12 kız öğrenci bulunmakta, 2. Sınıflarda 45 erkek, 11 kız öğrenci bulunmakta, 3. Sınıflarda 23 erkek öğrenci, 4. Sınıflarda 26 erkek öğrenci, 5. Sınıflarda 4 erkek öğrenci bulunmaktadır. Umumi imtihan arifesinde genel toplamda 223 erkek öğrenci ile 23 kız öğrenci bulunmaktadır. İmtihan arifesindeki mevcuda göre talebe babalarının meslekleri kısmında, çiftçi 106 veli, ticaret ve sanayi erbabı 38 veli, asker ve sivil memur 16 veli, serbest meslek 25 veli, diğer meslek gruplarından 41 veli bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 100-101).

Resmi ilk mekteplerde devam eden talebenin imtihan neticeleri ve bu mekteplerin senelik bütçesi tablosu yer almaktadır (MVİM, 1929, s. 124). Diyarbakır vilayeti merkez kazasında, umumi imtihan neticelerine göre imtihanda geçen 571 erkek öğrenci ile 63 kız öğrenci, imtihanda ikmale kalan erkek 37 öğrenci, 6 kız öğrenci bulunmaktadır. İmtihanda dönenler 186 erkek öğrenci, 14 kız öğrenci bulunmaktadır. Genel toplamda

794 erkek öğrenci ile 83 kız öğrenci bulunmaktadır. İkmalde geçen 24 erkek öğrenci, 5 kız öğrenci bulunmaktadır. İkmalde dönen 13 erkek, 1 kız öğrenci bulunmaktadır. Genel toplamda 37 erkek öğrenci ile 6 kız öğrenci olduğu belirtilmiştir (MVİM, 1929, s. 124). Diyarbakır merkez kazası mekteplerinin bütçelerinde tahsisat kısmında, fevkalade tahsisat ile maaş 22.800 lira, ücretler (makam, mesken, hademe) 8.032 lira, inşaat ve tamirat 12.500 lira, icar bedeli 694 lira, tesisat 1.600 lira, mahrukat 800 lira, müteferrik masraf 800 lira, fakir çocuklara yardım 640 lira olduğu belirtilmiştir. Genel toplamda tahsisat kısmı için harcanan ücret 47.866 lira olduğu tabloda belirtilmiştir. Sarfiyat kısmında fevkalade tahsisat ile maaş 22.219 lira, ücretler (makam, mesken, hademe) 7.504 lira, inşaat ve tamirat 6.500 lira, icar bedeli 694 lira, tesisat 1.173 lira, mahrukat 703 lira, müteferrik masraf 634 lira, fakir çocuklara yardım 539 lira olduğu belirtilmiştir. Genel toplamda sarfiyat için 39.966 lira olduğu tabloda belirtilmiştir (MVİM, 1929, s. 124-125). Diyarbakır vilayeti Silvan kazasında umumi imtihan neticelerinde geçen 116 erkek öğrenci, 22 kız öğrenci bulunmaktadır. Umumi imtihanlarda ikmale kalan öğrenci bulunmamaktadır. Umumi imtihanlarda dönen 55 erkek öğrenci ile 10 kız öğrenci bulunmaktadır. Genel toplamda 171 erkek öğrenci ile 32 kız öğrenci bulunmaktadır. Silvan merkez kazasındaki mekteplerin bütçelerinin tahsisat kısmında, fevkalade tahsisat ile maaş 8.700 lira, ücretler (makam, mesken, hademe) 3.972 lira, inşaat ve tamirat 2.500 lira, icar bedeli 540 lira, tesisat 400 lira, mahrukat 400 lira, müteferrik masraf 250 lira, fakir çocuklara yardım 130 lira, genel toplamda 16.892 lira olarak belirtilmiştir. Bütçelerin sarfiyat kısmında, fevkalade tahsisat ile maaş 8.672 lira, ücretler (makam, mesken, hademe) 3.875 lira, inşaat ve tamirat 250 lira, icar bedeli 540 lira, tesisat 359 lira, mahrukat 365 lira, müteferrik masraf 218 lir, fakir çocuklara yardım 101 lira olarak tabloda belirtilmiştir. Genel toplamda sarfiyat için 14.380 lira olduğu gözükmektedir (MVİM, 1929, s. 124-125).

Diyarbakır vilayeti Lice kazasında, umumi imtihan neticelerinde geçen 100 erkek öğrenci ile 24 kız öğrenci, ikmale kalan 4 erkek öğrenci ile 1 kız öğrenci, imtihanda dönen 58 erkek öğrenci ile 25 kız öğrenci bulunmaktadır. Genel toplamda imtihan neticelerinde 162 erkek öğrenci ile 50 kız öğrenci bulunmaktadır. İkmal neticesinde geçen 4 erkek öğrenci ile 1 kız öğrenci bulunmaktadır. Lice kazasının mektep binalarının bütçelerinin tahsisat kısmında, fevkalade tahsisat ile maaş 7.200 lira, ücretler (makam, mesken, hademe) 1.944 lira, inşaat ve tamirat 10.300 lira, icar bedeli 480 lira, tesisat 250 lira, mahrukat 100 lira, müteferrik 100 lira, fakir çocuklara yardım 80 lira olarak belirtilmiştir

(MVİM, 1929, s. 124-125). Genel toplamda tahsisat için bütçe 20.454 lira olarak gözükmektedir. Bütçe sarfiyat kısmında fevkalade tahsisat ile maaş 6.934 lira, ücretler (makam, mesken, hademe) 1.809 lira, icar bedeli 480 lira, tesisat 211 lira, mahrukat 83 lira, müteferrik masraf 75 lira, fakir çocuklara yardım 55 lira olarak belirtilmektedir. Genel toplamda 964 lira sarfiyat bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 124-125).

Diyarbakır vilayeti Kulp kazasında, umumi imtihan neticelerinde geçen 40 erkek öğrenci bulunmaktadır. İmtihan neticesinde dönen 5 erkek öğrenci bulunmaktadır. Genel toplamda 45 erkek öğrenci bulunmaktadır. Kulp kazası mektep bütçe tahsisat kısmında, fevkalade tahsisat ile maaş 1.800 lira, ücretler (makam, mesken, hademe) 610 lira, inşaat ve tamirat 6.000 lira, icar bedeli 240 lira, tesisat 100 lira, mahrukat 50 lira, müteferrik masraf 50 lira, fakir çocuklara yardım 50 lira olarak belirtilmiştir. Genel toplamda tahsisat kısmı için 8.900 lira bütçe bulunmaktadır. Bütçe sarfiyat kısmında fevkalade tahsisat ile maaş 7.800 lira, ücretler (makam, mesken, hademe) 610 lira, icar bedeli 240 lira, tesisat 83 lira, mahrukat 42 lira, müteferrik masraf 33 lira, fakir çocuklara yardım 37 lira olarak belirtilmiştir. Genel toplamda sarfiyat için 2.845 lira bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 124-125).

Diyarbakır vilayeti Osmaniye kazasında, umumi imtihan neticelerinde geçen 48 erkek öğrenci, 11 kız öğrenci bulunmaktadır. İkmale kalan 11 erkek, 2 kız öğrenci bulunmakta. Dönenler 42 erkek öğrenci ile 4 kız öğrenci bulunmaktadır. Umumi imtihanlar neticesinde toplam öğrenci sayısı 101 erkek öğrenci ile 17 kız öğrenci olarak belirtilmiştir. İmtihanlar neticesinde ikmalde geçen 9 erkek öğrenci, dönen 2 erkek, 2 kız öğrenci bulunmaktadır. Osmaniye kazası mektep bütçe tahsisat kısmında, fevkalade tahsisat ile maaş 4.200 lira, ücretler (makam, mesken, hademe) 1.224 lira, inşaat ve tamirat 500 lira, tesisat 200 lira, mahrukat 100 lira, müteferrik masraf 100 lira, fakir çocuklara yardım 50 lira olarak belirtilmiştir. Genel toplam 6.374 lira olarak belirtilmektedir. Bütçe sarfiyat kısmında, fevkalade tahsisat ile maaş 4.200 lira, ücretler (makam, mesken, hademe) 1.213 lira, inşaat ve tamirat 500 lira, tesisat 191 lira, mahrukat 93 lira, müteferrik masraf 91 lira, fakir çocuklara yardım 34 lira olarak belirtilmiştir. Genel toplamda sarfiyat kısmı için 6.322 lira olarak belirtilmiştir (MVİM, 1929, s. 124-125).

Diyarbakır vilayeti Çermik kazasında, umumi imtihan neticelerinde geçen erkek öğrenci sayısı 121, kız öğrenci sayısı 13 olarak belirtilmiştir. İkmale kalan 12 erkek öğrenci, 3 kız öğrenci bulunmaktadır. İmtihanda dönen 90 erkek öğrenci, 7 kız öğrenci

bulunmaktadır. Umumi imtihan neticesinde toplam öğrenci sayısı 223 erkek öğrenci ile 23 kız öğrenci mevcut olduğu tabloda belirtilmiştir. İkmalde geçen 4 erkek öğrenci, ikmalde dönen 8 erkek öğrenci ile 3 kız öğrenci bulunmaktadır. Çermik kazasında mektep bütçe tahsisat kısmında, fevkalade tahsisat ile maaş 4.200 lira, ücretler (makam, mesken, hademe) 1.044 lira, tesisat 150 lira, mahrukat 50 lira, müteferrik masraf 50 lira, fakir çocuklara yardım 50 lira olarak belirtilmiştir. Bütçe tahsisat kısmı genel toplam 5.544 lira olarak belirtilmiştir. Bütçe sarfiyat kısmında, fevkalade tahsisat ile maaş 4.155 lira, ücretler (makam, mesken, hademe) 1.012 lira, tesisat 123 lira, mahrukat 46 lira, müteferrik masraf 37 lira, fakir çocuklara yardım 22 lira olarak belirtilmiştir. Bütçe sarfiyat kısmı genel toplam 5.395 lira olarak tabloda belirtilmiştir (MVİM, 1929, s. 124-125).

Ana mekteplerinin umumi vaziyetleri tablosunda Diyarbakır vilayetinde 1 adet ana mektebi bulunmakta olduğu gözükmektedir (MVİM, 1929, s. 136). Ana mektebin talebe mevcudunda Filiz sınıfında 35 erkek öğrenci, gonca sınıfında 34 erkek öğrenci, gül sınıfında 23 erkek öğrenci bulunmaktadır. Genel toplamda 92 erkek öğrenci bulunmaktadır. Talebe babalarının meslekleri kısmında Tüccar 14 veli, esnaf ve sanatkar 9 veli, memur 41 veli, amele ve rençper 6 veli, servet sahibi 7 veli, diğer meslek gruplarından 15 veli bulunmaktadır. Mektebi bırakan öğrencilerden hastalık sebebiyle adi hastalıktan 1 öğrenci, sari hastalıktan 9 öğrenci bulunmaktadır. Genel toplamda 11 öğrenci hastalık sebebiyle mektebi bıraktığını görmekteyiz. Ana mekteplerin muallimlerinin adedi 2 olarak belirtilmiştir. Muallimlerin menşeileri ana şubesi 1 muallim, diğer menşeilerden 1 muallim olarak belirtilmiştir. Sene zarfında umum sarfiyat kısmında maaş ve tahsisat 23 lira, hademe ücreti 40 lira, müteferrik masrafı 300 lira olarak belirtilmiştir. Genel toplamda sarfiyat için bütçe 363 lira olduğunu görmekteyiz (MVİM, 1929, s. 136-137).

Cemaat mekteplerinin talebe vaziyetleri tablosu yer almaktadır (MVİM, 1929, s. 144). Bu tabloda Diyarbakır Süryani kadim mektebi bilgileri yer almaktadır. Tabloya göre, mektebin derecesi ilk olarak belirtilmiştir. İlk kısım sınıflarda 1. Sınıf nehari 45 erkek öğrenci, 36 kız öğrenci bulunmaktadır. 2. sınıflarda nehari 6 erkek öğrenci, 5 kız öğrenci yer almaktadır. 3. Sınıflarda nehari 4 erkek öğrenci, 4 kız öğrenci yer almaktadır. Süryani kadim mektebinde genel toplamda nehari 55 erkek öğrenci ile 45 kız öğrenci bulunmaktadır. İmtihan arifesindeki talebe mevcudunda ilk kısımda nehari 55 erkek öğrenci, 45 kız öğrenci mevcudu bulunmaktadır. Umumi imtihan neticelerinde sınıfı

geçen 69 öğrenci, ibka kalan 31 öğrenci bulunmaktadır. Süryani kadim mektebi talebe babalarının meslekleri kısmında, servet sahibi 10 veli, çiftçi 8 veli, sanatkar 45 veli, tacir 7 veli, esnaf 10 veli, amele 10 veli, ruhani 3 veli, diğer meslek gruplarından 7 veli bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 144-145).

Bir önceki tabloların devamı olarak Diyarbakır Süryani kadim mektebinin muallim vaziyetleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır (MVİM, 1929, s. 156). Tabloya göre, muallim mevcudu 3 erkek muallim ile 2 kadın muallim olarak toplamda 5 muallim bulunmaktadır. Muallimlerin menşeileri kısmında erkek ve kız muallim mektepleri mezunu Türk kökenli 2 muallim bulunmakta. Diğer menşeilerden ise 3 muallim olduğu tabloda belirtilmiştir. Muallimlerin dinleri başlığında, 2 muallim İslam, 1 muallim Ortodoks, 2 muallim ise Protestan dinlerine mensup olduğu tabloda gösterilmiştir. Aynı tabloda yer alan mekteplerin varidatları başlığında, talebeden alınan ücretler 2.500 lira, iane suretiyle cemedilen 120 lira, diğer varidatlar 235 lira olarak belirtilmiştir. Mektebin bir senelik sarfiyatı mahrukat için 25 lira, müteferrika 10 lira olarak belirtilmiştir (MVİM, 1929, s. 156-157).

Sanat mekteplerinin memur muallim mevcudu ve ustalar miktarı başlığına yer verilmiştir (MVİM, 1929, s. 180). Buna göre Diyarbakır sanatlar mektebinde fiilen mevcut memurlar ve münhaller kısmında asil erkek 4 memur bulunmaktadır. Fiilen mevcut muallimler ve münhaller başlığında asil 3 erkek muallim bulunduğu görülmektedir. Fiilen mevcut ustalar ve münhaller başlığında asil erkek 5 usta olduğu tabloda tespit edilmiştir (MVİM, 1929, s. 180-181). Bir sene zarfında hususi idarelerce mekteplere verilen tahsisat kısmında, sair masarifat 39.152 lira olarak belirtilmiştir. Sene zarfında yapılan sarfiyat başlığında sair her türlü masarifat 39.152 lira olduğu tabloda belirtilmiştir. Hususi idarenin verdiği tahsisattan başka mektebin temin ettiği varidat kışında sair suretlerle 3.778 lira olduğu gene aynı tabloda belirtilmiştir.

Hususi idarelerce idare edilen sanat mekteplerinin umumi imtihan neticeleri tablosunda Diyarbakır sanat mektebinin İhzari devresi 1. Sınıflarda imtihan arifesindeki mevcudunun 30 öğrenci olduğu tabloda belirtilmiştir. Notlarla doğrudan doğruya sınıfı geçen 28 öğrenci bulunmakta, ipka kalan 2 öğrenci bulunmaktadır. Tali devrede 1. Sınıflarda imtihan arifesindeki mevcudu 20 olarak belirtilmiştir. İmtihanda şehadetname alan 19 öğrenci, ipka kalan 1 öğrenci bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 180-181).

Vilayetlerdeki matbaaların listeleri verilmektedir buna göre, Diyarbakır vilayet matbaasının, ait olduğu cihet vilayet, işgal edilen binanın ise belediyeye ait olduğu tabloda gösterilmektedir. Diyarbakır vilayet matbaasının makine ve sair alatının kıymeti 10.000 lira olduğu, bir senelik varidatı 4.000 lira, sarfiyatı ise 2.000 lira olduğu tabloda belirtilmiştir. Diyarbakır vilayet matbaasının memur ve müstahdem sayısı 10 olarak belirtilmiştir (MVİM, 1929, s. 188).

Vilayetlerin gazete ve mecmuaları ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Diyarbakır vilayetinde resmi gazete, haftalık gazete ve aylık mecmua çıkmaktadır. İntişar ettiği lisanın Türkçe olduğu belirtilmiştir. Resmi gazete idari, haftalık gazete siyasi ve aylık mecmua edebi mesleği olarak tabloda gösterilmiştir. Baş muharirinin adı Hüseyin Alp B. Ve Tahsin Cahit B. Olarak belirtilmiştir. Sahip ve naşiri Sinan oğlu Hamit B. ve Tahsin Cahit B. Olarak bahsedilmiştir. Mesul müdürü Sinan oğlu Hamit ve Doktor Rüfat olduğu belirtilmiş. Bila ihtiyar veya hükümet tarafından tatil tarihi ve esbabı kısmında, *Bilaihtiyar Mart 1927 tarihinde kapanmıştır* olarak bahsedilmiştir (MVİM, 1929, s. 196).

Orta mekteplerde mevcut kitaplar tablosu bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 206). Buna göre; Diyarbakır erkek orta mektebinde Şark yazma eser 2 adet, şark basma eser 957 adet olduğu belirtilmiştir. Garp basma eser 113 adet olarak belirtilmiştir. Genel toplamda 1.072 kitap adedi bulunmaktadır. Muallim mekteplerinde mevcut kitaplar başlığında, Diyarbakır erkek muallim mektebinde şark yazma 7 eser bulunmakta, şark basma 995 eser olduğu tabloda belirtilmiştir. Garp basma 96 eser olduğu tabloda belirtilmiştir. Genel toplamda 1.038 eser bulunmaktadır (MVİM, 1929, s. 206).

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Konumu itibarı ile birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Diyarbakır vilayeti, günümüzde dahi ilim ve kültür bölgesi olarak yapısını korumaktadır. 1198-1223 tarihinde Artuklu Beyliği tarafından yapılmış olan Mesudiye Medresesi, 1236 tarihinde Eyyübi Hükümdarı Melik Salih Necmeddin tarafından yaptırılmış olan Zinciriye Medresesi ve Osmanlı zamanında yaptırılmış olan Latifiye Medresi ve Ali Paşa Medresesi, Diyarbakır Vilayetinin maarif bakımından her zaman önem taşıdığını görebilmekteyiz. Diyarbakır Vilayetine eğitim bakımından verilen önem Osmanlı Döneminde zirveyi görmektedir. Bir önceki mirasa sahip çıkarmışçasına oluşturulan eğitimsel reformlar ile bölgeye birçok medrese ve mahalle mektebinin eklenmesini sağlamıştır. Osmanlı Devleti'nde bir dönem medreseler önemini yitirse de Diyarbakır Vilayetinde en az 40 medrese aktif halde kullanılmıştır. Böylece vilayet genelinde eğitim ve öğretime verilen önem veriler ışığında tasdik edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat ile birlikte birçok vilayette eğitim ve öğretim kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Tanzimat ile birlikte gelen reformlar eğitimin birçok vilayette durağan olmasına sebebiyet verse de 1860-1870'li yıllardan sonra vilayetlerde hareketlilik yaşanmıştır. Diyarbakır Vilayetine bağlı birçok köy ve sancaklarda rüşdiye mektebi açılmış ve kimsesiz çocukların ıslahı amacı ile ıslahhaneler kurulmuştur. Islahhanelerde verilen eğitim, günümüzde hala geçerliliğini korumakta olup, eğitim ve öğretim bakımından öğretmenlere örnek teşkil etmektedir. Osmanlı Devleti'nde açılan medreseler ve 19.yüzyılın sonlarına doğru açılan mektepler tep tip eğitimi barındırmamakla beraber, vilayetin coğrafi özelliklerini içinde barındıran etkenler ile kurulmuştur. Söz konusu fikir ve beyan ile Diyarbakır Vilayetinde tarım ve ziraatı teşvik maksadı ile Vali Halid Bey'in kurmuş olduğu "Numune Bahçesi" dışındaki tüm teşebbüsler maddi yetersizlikten dolayı başarısız olmuştur. Eğitim ve öğretimin aksamadan farklı reformlar ile günümüze kadar gelişinin sebebi, vilayetlerin idari ve beşeri yapısına göre şekillenmiş oluşlarıdır.

Osmanlı Devleti'nde, rüştiye mektepleri, mülki idadi mektepler, Darülmuallimin ve sanayi mektepleri II. Abdülhamid zamanında artış göstermiştir. Darülmuallimin mektepleri ile rüşdi ve ibtidai mekteplere öğretmen yetiştirilmiş ve öğretmen ihtiyacı en aza indirgenerek maarif sisteminin durağan hala gelmesi engellenmiştir. Söz konusu

Maarif hizmetleri ile hem öğretmen ihtiyacı karşılanmış hem de halktan toplanan vergiler ile mektepler finanse edilmeye çalışılmıştır.

Osmanlı Devleti dönemine ait eğitim ve medreseler ile ilgili kaynaklara sadece tarihi yapılar ve birkaç belge üzerinde bulduğumuz veriler neticesinde ulaşabiliyoruz. Fakat Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet geleneğinde kayıt sistemleri büyük önem taşımaktadır. 1800'lü yılların sonlarına doğru çabuk erişilebilen arşiv verileri oluşturulmaya başlanmış ve gelenek kendisini günümüze kadar sürdürmüştür. Osmanlı'nın son dönemleri ve Cumhuriyet'in ilk yılları arası elde oluşturan veriler tamamen nitel veriler olarak kayıta geçmektedir. Günümüzde hala değerlendirmeye alıp fikir edindiğimiz "Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası" dahi yeterince değerlendirilememiştir. Her ne kadar metot olarak yanlış kullanılsa da böyle bir mecmuanın oluşu, günümüzde eğitim politikaları başlığı altında önemli sonuçlara ulaşma imkanını bizlere sunmaktadır.

Toplumlar, medeniyetler ve devletler her zaman etkileşim içerisindedirler. Ortak kaygıların oluşu milletlerin farklı kültürler ile tanışmasına sebebiyet vermektedir. Bir önceki medeniyet, bir sonraki medeniyetin bir alt basamağı olarak görülmektedir. Böylece günümüze ulaşan birikimler, dönemin fertleri tarafından oluşturularak bir sonraki döneme miras olarak bırakılmıştır. Bizlerin de Selçuklu ve Osmanlı Devletlerinden kalan fiziki ve manevi mirasa sahip çıkmamızın tek yolu, miras olarak kaldığını düşündüğümü tarihsel yapıyı yazılı ve sözlü olarak ortaya çıkarmak olacaktır.

Milli Mücadele sonrasında elde edilen zaferler neticesinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti, dönemin şartları zor olmasına rağmen eğitime, öğretime ve eğitmene her zaman önem vermektedir. Bu düşünce ile yapılan reformların, alınan kararların günü kurtarma düşüncesi olmadan oluşturulduğunu görebilir ve verilerin kayıt edilmesi düşüncesinden dolayı uzun vadeli reformlar olduğunu anlayabiliriz. Özellikle "Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası" ile eğitim ve öğretim ile ilgili birçok bilgiye ulaşım sağlanacak ve günümüzde araştırılması mümkün kılınan "Milli Eğitim Reformları" adıyla bir sonraki nesle aktarılabilecektir.

Diyarbakır Vilayetinde 1923-1927 yılları arasında eğitim alanında incelediğimiz veriler doğrultusunda, mekteplerle birlikte öğrencilerin ve öğretmenlerin istatistiki değerlendirilmesi yapılmıştır. Hatta öğrenci velilerinin meslekleri de dahil olmak üzere yeterli derecede bilgiler yer almaktadır. Değerlendirmeler sonucunda 4 yıllık eğitim

programları boyunca, kız öğrencilerin özellikle Diyarbakır kazalarında yeterli bir sayıda olmadıkları tespit edilmiştir. Mektep binalarının çoğunun eski ve sağlıksız olduğu incelediğimiz kaynaklarda tespiti yapılmıştır. Bununla birlikte 1923-1927 yılları arasında Diyarbakır vilayetine bağlı müze ve kütüphanelerin de yetersiz olduğu İhsaiyat Mecmuası verilerinde açıkça görülmektedir. Son olarak, savaştan çıkmış bir milletin, yeni Türk Devleti'nin kurulmasıyla birlikte ayağa kalkış sürecinde eğitim alanında yapılan yeniliklerle, Diyarbakır Vilayetinde eğitim ve eğitmen konusunda nasıl bir işleyiş içerisinde olduğunu görülmektedir. Elde ettiğimiz veriler neticesinde ise talebe ve muallim yetiştirmek adına yapılmış reformların yanında zanaatkar toplum yapısı korunmaya çalışılmış, bu doğrultuda yenilikler yapılmıştır.

KAYNAKLAR

Resmi Yayınlar

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Yer Adları, Yayın No: 26.

Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti 1339-1340 Ders Senesi İhsaiyat Mecmuası (1341). İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti 1924-1925 Ders Senesi İhsaiyat Mecmuası (1927). İstanbul: Devlet Matbaası.

Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti 1925-1926 Ders Senesi İhsaiyat Mecmuası (1928). İstanbul: Devlet Matbaası.

Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti 1926-1927 Ders Senesi İstatistik Yıllığı (1929). İstanbul: Devlet Matbaası.

Resmi Ceride, 6 Mart 1340 (1924), S. 63.

Resmi Ceride, 3 Nisan 1926, S. 338.

Resmi Gazete, 28 Mayıs 1928, S. 900.

Telif Eserler

Akyüz, Y. (2011). "Osmanlı Döneminden Cumhuriyete Geçilirken Eğitim-Öğretim Alanında Yaşanan Dönüşümler", *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(2), ss. 9-22

Akyüz, Y. (2021). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2021*, Ankara: Pegem Akademi.

Altın, H. (2008). "1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ve Öğretmen Yetiştirme Tarihimizdeki Yeri", *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(1), ss.271-283.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (2024). (Ed. Yüksel Özgen,) ,Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, C.2.

Demirkıran, A. M. N. (2020). "Modernleşme ve Tanzimat Dönemi Eğitim 1775-1876", *Kronolojik ve Tematik Türk Eğitim Tarihi*, (Ed. Mustafa Gündüz), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 57-86.

Düzcü A.Y. vd. (2022). “Milli Mücadele Döneminde TBMM’nin Eğitim Politikaları (1920-1923)”, *Atlas Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(12), ss. 7-18.

Ergin, O. (1940). *Türkiye Maarif Tarihi C. 1-2*, İstanbul: Osmanbey Matbaası.

Giorgetti, F. M. (2020) “Erken Cumhuriyet/Atatürk Dönemi Eğitim 1920-1938”, *Kronolojik ve Tematik Türk Eğitim Tarihi*, (Ed. Mustafa Gündüz), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss.117-122.

Halaçoğlu, Y. (2014). *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Hayta N. ve Ünal, U. (2017). *Osmanlı Devleti’nde Yenileşme Hareketleri (XVII. Yüzyıl Başlarından Yıkılışa Kadar)*, Ankara : Gazi Kitapevi.

İnalcık, H. (2020). *Devlet-i Aliyye (Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar IV),* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Karakütük, H. (2021). “*Türk Basınında 1921 Maarif Kongresi*”, *Troy Academy*, 6(3), ss.751-775.

Karataş, S. (2003). “Osmanlı Eğitim Sisteminde Batılılaşma”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, ss.231-242.

Karpat, K. (2021). *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Katip Çelebi. (2021) *Mizan-ül Hakk Fi İhtiyar-il Ahakk: : En Doğruyu Seçmek İçin Hak Terazisi*, (Çev. Orhan Şaik Gökyay), İstanbul: Yeditepe Yayınları.

Kılıç, Ü. ve Yıldırım, S. (2018). “Klasik Dönem Osmanlı Devleti’nde Eğitim ve Öğretim”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(Özel Sayı), ss.603-627.

Memioğlu, Z. A. (2023). “İmparatorluktan Cumhuriyete İlk Öğretimimiz”, *A.Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (21), ss.241-252.

Okçabol, R. (2005). *Türkiye Eğitim Sistemi*, Ankara: Ütopya Yayınevi.

Öztürk, C. (2018). “Cumhuriyet Döneminde Eğitim”, *Türk İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti*, (Ed. Cemil Öztürk), İstanbul: İstek Yayınevi. ss. 279-300.

Parlatır, İ. (2012). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Yargı Yayınevi.

Satı Bey (2001), Meşrutiyetten Sonra Maarif Tarihi, Dini Araştırmalar, 4, ss.197-207.

Sezen, T. (2017). *Osmanlı Yer Adları*, Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın No: 26.

Şanal, M. ve Alaca, E. (2021). *Türk Eğitim Tarihi: Orta Asya'dan Günümüze*, Ankara: Pegem Akademi.

Tanzimat (Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu) (2019). (Ed. Halil İnalcık ve Mehmet Seyitdanlıoğlu) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Tokdemir, M. ve Şahin, A. M. (2011). "II. Meşrutiyet Döneminde Eğitimde Yaşanan Gelişmeler", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), ss. 851-876.

Tüncel, M. ve Soydan, T (2013). "Osmanlı'da İlk Yenileşme Döneminde Eğitimin Kurumsal ve Yönetsel Yapısının Oluşumu ve Gelişimi", *Milli Eğitim Dergisi*, 43(198), ss. 110-125.

Türk Eğitim Tarihi Dönüm Noktaları, (Ed. Evrim Şencan), Ankara: Pegem Akademi.

Uras, M. (2002). *Eğitimin Toplumsal Temelleri, Eğitim Üzerine,* Ankara: Ütopya Yayınevi.

Yıldız, H. (2007), *Diyarbekir Vilayeti'nde Eğitim*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Yücel, M. S. (2018). "Eğitim Tarihi Açısından Maarif Vekaleti İhsaiyat Mecmuası", *XVIII. Türk Tarih Kongresi*, Ankara, Türkiye, 1- 05 Ekim 2018, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

EKLER

EK-1: Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası 1923-1924 Yılı İstatistik Kitabı

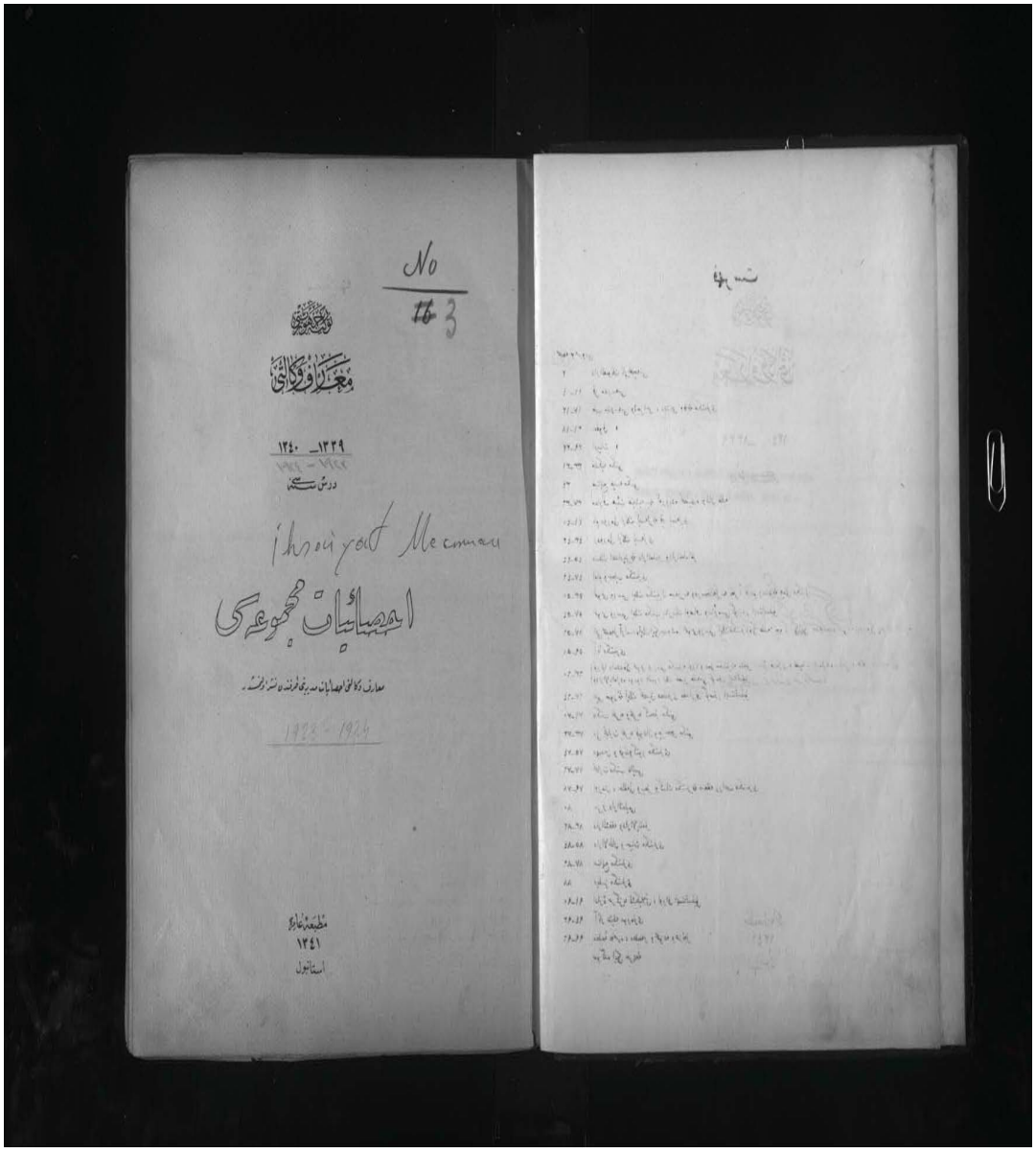

Kaynak: (MVİM, 1341)

EK-2: Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası 1923-1924 Yılı İstatistiklerine Göre Diyarbakır Eğitim İstatistiklerinden Bir Kesit

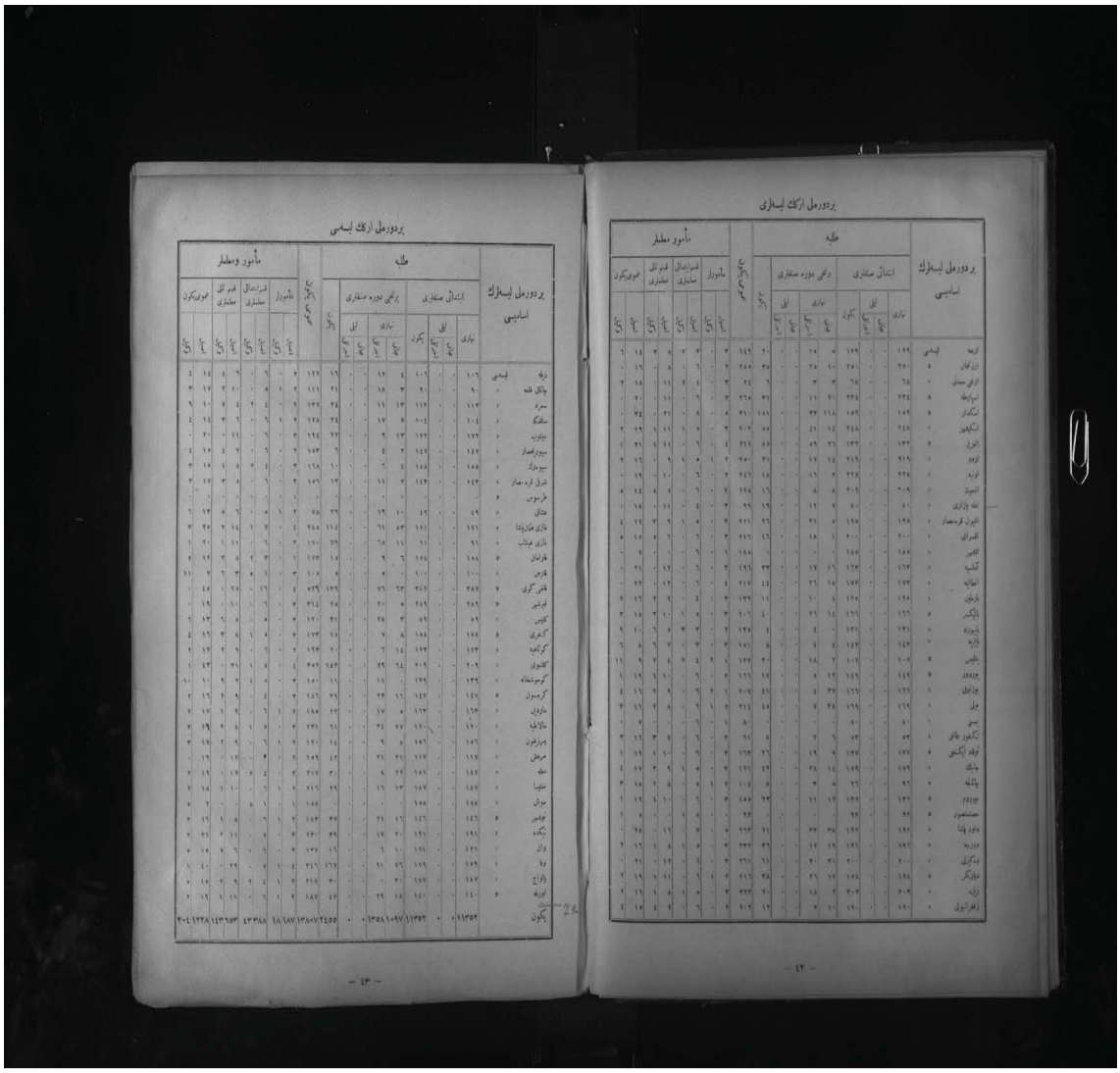

Kaynak: (MVİM, 1341, s. 42-43)

EK-3: Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası 1924-1925 Yılı İstatistik Kitabı

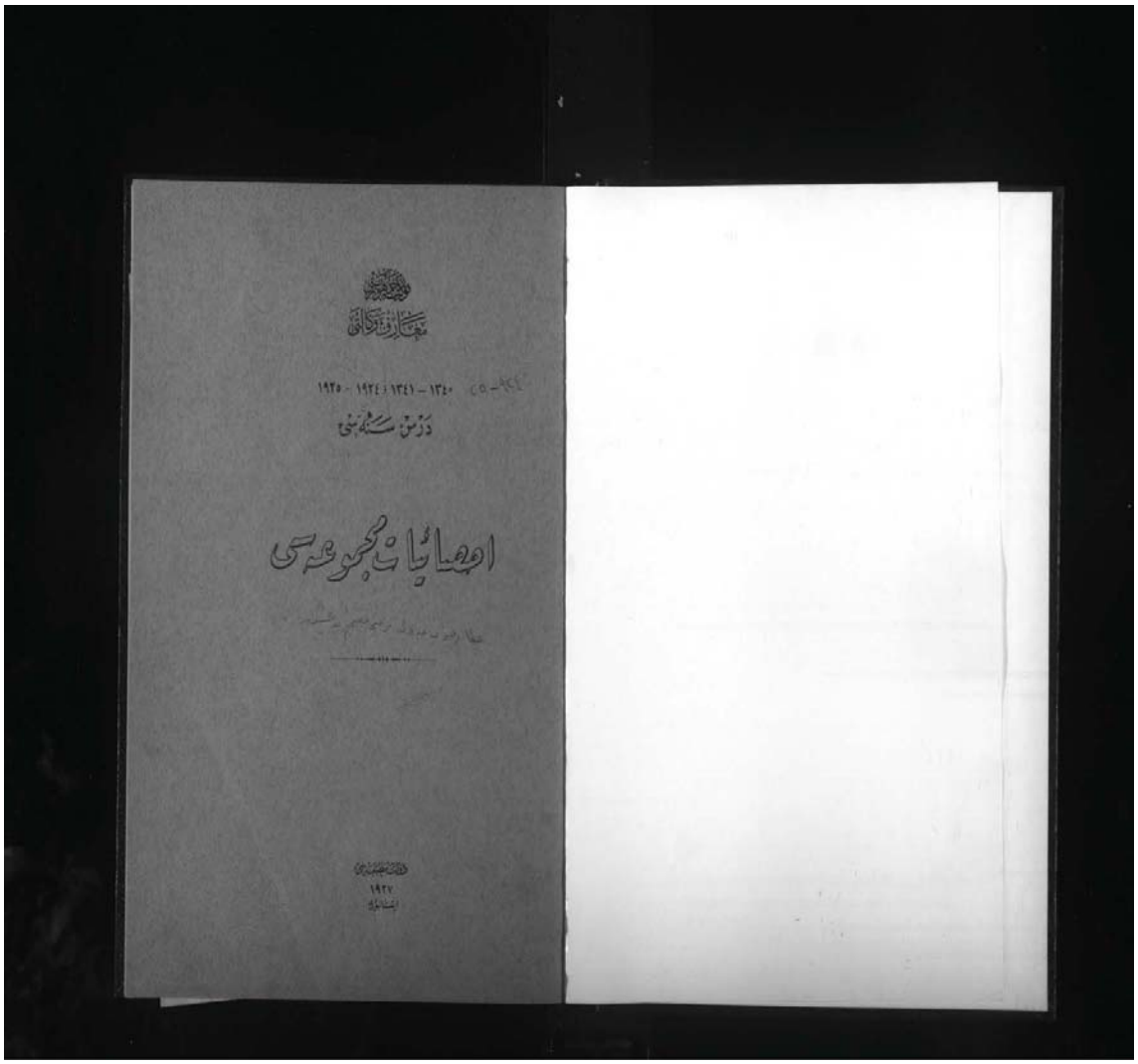

Kaynak: (MVİM, 1927)

EK-4: Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası 1924-1925 Yılı İstatistiklerine Göre Diyarbakır Eğitim İstatistiklerinden Bir Kesit

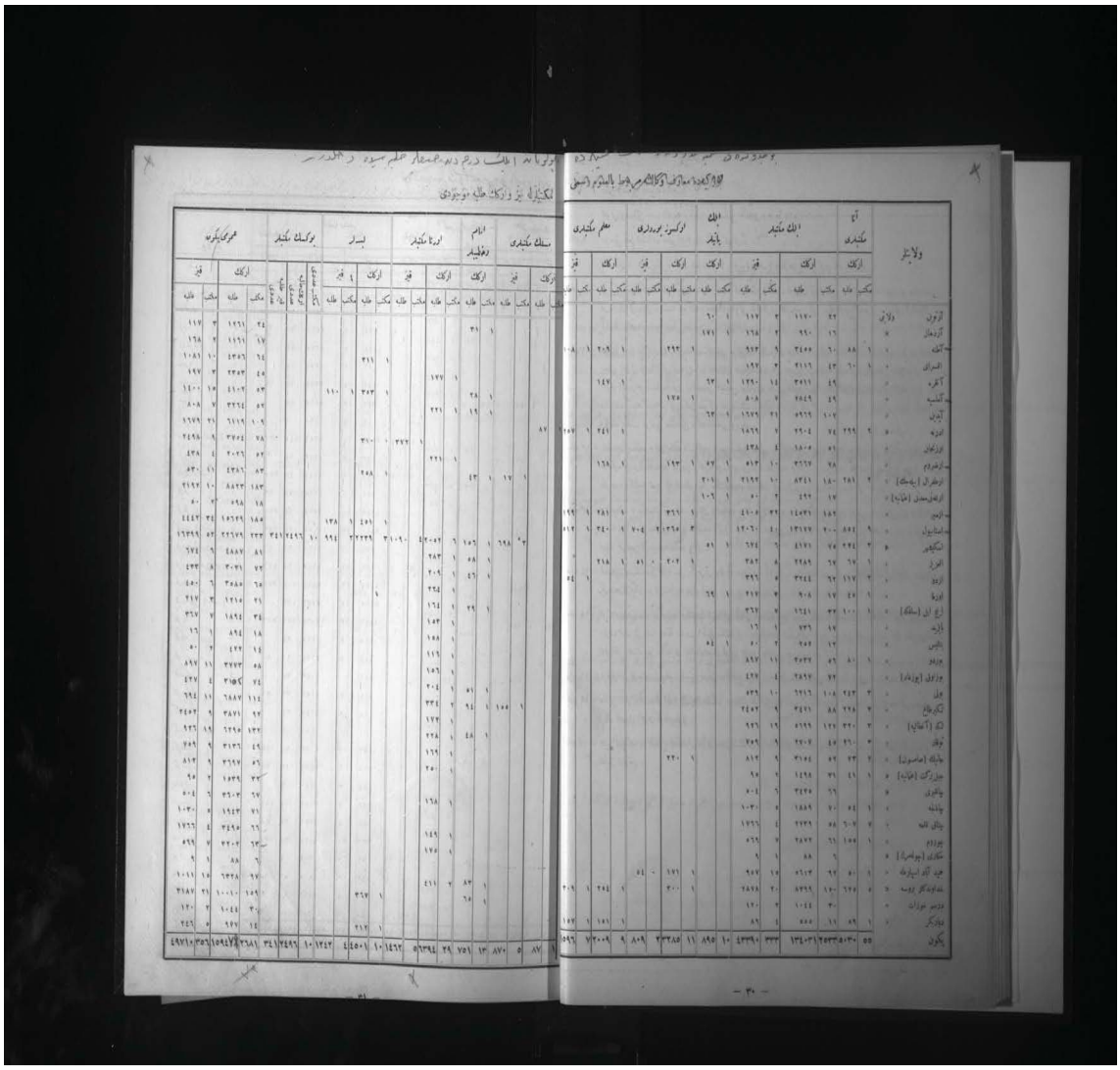

Kaynak: (MVİM, 1927, s. 30-31)

EK-5: Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası 1925-1926 Yılı İstatistik Kitabı

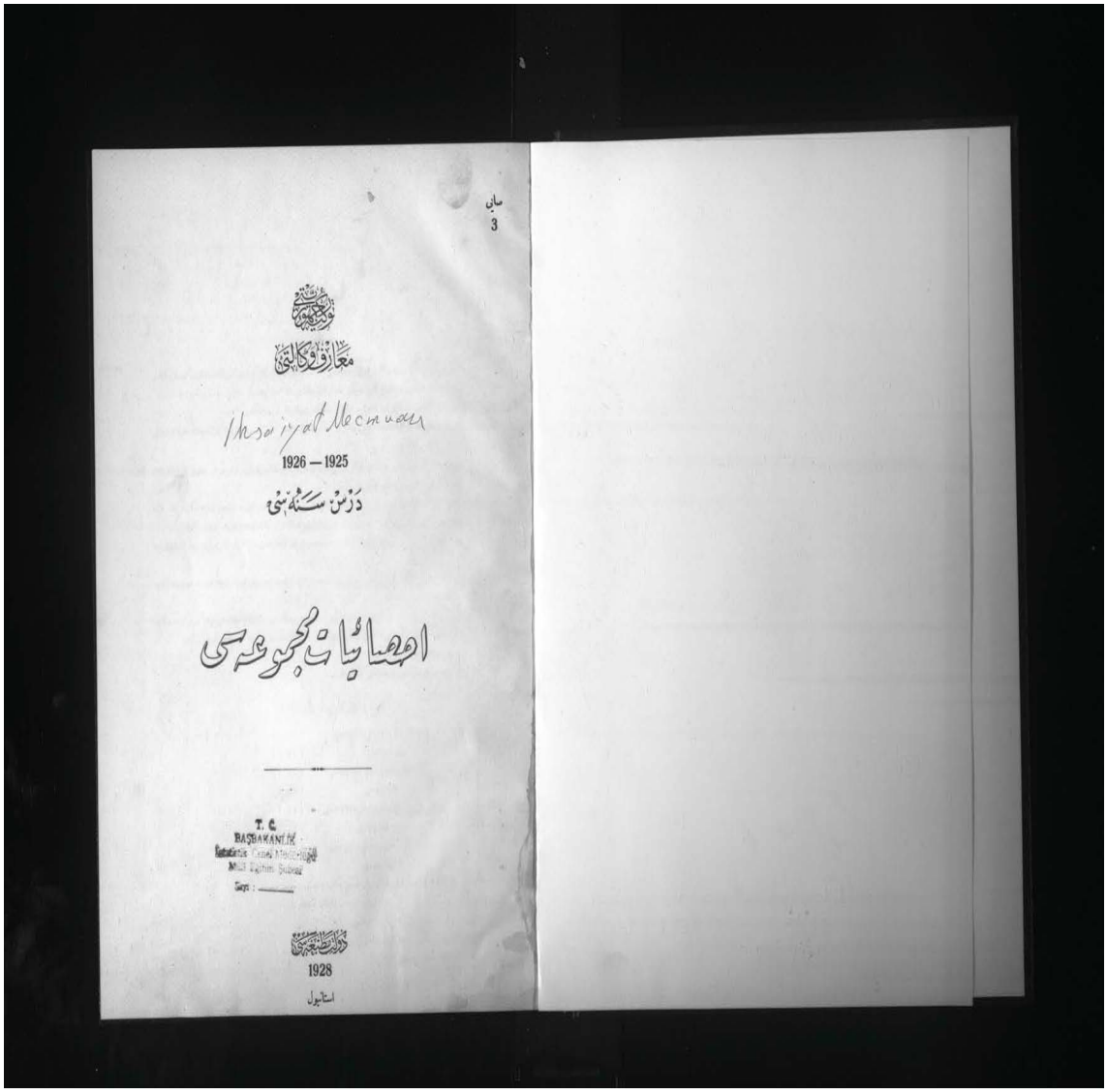

صاين
3

معارف وكالتى

Ihsaiyat Mecmuası

1926 — 1925

درس سنه سى

احصائيات مجموعه سى

T. C.
BAŞBAKANLIK
Istatistik Genel Müdürlüğü
Millî Eğitim Şubesi
Sayı : ———

دولت مطبعه سى
1928
استانبول

Kaynak: (MVİM, 1928)

EK-6: Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası 1925-1926 Yılı İstatistiklerine Göre Diyarbakır Eğitim İstatistiklerinden Bir Kesit

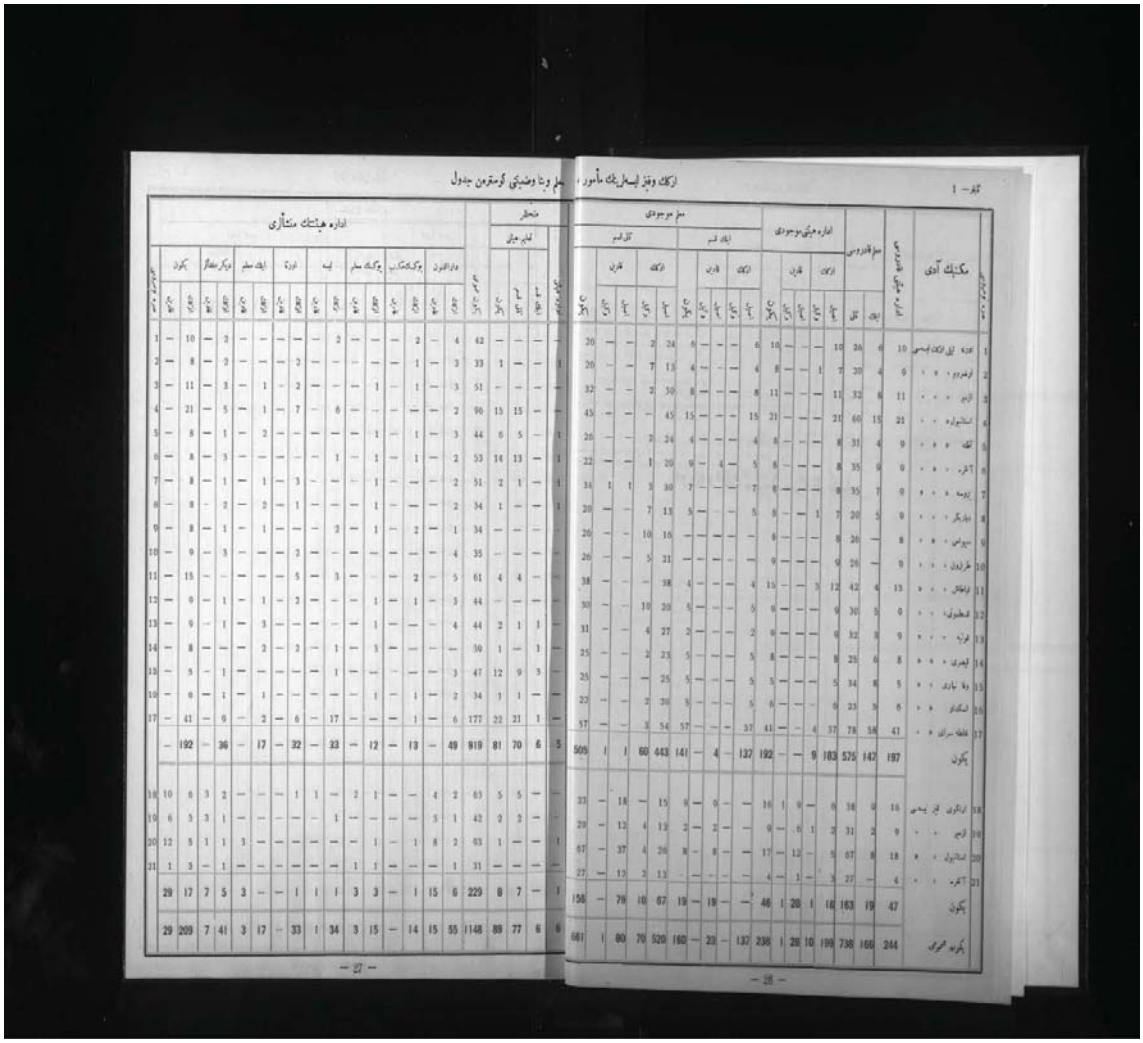

Kaynak: (MVİM, 1928, s. 27-28)

EK-7: Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası 1926-1927 Yılı İstatistik Kitabı

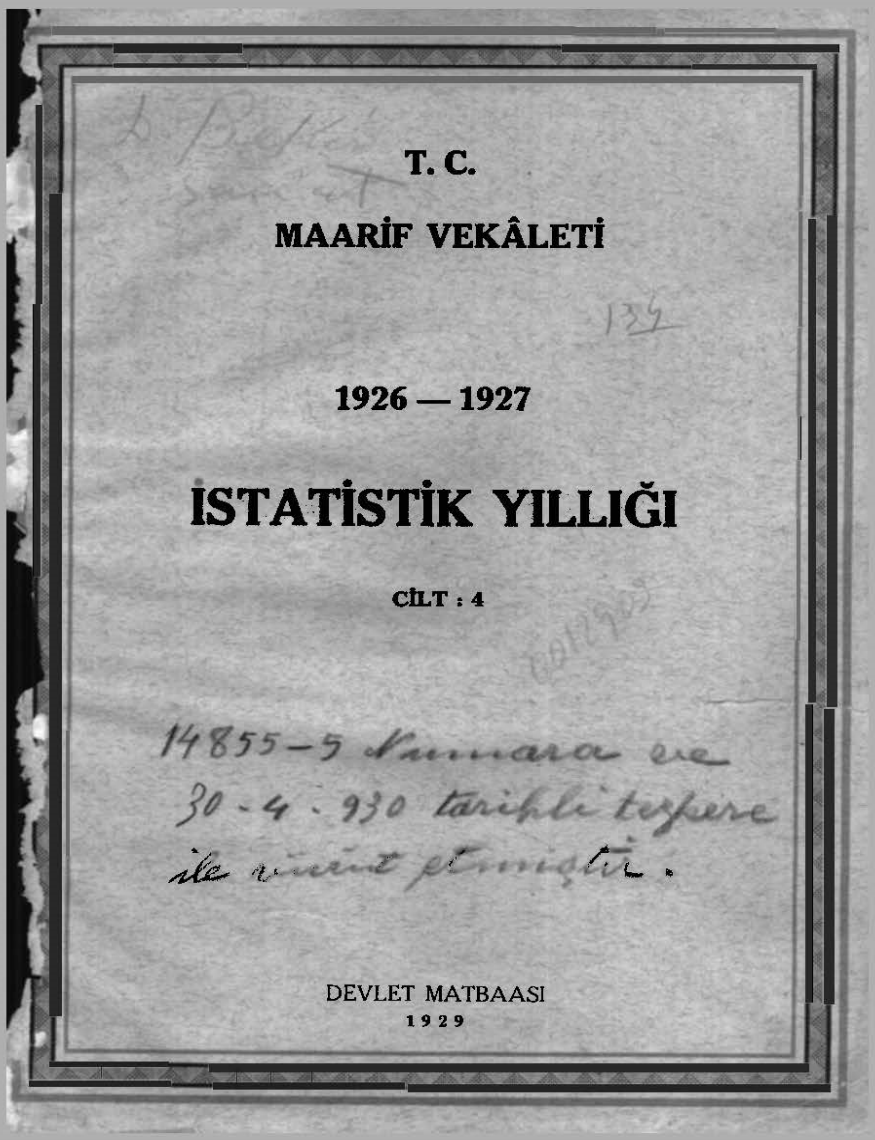

T. C.

MAARİF VEKÂLETİ

1926 — 1927

İSTATİSTİK YILLIĞI

CİLT : 4

14855-5 Numara ve 30-4-930 tarihli tezkere ile vücut bulmuştur.

DEVLET MATBAASI
1929

Kaynak: (MVİM, 1929)

EK-8: Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası 1926-1927 Yılı İstatistiklerine Göre Diyarbakır Eğitim İstatistiklerinden Bir Kesit

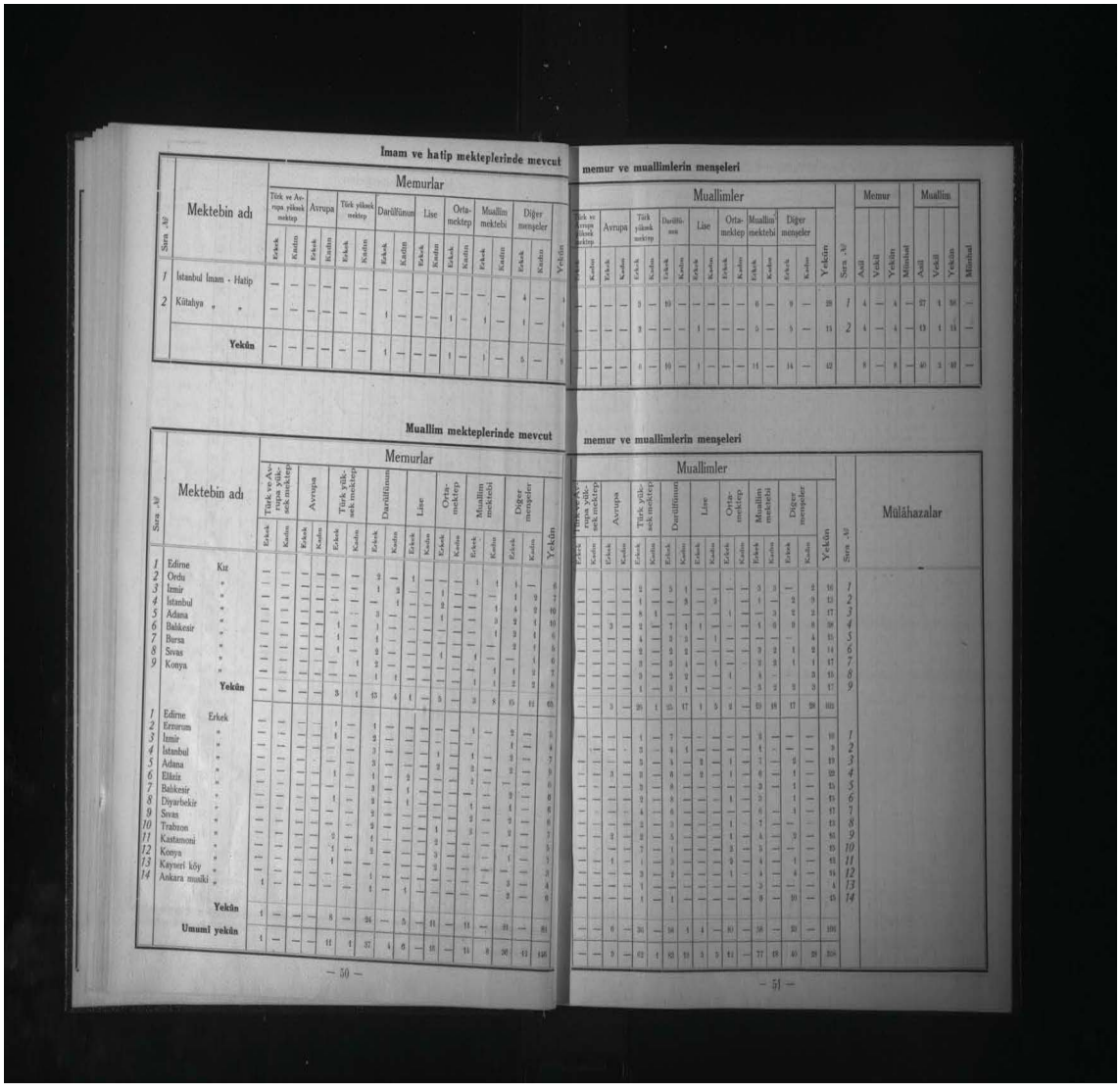

İmam ve hatip mekteplerinde mevcut memur ve muallimlerin menşeleri

Sıra No	Mektebin adı	Memurlar: Türk ve Avrupa yüksek mektep Erkek	Türk ve Avrupa yüksek mektep Kadın	Avrupa Erkek	Avrupa Kadın	Türk yüksek mektep Erkek	Türk yüksek mektep Kadın	Darülfünun Erkek	Darülfünun Kadın	Lise Erkek	Lise Kadın	Orta-mektep Erkek	Orta-mektep Kadın	Muallim mektebi Erkek	Muallim mektebi Kadın	Diğer menşeler Erkek	Diğer menşeler Kadın	Yekûn
1	İstanbul İmam - Hatip	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	4
2	Kütahya " "	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1	—	4
	Yekûn	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	5	—	8

Sıra No	Mektebin adı	Muallimler: Türk ve Avrupa yüksek mektep Erkek	Türk ve Avrupa yüksek mektep Kadın	Avrupa Erkek	Avrupa Kadın	Türk yüksek mektep Erkek	Türk yüksek mektep Kadın	Darülfünun Erkek	Darülfünun Kadın	Lise Erkek	Lise Kadın	Orta-mektep Erkek	Orta-mektep Kadın	Muallim mektebi Erkek	Muallim mektebi Kadın	Diğer menşeler Erkek	Diğer menşeler Kadın	Yekûn	Sıra No	Memur: Asıl	Memur: Vekil	Memur: Yekûn	Memur: Mülâhaza	Muallim: Asıl	Muallim: Vekil	Muallim: Yekûn	Muallim: Mülâhaza
1	İstanbul İmam - Hatip	—	—	—	—	9	—	10	—	—	—	—	—	6	—	9	—	28	1	4	—	4	—	27	1	28	—
2	Kütahya " "	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	5	—	5	—	13	2	4	—	4	—	13	1	14	—
	Yekûn	—	—	—	—	6	—	10	—	1	—	—	—	11	—	14	—	42		8	—	8	—	40	2	42	—

Muallim mekteplerinde mevcut memur ve muallimlerin menşeleri

Sıra No	Mektebin adı		Memurlar: Türk ve Avrupa yüksek mektep Erkek	Türk ve Avrupa yüksek mektep Kadın	Avrupa Erkek	Avrupa Kadın	Türk yüksek mektep Erkek	Türk yüksek mektep Kadın	Darülfünun Erkek	Darülfünun Kadın	Lise Erkek	Lise Kadın	Orta-mektep Erkek	Orta-mektep Kadın	Muallim mektebi Erkek	Muallim mektebi Kadın	Diğer menşeler Erkek	Diğer menşeler Kadın	Yekûn
1	Edirne	Kız	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	1	1	1	—	6	
2	Ordu	"	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	1	—	—	1	2	7	
3	İzmir	"	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	1	4	2	10	
4	İstanbul	"	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	1	—	3	2	4	10	
5	Adana	"	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	2	1	1	6	
6	Balıkesir	"	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	2	1	1	5	
7	Bursa	"	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	1	—	—	1	6		
8	Sivas	"	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	1	2	2	7	
9	Konya	"	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2	5	
	Yekûn		—	—	—	3	1	13	4	1	—	5	—	3	8	15	12	65	
1	Edirne	Erkek	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	2	—	5
2	Erzurum	"	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	4	
3	İzmir	"	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	1	—	1	—	—	5	
4	İstanbul	"	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	2	—	2	—	2	11	
5	Adana	"	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2	—	2	—	2	8	
6	Elâzız	"	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	1	4	
7	Balıkesir	"	—	—	—	1	—	—	2	—	1	—	—	—	1	—	2	8	
8	Diyarbekir	"	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	1	4	
9	Sivas	"	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	2	—	6
10	Trabzon	"	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	2	—	2	—	7
11	Kastamoni	"	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	3	
12	Konya	"	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	3	—	—	—	1	—	3
13	Kayseri köy	"	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2
14	Ankara musiki	"	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	3	—	4	
	Yekûn		1	—	—	3	—	24	—	5	—	11	—	11	—	31	—	86	
	Umumî yekûn		1	—	—	11	1	37	4	6	—	16	—	14	8	26	12	151	

Sıra No	Muallimler: Türk ve Avrupa yüksek mektep Erkek	Türk ve Avrupa yüksek mektep Kadın	Avrupa Erkek	Avrupa Kadın	Türk yüksek mektep Erkek	Türk yüksek mektep Kadın	Darülfünun Erkek	Darülfünun Kadın	Lise Erkek	Lise Kadın	Orta-mektep Erkek	Orta-mektep Kadın	Muallim mektebi Erkek	Muallim mektebi Kadın	Diğer menşeler Erkek	Diğer menşeler Kadın	Yekûn	Mülâhazalar
1	—	—	—	—	2	—	3	1	—	—	—	3	3	1	2	16		
2	—	—	—	—	1	—	3	—	3	—	—	1	—	2	9	19		
3	—	—	—	—	8	1	—	—	—	1	—	—	3	2	2	17		
4	—	—	3	—	2	—	7	1	1	—	—	1	6	8	8	38		
5	—	—	—	—	4	—	2	3	—	1	—	—	—	—	4	15		
6	—	—	—	—	2	—	2	2	—	—	—	2	2	1	2	14		
7	—	—	—	—	3	—	3	4	—	1	—	2	2	1	1	17		
8	—	—	—	—	3	—	2	2	—	—	1	1	—	—	3	15		
9	—	—	—	—	1	—	3	1	—	—	—	5	2	2	3	17		
	—	—	3	—	26	1	25	17	1	3	2	—	19	18	17	38	185	
1	—	—	—	—	1	—	7	—	—	—	—	3	—	—	—	10		
2	—	—	—	—	3	—	4	1	—	—	—	1	—	—	—	9		
3	—	—	3	—	3	—	3	—	2	—	1	—	3	—	2	13		
4	—	—	—	—	3	—	8	—	2	—	1	—	6	—	1	22		
5	—	—	—	—	3	—	8	—	—	—	—	—	3	—	1	15		
6	—	—	—	—	2	—	8	—	—	—	1	—	3	—	1	15		
7	—	—	—	—	4	—	6	—	—	—	—	—	4	—	1	17		
8	—	—	—	—	3	—	3	—	—	—	1	—	3	—	—	13		
9	—	—	2	—	3	—	5	—	—	—	1	—	4	—	2	18		
10	—	—	—	—	3	—	4	—	—	—	3	—	5	—	—	15		
11	—	—	1	—	1	—	3	—	—	—	2	—	4	—	1	12		
12	—	—	—	—	3	—	2	—	—	—	1	—	4	—	4	14		
13	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	4		
14	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	8	—	10	—	18	
	—	—	6	—	36	—	58	1	4	—	10	—	58	—	33	—	186	
	—	—	9	—	62	1	83	18	5	3	12	—	77	18	40	38	356	

— 50 —

— 51 —

Kaynak: (MVİM, 1929, s. 50-51)